

Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2001:19

Mirjami Laitinen

*Selvitys verotilistä ja pientyönantajien
maksujärjestelmästä*

Selvityshenkilön raportti

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ & VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Helsinki 2001

KUVAILULEHTI

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö	Julkaisun päivämäärä 26.7.2001		
Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Selvitys verotilistä ja pientyönantajien maksujärjestelmästä. Selvityshenkilön raportti Ylijohtaja Mirjami Laitinen Avustaja ja sihteeri Anja Gustafsson	Julkaisun laji Työryhmämuistio		
	Toimeksiantaja Sosiaali- ja terveysministeriö Valtiovarainministeriö		
	Toimielimen asettamispäivä 7.11.2000		
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Ehdotus pienille yrityksille ja satunnaisille työnantajille soveltuvaksi maksu- ja ilmoitusjärjestelmäksi sekä verotilijärjestelmän pääperiaatteet ja käyttöönoton edellytykset. Selvityshenkilön raportti (Ett förslag till betalnings- och anmälningssystem som lämpar sig för små företag och tillfälliga arbetsgivare samt principerna för ett skattekontosystem och förutsättningarna för dess ibruktagande. Rapport av en utredningsperson.)			
Julkaisun osat			
Tiivistelmä Selvityshenkilön tehtävänä oli laatia ehdotus niin sanotun verotilijärjestelmän pääperiaatteista ja käyttöönoton edellytyksistä. Lisäksi oli arvioitava millainen maksujärjestelmä soveltuu satunnaisille työnantajille kuten kotitalouksille ja aloittaville työnantajille heidän vero- ja maksujärjestelmänsä yksinkertaistamiseksi. Satunnaisten ja pientyönantajien (enintään viisi palkattua työntekijää) maksu- ja ilmoitusmenettelyjä ehdotetaan helpotettavaksi internettiin liitettävällä pientyönantajan maksupalvelujärjestelmällä, jonka avulla palkanmaksajan on mahdollista laskea, maksaa ja ilmoittaa kaikki työnantajamaksut. Kotitalouksien työnantajavelvoitteiden keventämiseksi esitetään mahdollisuutta maksaa verot ja sosiaalivakuutusmaksut kerran vuodessa oma-aloitteisesti. Kotitalouksien tapaturmavakuutusmaksu esitetään maksettavan määrätyn rajan ylittävistä palkasta. Verohallintoon ehdotetaan perustettavaksi verotilijärjestelmä, jossa kullakin veronmaksajalla olisi oma verotili. Tilille kirjataan kaikki veronmaksajan maksettavaksi tulevat verot ja maksusuoritukset. Verotili edellyttää luopumista verojen maksamisesta verolajeittain. Maksusuoritus kirjataan verotille kirjattujen verojen katteeksi, ei millekään verolajille. Verojen maksupäiviä ehdotetaan yhdenmukaistettaviksi. Veronmaksaja saa verotilistään kuukausittain tiliotteen. Verotilijärjestelmä koskisi kirjanpito- ja muistiinpanovollisia. Toteuttaminen aloitettaisiin yhteisöistä.			
Avainsanat: (asiasanat) Työnantaja, kotitalous, palkka, palkanmaksaja, pienyritys, sosiaalivakuutusmaksut, työnantajailmoitukset, työnantajamaksut, vero, verotili			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2001:19	ISSN 1237-0606	ISBN 952-00-1013-0	
Kokonaissivumäärä 112	Kieli suomi	Hinta 104 mk	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja STM:n julkaisumyynti, PL 536, 33101 Tampere, puh. (03) 260 8158 ja 260 8535, julkaisumyynti@stm.vn.fi	Kustantaja Sosiaali- ja terveysministeriö		

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare Social- och hälsovårdsministeriet	Utgivningsdatum 26.7.2001		
Författare (uppgifter om organet: namn, ordförande, sekreterare) Utredning om ett skattekonto och betalningssystem för små arbetsgivare. Rapport av en utredningsperson. Generaldirektör Mirjami Laitinen Assistent och sekreterare: Anja Gustafsson	Typ av publikation Arbetsgruppspromemoria	Uppdragsgivare Social- och hälsovårdsministeriet Finansministeriet	
	Datum för tillsättandet av organet 7.11.2000		
	Publikation (även den finska titeln) Ett förslag till betalnings- och anmälningssystem som lämpar sig för små företag och tillfälliga arbetsgivare samt principerna för ett skattekontosystem och förutsättningarna för dess ibruktagande. Rapport av en utredningsperson. (Ehdotus pienille yrityksille ja satunnaisille työnantajille soveltuvaksi maksu- ja ilmoitusjärjestelmäksi sekä verotilijärjestelmän pääperiaatteet ja käyttönoton edellytykset. Selvityshenkilön raportti)		
Publikationens delar			
Referat Utredningspersonen hade till uppgift att utarbeta ett förslag till principerna för ett s.k. skattekontosystem och förutsättningarna för dess ibruktagande. Därtill skulle hon utvärdera hurudant system lämpar sig för tillfälliga arbetsgivare, såsom hushåll och arbetsgivare som inleder sin verksamhet, med tanke på att förenkla deras skatte- och betalningssystem. Betalnings- och anmälningsprocedurerna för tillfälliga och små arbetsgivare (högst fem anställda) föreslås bli underlättade genom ett betalningstjänstsystem för små arbetsgivare på Internet, med hjälp av vilket arbetsgivaren kan räkna, betala och anmäla alla arbetsgivaravgifter. I syfte att lätta på hushållens arbetsgivar skyldigheter föreslås en möjlighet att betala skatterna och socialskyddsavgifterna en gång om året på eget initiativ. Hushållens olycksfallsförsäkringspremie föreslås bli betald för lön som överskrider ett visst belopp. Utredningspersonen föreslår att inom skatteförvaltningen skall inrättas ett skattekontosystem där varje skattebetalare har ett eget skattekonto. På kontot bokförs alla skatter och betalningar som skattebetalaren måste betala. Skattekontosystemet förutsätter att man avstår från att betala skatter enligt skatteslag. En betalning skulle bokföras på skattekontot som täckning för de bokförda skatterna, inte på något skatteslag. Betalningsdagarna föreslås bli förenhetligade. En skattebetalare skulle få ett kontoutdrag en gång om månaden. Skattekontosystemet skulle gälla de som är skyldiga att föra bok och göra anteckningar. I det första skedet skulle systemet tillämpas på sammanslutningar.			
Nyckelord Arbetsgivare, arbetsgivaravgifter, arbetsgivares anmälningar, hushåll, lön, lönbetalare, skatt, skattekonto, små företag, socialförsäkringsavgifter			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Social- och hälsovårdsministeriets arbetsgruppspromemorior 2001:19	ISSN 1237-0606	ISBN 952-00-1013-0	
Sidoantal 112	Språk Finska	Pris 104 mk	Sekretessgrad Offentlig
Distribution Social- och hälsovårdsministeriets publikationsförsäljning, PB 536, 33101 Tammerfors, tel. 03-260 8158 och 02-260 8535, e-post: julkaisumyynti@stm.vn.fi		Förlag Social- och hälsovårdsministeriet	

DOCUMENTATION PAGE

Publisher Ministry of Social Affairs and Health		Date 26 July 2001	
Authors Report on a tax account and a payment system for small employers. Report by Rapporteur ad int. Mirjami Laitinen, Director General Anja Gustafsson, Assistant and secretary:		Type of publication Working group memorandum	
		Commissioned by Ministry of Social Affairs and Health Ministry of Finance	
		Date of appointing the organ 7 November 2000	
Title of publication Proposal for a payment and notification system suitable for small enterprises and occasional employers, and main principles of a tax account system and prerequisites for its introduction. Report by Rapporteur ad int.			
Parts of publication			
Summary The Rapporteur ad.int. was assigned to draw up a proposal for the main principles of a tax account system and prerequisites for its introduction in Finland. Furthermore, the Rapporteur had to evaluate what kind of a payment system is suitable for occasional employers, such as households and employers starting their activity, with a view to simplifying their tax and payment systems. The payment and notification procedures of occasional and small employers (max. five paid employees) is proposed to be facilitated by a payment service system for small employers to be attached to the Internet, by means of which employers would be able to calculate, pay and notify all their employer's contributions. In order to relieve households' employer obligations the Rapporteur proposes that it should be made possible for them to pay taxes and social insurance contributions once a year at their own initiative. Households' accident insurance premium is proposed to be paid for wages exceeding a certain amount. The Rapporteur proposes establishing in tax administration a tax account system in which each taxpayer would have a tax account of his/her own. On the account would be entered all taxes and contributions payable by the tax-payer. The tax account presupposes abandoning payment of taxes according to the kind of tax. Each contribution would be entered onto the tax account as cover for the entered taxes, not according to the kind of tax. Payment dates are proposed to be made uniform. The taxpayer would receive an account statement once a month. The tax account system would apply to those liable to keep books and make notes. Its implementation would be started from corporations.			
Key words Employer, employer's contributions, employer's notifications, household, small enterprise, social insurance contributions, tax, tax account, wage payer, wages/salary			
Other information			
Title and number of series Working Group Memoranda of the Ministry of Social Affairs and Health 2001:19		ISSN 1237-0606	ISBN 952-00-1013-0
Number of pages 112	Language Finnish	Price FIM 104.00	Publicity Public
Distributor/Orders Ministry of Social Affairs and Health, Publications Sale P.O.Box 536, 33101 Tampere, tel. 03-260 8158 and 02-260 8535, e-mail: julkaisumyynti@stm.vn.fi		Financier Ministry of Social Affairs and Health	

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Valtiovarainministeriölle

Sosiaali- ja terveysministeriö sekä valtiovarainministeriö määräsivät 7.11.2000 Verohallituksen ylijohtaja Mirjami Laitisen selvitysmieheksi tehtävään

laatia ehdotus niin sanotun verotilijärjestelmän pääperiaatteista ja käytönoton edellytyksistä. Selvitysmiehen oli lisäksi arvioitava millainen maksujärjestelmä soveltuu satunnaisille työnantajille kuten kotitalouksille ja aloittaville työnantajille heidän vero- ja maksujärjestelmänsä yksinkertaistamiseksi.

Verotilijärjestelmän tavoitteena on toimeksiannon mukaan ennakonpidätysten, sosiaaliturvamaksun eli kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksujen sekä arvonlisäveron ja ennakoverojen yhdistäminen siten, että maksutapahtumia olisi mahdollisimman vähän.

Satunnaisten työnantajien maksujärjestelmää koskeva toimeksianto sisälsi verojen ja sosiaaliturvamaksun ohella myös muut pakolliset sosiaaliturvamaksut.

Selvitystehtävän tuli valmistua 30.6.2001.

Selvitysmiehen avustajana ja sihteerinä toimi ylitarkastaja Anja Gustafsson Verohallituksesta.

Selvitystehtävässä on kuultu asiantuntijoina seuraavien organisaatioiden edustajia:

Kauppa- ja teollisuusministeriö
Sosiaali- ja terveysministeriö
Työministeriö
Valtiovarainministeriön vero-osasto, hallinnon kehittämisosasto ja budjetiosasto

Eläketurvakeskus
Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen
Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Varma-Sampo
LEL-työeläkekassa
Työeläkelaitosten Liitto ry TELA
Tapaturmavakuutuslaitosten Liitto ry
Työttömyysvakuutusrahasto
Vakuutusyhtiö Fennia
Vakuutusyhtiö Sampo-Leonia
Vakutusyhtiö Pohjola

Kansaneläkelaitos
Pientyönantajain Palvelukeskus
Suomen Kuntaliitto
Uudenmaan TE-keskus
Verohallinnon yksiköitä

Keskuskauppakamari
Kirjanpitotoimistojen Liitto ry
Kotitaloustyönantajain Liitto
Palvelutyönantajat ry
Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
Suomen Yrittäjät
Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto
Veronmaksajain Keskusliitto
MeritaNordbanken Oyj

Leonia Pankki Oyj

Esy Oy (työeläkealan atk-palveluja tuottava yritys)
Organisaatiokonsultointi Osakeyhtiö (PYRY-palkanlaskentaohjelmisto)
Elma Oy (TYVI-välitys)

Saatuani muistion selvitystehtävästäni valmiiksi luovutan sen kunnioittavasti sosiaali- ja terveysministeriölle ja valtiovarainministeriölle.

Helsingissä 26.7.2001

Mirjami Laitinen

Sisältö

YHTEENVETO	17
OSA I EHDOTUS PIENILLE YRITYKSILLE JA SATUNNAISILLE TYÖNANTAJILLE SOVELTUVAKSI MAKSU- JA ILMOITUSJÄRJESTELMÄKSI	21
1. JOHDANTO	22
1.1 TAUSTA	22
1.2 TÄHÄN MENNESSÄ TEHDYT SELVITYKSET	23
1.3 TYÖNANTAJAVELVOITTEISIIN LIITTYVÄT KEHITTÄMISHANKKEET	25
1.3.1 Säädös- ja menettelymuutoksiin tähtäävät hankkeet	25
1.3.2 Palvelujen kehittämishankkeet	26
1.4 SELVITYKSEN RAJAUKSET	27
1.5 SELVITYKSEN JA RATKAISUEHDOTUKSEN NÄKÖKULMAT	28
2. MAKSUJÄRJESTELMÄT ERÄISSÄ MUISSA MAISSA	28
3. TYÖNANTAJAN MAKSUJÄRJESTELMÄN ONGELMAKOHDAT	30
3.1 TYÖSUHDEASIOIDEN HALLITSEMINEN	31
3.1.1 Työsuhteen tunnistaminen	31
3.1.2 Työsuhde vakuutusjärjestelmissä ja verotuksessa	31
3.2 TYÖNANTAJAMAKSUJEN ERILAISET PERUSTEET	32
3.2.1 Erilaiset palkkakäsitteet	34
3.2.2 Työeläkevakuutuksen eläkepalkka	34
3.2.3 Tapaturmavakuutuksen työansio	34
3.2.4 Veronalainen ja työnantajan sosiaaliturvamaksun alainen palkka	35
3.2.5 Yrittäjänä toimivalle maksettu korvaus	35
3.2.6 Yrittäjän oma ja perheenjäsenen palkka	36
3.3 MAKSUJÄRJESTELMIEN HAJANAISUUS	36
3.3.1 Sosiaalivakuutusjärjestelmä	36
3.3.2 Verot ja työnantajan sosiaaliturvamaksu	38
4. MAHDOLLISUUDET MAKSUJÄRJESTELMÄN YKSINKERTAISTAMISEEN	39
4.1 KEHITTÄMISEN TAVOITTEET JA EDELLYTYKSET	39
4.2 IHANNERATKAISU	39
4.3 IHANNERATKAISUN TOTEUTTAMISMAHDOLLISUUDET	40
4.3.1 Maksujen keskittäminen ja oma-aloitteinen maksaminen	40
4.3.2 Kiinteä sosiaalivakuutusmaksuprosentti	42
4.3.3 Vakuuttamisvelvollisuuden ja palkkakäsitteiden yhdenmukaistaminen	43

5. EHDOTUKSET PIENEN YRITYKSEN JA SATUNNAISEN PALKANMAKSAJAN MAKSU- JA ILMOITUSVELVOLLISUUDEN HELPOTTAMISEKSI	45
5.1 PIENTYÖNANTAJAN MAKSUMENETTELYUUDISTUKSEN TAVOITTEET	45
5.2 TYÖNANTAJAT, JOITA EHDOTETUT MUUTOKSET KOSKEVAT	46
5.3 EHDOTUKSET UUDEKSI MAKSUMENETTELYKSI TYÖNANTAJATYYPEITTÄIN	48
5.3.1 Kotitalous työnantajana	48
5.3.2 Ehdotus kotitalouden maksumenettelyksi, vaihtoehto 1	49
5.3.3 Ehdotus kotitalouden maksumenettelyksi, vaihtoehto 2	54
5.3.4 Pienyrittäjä työnantajana	57
5.3.5 Ehdotus pienyrittäjän maksumenettelyksi	58
5.4 HARVENNETTU MAKSU- JA ILMOITUSMENETTELY	60
5.5 PIENTYÖNANTAJIEN MAKSUPALVELUJÄRJESTELMÄ	61
5.5.1 Maksupalvelujärjestelmän pääpiirteet	61
5.5.2 Palvelu ns. manuaaliasiakkaille	63
5.5.3 Maksupalvelujärjestelmän tuottaminen ja ylläpito	63
5.5.4 Maksupalvelujärjestelmän hyödyt ja haitat	64
6. JATKOTOIMENPITEET	65
OSA II VEROTILIJÄRJESTELMÄN PÄÄPERIAATTEET JA KÄYTTÖÖNOTON EDELLYTYKSET	67
1. TOIMEKSIANTO	68
2. TAUSTA	68
3. RUOTSISSA TOTEUTETTU VEROTILIMALLI	68
4. VEROJEN MAKSAMISEN NYKYJÄRJESTELMÄ	69
4.1 VEROJEN MAKSAMINEN	69
4.2 VEROJA KOSKEVIEN TIETOJEN ILMOITTAMINEN VEROHALLINTOON	72
4.3 VERONMAKSAJAN MAHDOLLISUUDET VERON OIKAISEMISEEN	73
4.4 VERONMAKSAJALLE PALAUTETTAVIEN MAKSUJEN KOROT	75
4.5 VIRHEELLISTEN ILMOITUSTEN JA MAKSUJEN SEURAAMUKSET VERONMAKSAJALLE	75
4.6 MAKSUN LYKKÄYS, MAKSUSUUNNITELMAT JA HUOJENNUKSET	76
4.7 VEROJEN KÄSITTELY VEROHALLINNOSSA	77

5. HAVAINTOJA NYKYJÄRJESTELMÄN TOIMIVUUDESTA	80
5.1 YRITYSTEN NÄKÖKULMA	80
5.2 VEROHALLINNON NÄKÖKULMA	81
5.3 VERONSAAJAN NÄKÖKULMA	84
6. VEROTILIJÄRJESTELMÄN PÄÄPERIAATTEET	84
6.1 TAVOITTEET	85
6.2 VEROTILIN PÄÄPERIAATTEET	86
6.3 VEROTILISTÄ AIHEUTUVAT MERKITTÄVIMMÄT MUUTOKSET	91
6.4 VEROTILIN HYÖDYT JA HAITAT	92
7. VEROTILIN TOTEUTTAMISEN EDELLYTYKSET	94
8. VEROTILIJÄRJESTELMÄN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET	96
9. JATKOTOIMENPITEET	98
OSA III EHDOTUS PIENYRITTÄJIEN MAKSU- JA ILMOITUSJAKSON PIDENTÄMISEKSI	99
1. TAUSTA	100
2. AIKAISEMMAT SELVITYKSET	100
3. NYKYTILA	100
3.1 Verojen maksaminen ja ilmoittaminen	100
3.2 Kirjaamista koskevat vaatimukset	101
4. KIRJANPITOLAIN MUUTOS	102
5. KUUKAUSIVALVONNASSA OLEVIA ARVONLISÄVEROVELVOLLISIA KOSKEVAT TILASTOT VUODELTA 1999	102
6. VALVONTAJAKSON PIDENTÄMINEN	103
7. EHDOTUS	103
8. TOTEUTTAMISEN VAATIMAT LAINMUUTOKSET	104
9. AIKATAULU	104
LIITTEET	
Liite 1 Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen ohje TEL-palkkaan luettavista palkkaeristä	
Liite2 Luettelo tapaturmavakuutusmaksun perusteena olevista palkoista	
Liite 3 Kotitaloustyönantajan palkka- ja maksu-ilmoituslomake	

Yhteenveto

EHDOTUKSET SATUNNAISTEN JA PIENTEN TYÖNANTAJIEN TYÖNANTAJAVELVOITTEIDEN HELPOTTAMISEKSI.

Raportin ensimmäinen osa sisältää ehdotukset satunnaisten ja pienten työnantajien työnantajavelvoitteiden helpottamiseksi ja hoitamiseksi internetpohjaisen maksujärjestelmän avulla.

Maksuton internetpohjainen maksupalvelujärjestelmä

Työnantajavelvoitteiden helpottamiseksi ehdotetaan rakennettavaksi maksuton internetpohjainen maksupalvelujärjestelmä ja virtuaalinen selvittelykeskus, joiden avulla satunnaiset ja pienet työnantajat voivat ottaa tapaturma- ja eläkevakuutukset, laskea palkat, verot ja pakolliset sosiaalivakuutusmaksut sekä maksaa maksut ja tehdä maksuja, työntekijöitä ja työsuhteita koskevat ilmoitukset eläke- ja vahinkovakuutusyhtiöille sekä verohallinnolle lopullisina palkanmaksun yhteydessä.

Tunnisteena ja varmenteena palvelussa käytetään esimerkiksi pankkien maksupalveluohjelmien tunnisteita.

Palvelun rakentaminen ja ylläpito annetaan jonkin työnantajamaksuja vastaanottavan viranomaistahon vastuulle, kuitenkin siten, että perustamis- ja ylläpitokustannuksiin ovat velvollisia osallistumaan kaikki palvelun kautta maksuja ja ilmoituksia vastaanottavat tahot.

Verohallinto, vakuutusyhtiöt, TE-keskukset, työvoimatoimistot ja Pientyönantajien palvelukeskus voisivat antaa maksupalvelujärjestelmää vastaavan palvelun niille kotitalouksille, joilla ei ole käytettävissään internetyhteyksiä. Palvelussa tarvittavat maksu- ja ilmoituslomakkeet täytetään asiakkaalle maksupalvelujärjestelmän avulla.

Muutos tapaturma-, työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksujen maksamiseen
Satunnaisten ja pienten työnantajien (enintään 5 työntekijää) tapaturma-, työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksut ehdotetaan maksettavan toteutuneen palkkasumman perusteella siten, että ne on maksettava viimeistään palkanmaksua seuraavan kuukauden 20. päivänä.

Vaihtoehtona säilytetään nykyinen vakuutusyhtiöiden ennakkolaskutus- ja tasoituslaskutusmenettely. Satunnaisilla ja pienillä työnantajilla on tällöin mahdollisuus valita tapaturma- ja sen liitännäismaksujen ennakkomaksun sijasta myös maksaminen kuukausittain toteutuneen palkkasumman perusteella.

Vuosilomakorvaus TEL- ja TaEL- eläkettä kerryttäväksi palkaksi

Yhtenäistetään työsuhteen päättyessä maksettava korvaus pitämättömästä lomasta (vuosilomakorvaus) myös TEL- ja TaEL- eläkettä kerryttäväksi palkaksi.

Palkka- ja työsuhtetietojen ilmoittaminen yhdenmukaiseksi

Eläkevakuutuksen aloittamis-, lopettamis- ja vuosi-ilmoitustiedot sekä tapaturmavakuutuksen ja verotuksen vuosi-ilmoitustiedot yhdistetään samalle, työntekijäkohtaiselle

ilmoitukselle, jonka palkanmaksaja antaa palkanmaksuittain, jolloin mainituista erikseen annettavista ilmoituksista voidaan luopua.

Liikevaihdoltaan pienille yrityksille neljän kuukauden maksu- ja ilmoitusjaksot
Mahdollistetaan kaikkien palkkaan liittyvien maksujen ja arvonlisäveron maksaminen sekä maksuihin liittyvien ilmoitusten tekeminen neljän kuukauden ajanjaksolta yhdellä kertaa, jos yrityksen liikevaihto on enintään 50 000 euroa (300 000 mk).

Kotitaloustyönantajavelvoitteiden helpottaminen

Edellä kuvatun mahdollisuuden saada työnantajamaksujen laskut ja ilmoitukset palveluna, lisäksi ehdotetaan kahta vaihtoehtoista menettelyä kotitalouksien työnantajavelvoitteiden helpottamiseksi. Vaihtoehdossa 1 menettelyt jakautuvat sen mukaan, miten suuri maksettava palkka on.

Kotitaloustyönantajan maksumenettely, vaihtoehto 1

Kotitaloustyön tapaturmavakuutusmaksu vahvistetaan prosenttimääräiseksi. Maksu poistetaan kokonaan, kun palkka on enintään 1 500 euroa (9 000 mk) työntekijää kohti kalenterivuodessa. Palkkaraja 1500 euroa korvaa tapaturmavakuutuksen ottamisen edellytyksenä nykyisin olevan 12 työpäivän rajan. Kotitalouksien työtapaturmat korvaa Tapaturmavakuutuslaitosten liitto. Kotitalous maksaa tässä menettelymallissa palkasta vain eläkevakuutusmaksun LEL-eläkekassalle. Eläkevakuutusmaksuprosentti esitetään yhdistettäväksi kotitaloudessa teetetyn työn laadusta riippumattomaksi keskimääräiseksi prosentiksi.

Jos kotitalouden maksama palkka ylittää 1 500 euroa, tapaturmavakuutusmaksu maksetaan kiinteän prosentin mukaan Tapaturmavakuutuslaitosten liitolle. Kotitalous toimittaa myös veron ennakonpidätyksen ja maksaa työnantajan sosiaaliturvamaksun sekä eläkevakuutusmaksun.

Kotitaloustyönantajan maksumenettely, vaihtoehto 2

Toisena vaihtoehtona esitetään nykyistä menettelyä lisättynä tapaturmavakuutusmaksun maksamista ja työnantajailmoitusten tekemistä koskevilla muutoksilla.

Kotitaloustyönantajan maksu- ja ilmoituslomake

Kotitaloustyönantajille on laadittu kaikki työnantajamaksut sisältävä lomake maksujen ja ilmoitusten laatimisen helpottamiseksi. Lomake ehdotetaan otettavaksi käyttöön välittömästi kaikkien maksunsaajatahojen yhteisenä ilmoituslomakkeena.

Ehdotusten perustelut

Tämän kuten aikaisempienkin selvitysten perusteella on käynyt ilmi, että keskitetty maksumenettely muuttaisi olennaisesti hajautetun vakuutusjärjestelmän peruseräitä, kuten sen maksuja ja maksajien etuja. Kun keskittämiseen liittyy lisäksi laajoja hallinnollisia ongelmia sekä kustannuksia lisääviä tekijöitä, on käynyt selväksi, ettei keskitetty maksujärjestelmä ole tarkoituksenmukainen edes pienten tai satunnaisesti palkkoja maksavien työnantajien kannalta.

Keskitetyn maksamisen hyödyt saavutetaan pienemmin kustannuksin tietotekniikkaa hyödyntämällä. Selvitystyössä on päädytty esittämään sellaisen palvelukokonaisuuden rakentamista internettiin, jonka avulla tottumatonkin osaa hoitaa työnantajavelvoitteet

oikein ja ajallaan. Maksujen saajien tehtäviä tai asiantuntemusta ei näin ollen tarvitse olennaisesti muuttaa. Myös maksut ja edut voidaan tällä tavoin säilyttää merkittävilta osin ennallaan. Palvelun rakentamisen helpottamiseksi on kuitenkin tarpeellista edelleen yhtenäistää eräitä käsitteitä, maksuaikoja sekä maksu- ja ilmoitusmenettelyjä.

Tietotekniikan hyväksikäytölle on muitakin perusteltuja syitä. Suomalaisyrietykset ja kotitaloudet käyttävät nykyisin laajasti internetyhteyksiä ja suomalaiset ovat lehti uutisten mukaan ykkösiä verkkopankin käytössä. Viranomaisasioinnissa internettiä hyödynnetään vielä varsin vähän huolimatta siitä, että sähköisten palveluiden ja sähköisen asioinnin kehittämiseen tähtäviä velvoitteita on olemassa mm. valtioneuvoston periaatepäätöksissä.

Viranomaisilla ja vakuutusyhtiöillä on omia internetsivuja ja niillä omia lomakkeita, jotka aikaisemmin ovat olleet saatavina vain ao. virastojen tai laitosten tiskeiltä. Vähintään yhtä tärkeää kuin jakaa tietoa, lomakkeita ja maksunsaajakohtaisia palveluita, on tarjota internetissä sellaisia viranomaisten ja muiden tahojen muodostamia palvelukonaisuuksia, joissa kansalaiset ja yritykset voivat toimia ”yhden luukun”-periaatteella.

Palkanmaksuun liittyvien tehtävien kokoaminen tällaiseksi yhdeksi palvelupaketiksi on toteutettavissa oleva ratkaisu pientyönantajien maksumenettelyn helpottamiseen. Ehdotettu ratkaisu luo samalla pohjaa myös uudenlaisten verkkopalvelujen kehittämiseksi ja sähköisen asioinnin toteutumiselle.

VEROTILIN PÄÄPERIAATTEET JA KÄYTTÖÖNOTTO

Toinen osa selvitystehtävää oli kuvata verotilin pääperiaatteet ja toteuttamisen edellytykset, tavoitteena vähentää verohallinnon kautta kulkevien verojen ja maksujen maksetapahtumia.

Verotilijärjestelmän pääpiirteet

Verotilillä tarkoitetaan verohallinnon ylläpitämää veronmaksajakohtaista tiliä, jolla seurataan veronmaksajan kaikkien verohallintoon maksettavien verojen maksamista ja ilmoittamista. Kun verotili on käytössä, veronmaksaja ei yksilöi maksamaansa rahaa veroa maksaessaan kuten nykyisin, eikä hän silloin voi valita mitä veroa maksaa. Veronmaksajan maksusuoritukset luetaan verotilillä verojen ja maksujen lyhennyksiksi verosaatavien syntymisjärjestyksessä. Veronmaksaja voi kuitata oma-aloitteisesti maksettavanaan olevasta verosta toista veroa verolajista riippumatta eli esim. negatiivisen arvonlisäveron muista veroista.

Veronmaksaja lähettää oma-aloitteisista veroista kuukausittain valvontailmoituksen, josta käy ilmi oma-aloitteisten verojen maksutilanne. Verotilille saapuneet maksut täsmäytetään ilmoitus- ja verotustietoihin kuukausittain ja vuosittain. Veronmaksaja saa kerran kuukaudessa tilistään tiliotteen, josta selviää hänen veronmaksutilanteensa. Jos tilillä on ylijäämää sille maksetaan korkoa ja tilin alijäämälle peritään korkoa. Tilillä oleva ylijäämä palautetaan veronmaksajalle, ellei maksua voi käyttää verojen maksuun ja veronmaksaja niin haluaa. Verotilin alijäämä lähetetään ulosottoon, ellei sitä makseta muistutuksen jälkeen.

Verojen maksupäivät yhdistetään

Verojen maksupäivät yhdistetään niin, että kuukauden 12. päivä on kaikkien verojen yhteinen eräpäivä. Myös valvontailmoitus on annettava samana ajankohtana.

Verotili koskee kirjanpito- ja muistiinpanovelvollisia

Verotili koskee kirjanpito- ja muistiinpanovelvollisia, mutta toteutus esitetään vaiheistettavaksi siten, että ensi vaiheessa verotili otettaisiin käyttöön yhteisöillä (osakeyhtiöt, osuuskunnat jne).

Verotilin toteuttaminen

Verotilin toteuttamiselle on olemassa periaatteelliset edellytykset. Sen käyttöönotto tuo hyötyjä sekä veronmaksajille että verohallinnolle. Verotilin toteuttaminen on kuitenkin suuri muutos ja vaatii useamman vuoden suunnittelu-, lainsäädäntö-, ja toteuttamistyön. Aikaisin mahdollinen käyttöönottoajankohta on vuosi 2006.

**OSA I EHDOTUS PIENILLE YRITYKSILLE JA SATUNNAISILLE TYÖNAN-
TAJILLE SOVELTUVAKSI MAKSU- JA ILMOITUSJÄRJESTELMÄKSI**

1. JOHDANTO

1.1 TAUSTA

Kansalaisten sosiaaliturvan kannalta on tärkeää, että työsuhteesta kertyy eläke- ja muuta sosiaaliturvaa. Työnantajana toimiva on velvoitettu osallistumaan työntekijöiden sosiaaliturvan kerryttämiseen. Hän joutuu pidättämään maksamistaan palkoista verojen ennakonpidätykset sekä maksamaan pakolliset sosiaaliturvamaksut (kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksut), työeläkemaksun, tapaturmavakuutusmaksun, työttömyysvakuutusmaksun ja ryhmähenkivakuutusmaksun. Työnantajan maksettaviksi säädettyihin työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksuihin sisältyvät myös työntekijän osuudet näistä maksuista.

Työnantaja joutuu maksamaan palkkaperusteisia maksuja usealle eri taholle. Voidakseen suoriutua maksuvelvoitteistaan hänen tulisi tuntea maksujärjestelmä ja maksujen määräytymisperusteet. Veroilla ja sosiaalivakuutusmaksuilla on nykyainsäädännön mukaan erilaiset perusteet. Sosiaalivakuutusmaksujen perusteena on työ- tai muusta palkkasuhteesta maksettu palkka. Verotuksessa palkaksi luetaan muukin kuin työsuhteeseen perustuva palkka, esimerkiksi kokouspalkkio tai henkilökohtainen luento- ja esittämispalkkio silloinkin kun niitä ei ole saatu työsuhteesta. Maksajan kannalta maksujen hallittavuutta vaikeuttaa myös, että palkka jonka perusteella maksu määräytyy, sisältää eri vakuutusjärjestelmissä erilaisia palkkaeriä. Eroavuuksia on jopa yhden vakuutusjärjestelmän sisällä, kuten työeläkejärjestelmässä lomakorvauksen sisältyminen LEL-eläkepalkkaan, mutta ei TEL- ja TaEL-eläkepalkkaan.

Osan maksuista työnantaja joutuu maksamaan ennakkomaksuina, osan todellisten maksettujen palkkojen perusteella. Ennakkomaksut tasoitetaan vakuutusyhtiössä lopullisen palkkasumman mukaisilla maksuilla. Sosiaalivakuutusmaksujen maksuprosentit vaihtelevat jopa vakuutusjärjestelmän sisällä, kuten työeläkejärjestelmässä. Vakuutusmaksut vaihtelevat myös vakuutusyhtiöittäin. Lisäksi lähes kaikilla maksuilla on omat eräpäivänsä. Varsinkin pienten yritysten ja työnantajina toimivien kotitalouksien kannalta maksujärjestelmä on niin monimutkainen, että se koetaan usein sekä maksamisen että työllistämisen esteeksi.

Palkanmaksuun liittyvien velvoitteiden hoitamista vaikeuttavat vielä tapaukset, joissa työn tekijänä on yrittäjä. Työn teettäjän olisi tiedettävä, ketkä katsotaan yrittäjiksi ketkä palkansaajiksi. Oman asiakokonaisuutensa muodostaa lisäksi työnantajayrittäjän oma sosiaaliturva. Muun muassa työeläkejärjestelmässä yrittäjäkäsitteen piiriin kuuluu eri maksujärjestelmissä erilaisia toimijoita, esimerkiksi palkkaa saava kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies kuuluu yrittäjäeläkelain eli YEL:in piiriin, mutta palkkaa saava ääneton yhtiömies ao. työeläkelain piiriin.

Kun maksujärjestelmä on näin monimutkainen ja työläs, työnantajavelvoitteiden yksinkertaistaminen on ollut useaan otteeseen esillä. Muun muassa yrittäjiä edustavat järjestöt ovat ehdottaneet yritysten vero- ja maksujärjestelmien yksinkertaistamista.

1.2 TÄHÄN MENNESSÄ TEHDYT SELVITYKSET

Työnantajan maksuvelvollisuuden yksinkertaistamista on selvitetty viimeisten kymmenen vuoden aikana sekä virkatyönä että työryhmä- ja selvitysmiestyönä.

Vuonna 1997 valtioneuvosto teki periaatepäätöksen Suomen työllisyysohjelman (19.10.1995) edellyttämistä toimenpiteistä. Siinä edellytettiin muun ohella työnantajien pakollisten sosiaalivakuutusmaksujen keräämisen yksinkertaistamista.

Vuonna 1997 selvitysmies Risto Suominen esitti raportissaan ‘Työnantajamaksujen porrastaminen’ (11.2.1997), että työnantajien sosiaaliturvamaksuun ja työttömyysvakuutusmaksuun sovellettaisiin samaa porrastusta, ja että porrastus uudistetaan. Porrastuksen uudistamiseksi selvitysmies esitti neljä vaihtoehtoista mallia. Suominen esitti myös, että työttömyysvakuutusmaksun kanto olisi siirrettävä tapaturmavakuutuslaitoksilta verohallinnolle. Ehdotettuja muutoksia ei ole toteutettu.

Carin Lindqvist-Virtasen johtaman Työmaa-työryhmän raportissa ‘Työnantajien sosiaalivakuutusmaksujen maksumenettelyjen parantaminen’ (3.4.1997) ehdotettiin mm, että

- vakuutusten yrittäjämääritelmää pyrittäisiin yhdenmukaistamaan erityisesti tapaturmavakuutuksen ja YEL-vakuutuksen osalta
- palkan käsite määritellään tapaturmavakuutuslainsäädäntöön pyrkien yhtenevään käytäntöön eläkevakuutuksessa määritellyn palkkaperusteen kanssa
- vakuutusmaksu ja etuus määritellään tapaturmavakuutuksessa samasta palkasta
- tapaturmavakuutusten maksuajankohtia joustavoitettaisiin siten, että yrityksen tilikausi ja toiminnan kausiluontoisuus voitaisiin ottaa paremmin huomioon
- kotitalouksien tapaturmavakuutuksissa tyydyttäisiin nykyistä harvempaan riskiluokitukseen tai muutoin yksinkertaistettuun maksuun
- TEL-vakuutussäännöstöä muutetaan siten, että alle 5 työntekijän yrityksille annettaisiin vaihtoehtoinen mahdollisuus valita ennakkomaksun perustaksi kuukausittainen ennakonpidätyksen alainen palkka
- selvitetään millä edellytyksillä työnantajille voitaisiin antaa vaihtoehtoinen mahdollisuus nykyistä harvempiin maksukertoihin ennakonpidätyksen ja työnantajan sosiaaliturvamaksun osalta
- lomakkeiden saatavuutta helpotetaan uusia jakelukanavia luomalla
- uutta tietotekniikkaa, mm. internettiä, hyödynnetään entistä tehokkaammin
- kotitaloustyönantajille laaditaan maksunsaajien yhteistyönä erityinen opas
- Työvoima- ja elinkeinokeskuksiin (TE-keskuksiin) nimetään vastuuhenkilöt, joiden tehtävänä on tuntea työnantajavelvoitteet ja tietää mistä asiakas saa lisätietoa.

Työmaa-työryhmän ehdotuksista on toteutettu seuraavat: tapaturmavakuutuksen ja eläkevakuutuksen palkkakäsitettä on yhdenmukaistettu ulkomaan palkan ja työsuhteen päättyessä maksettavan vuosilomakorvauksen osalta, alle viiden työntekijän yrityksille on annettu mahdollisuus maksaa TEL-eläkevakuutusmaksut maksetun palkkasumman perusteella, lomakkeita on saatavissa internetissä ja maksaminen internettiä käyttäen on mahdollista, kotitaloustyönantajan opas on toteutettu ja TE-keskuksiin on nimetty työnantajaneuvonnan vastuuhenkilöt.

Selvitysmies Asko Tanskasen raportissa 'Alle 10 hengen yrityksen työnantajamaksujen hoitaminen' (30.9.1997) ehdotettiin mm, että

- työnantajamaksujen suorittaminen toteutuneen palkkasumman perusteella laajennetaan koskemaan alle 10 työntekijän yrityksiä
- Kouvolassa toimivan Pientyönantajien Palvelukeskuksen toiminta laajennetaan koskemaan alle 10 työntekijän yrityksiä
- TE-keskukset veloitetaan informoimaan alkavia yrityksiä Palvelukeskuksen toiminnasta
- työnantajasuoritusten maksuajat yhtenäistetään siten, että muiden kuin veroluonteisten maksujen eräpäiväksi tulee kuukauden 20. päivä, ennakonpidätysten ja työnantajan sosiaaliturvamaksun eräpäivää ei muuteta nykyisestä 10. päivästä
- maksuehdot yhtenäistetään siten, että myöhästyneelle maksulle maksetaan sakkokorke
- tapaturma-, työttömyys- ja ryhmähenkivakuutuksessa siirrytään vakuutusmaksun palkkaperusteesta TEL:n mukaiseen palkkakäsitteeseen
- muutetaan tapaturmavakuutuksen säännöksiä niin, että alle 10 työntekijän uuteen yritykseen ei sovelleta omavastuuta eikä toimialakohtaista maksua toiminnan aloittamisvuonna eikä sitä seuraavana vuonna, vaan maksu on tällöin vakioprosentti palkkasummasta
- luodaan satunnaisesti työntekijöitä palkkaavia työnantajia varten TEL:n mukaisen vähimmäisturvan ja tapaturmavakuutuksen kattava järjestelmä, jonka avulla vakuutuksen ottaminen, työsuhteiden ilmoittaminen, vakuutusmaksun laskenta ja maksaminen voidaan suorittaa samalla kertaa heti lopullisena
- maksut hoidetaan nykyistä keskitetympin, mikä olisi mahdollista toteuttaa kolmella vaihtoehtoisella mallilla: 1) kaikkien maksujen maksaminen verohallintoon, 2) verojen ja sosiaaliturvamaksujen maksaminen edelleen verohallintoon ja vakuutusmaksujen hoitaminen Eläketurvakeskuksen kautta, 3) verojen ja sosiaaliturvamaksujen maksaminen edelleen verohallintoon ja vakuutusmaksujen hoitaminen jonkin palvelun tarjoavan yrityksen kautta.

Tanskasen ehdotuksen mukaisesti Kouvolassa toimivan Pientyönantajien palvelukeskuksen toiminta on laajennettu koskemaan alle 10 työntekijän yrityksiä ja TE-keskukset on veloitettu informoimaan palvelukeskuksen toiminnasta.

Vuonna 1998 kauppa- ja teollisuusministeriön työryhmä selvitti PK-yritysten lupa- ja ilmoitusmenettelyn karsimista. Työryhmä ehdotti mietinnössään (7.1.1998) pienyritysten työnantajasuoritusten maksutiheyden harventamista.

Huhtikuussa 1998 hallitus asetti hallintoministeri Jouni Backmanin johdolla toimineen ministerityöryhmän selvittämään, miten työnantajamaksuihin ja niistä tehtäviin raporteihin liittyviä menettelyjä voitaisiin yksinkertaistaa. Ministerityöryhmä piti tavoitteilana sitä, että työnantajamaksut ja -ilmoitukset voidaan hoitaa yritysten näkökulmasta yhden pisteen kautta, mutta ei pitänyt tarkoituksenmukaisena erityisen keskuksen perustamista tätä tarkoitusta varten muun muassa hallintokustannusten vuoksi.

Lokakuussa 2000 valmistui valtiovarainministeriössä ja sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä valmisteltu muistio, jossa arvioitiin Suomen yrittäjien vuonna 1999 tekemää ehdotusta työnantajavelvoitteiden yksinkertaistamiseksi. Saamiensa lausuntojen perus-

teella ministeriöt katsoivat, että ainakin keskisuurten ja suurten yritysten kohdalla ehdotuksen toteuttaminen johtaisi pelkästään investointikustannuksiin ilman, että hallintomenoissa syntyisi selviä säästöjä. Sensijaan satunnaisten työnantajien ja aloittavien pienyritysten kannalta verojen ja maksujen tilitysmenettelyn yksikertaistaminen esitettiin jatkoselvityksen kohteeksi.

1.3 TYÖNANTAJAVELVOITTEISIIN LIITTYVÄT KEHITTÄMISHANKKEET

1.3.1 Säädös- ja menettelymuutoksiin tähtäävät hankkeet

Vuoden 2000 alussa kauppa- ja teollisuusministeriö käynnisti hallitusohjelmassa olevan yrittäjyyshankeen. Eri hallinnonalat yhdistävän hankkeen tavoitteena on muun muassa lisätä uusien yritysten perustamista ja helpottaa yrittäjän toimintaa yrityksen perustamisessa, ensimmäisinä elinvuosina ja kasvun aikana. Yrittäjyyshankkeessa eräänä keskeisenä tavoitteena on yrityksiin kohdistuvien hallinnollisten rasitteiden karsiminen. Näistä tärkeimpiä on työnantajavelvoitteiden yksikertaistaminen. Hallitusohjelmassa on niin ikään erikseen todettu, että pientyönantajan työnantajamaksujen ja verojen maksatusta yksinkertaistetaan.

Valtiovarainministeriön ja Verohallituksen yhteistyönä on ollut valmisteltavana arvonlisäverovelvollisia koskeva muutos, jonka tavoitteena on, että liikevaihdoltaan vähäiset (noin 180 000 mk) yritykset ja yrittäjät voisivat siirtyä nk. vuosimenettelyyn, jossa he selvittävät arvonlisäverovelvollisuuteen liittyvät kysymykset samanaikaisesti välittömän verotuksen ilmoituksen kanssa. Vuoden mittaan yritykset maksaisivat kuitenkin ennakkomaksuja. Vuosimenettely on käytössä alkutuottajien arvonlisäverotuksessa. Tämän selvityksen osassa III esitetään vuosimenettelyn sijaan 4 kuukauden mittaista maksu- ja ilmoitusjaksoa.

Työeläkelaitokset valmistelevat toimitusjohtaja Kari Puron johdolla esitystä työeläkelainsäädännön selkiinnyttämiseksi. Tavoitteena on yhdistää nykyiset työeläkelait TEL, LEL, TaEL ja YEL yhdeksi uudeksi työeläkelaiaksi (TYEL). Tavoitteena on myös, että eläketurvan sisältöön ei olisi sanottavaa merkitystä sillä, onko eläke syntynyt yhdestä yhtenäisestä työsuhteesta vai pätkittäin useasta työsuhteesta. Lainsäädännön uudistamistarpeen syitä ovat ajan myötä tapahtunut työeläkelakien monimutkaistuminen ja työelämän ja työn tekemismuotojen muuttuminen. Muutokset ovat vaikeuttaneet sekä työnantajien että työntekijöiden eläkeasioiden hoitoa. Työnantajien kannalta eläkevakuuttamisen tulisi olla suhteellisen vaivatonta. Työntekijällä puolestaan tulisi olla mahdollisuus saada selkeä käsitys eläkeoikeudestaan ja siitä, minkä eläkelain piiriin hän kuuluu.

Toteutuessaan TYEL merkitsisi myös LEL-eläkekassan aseman muuttumista. Julkisudessa on ollut esillä mm. kassan yhtiöittäminen.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö on asettanut v. 2000 työryhmät, joiden tehtävänä oli selvittää mahdollisuuksia yhtenäistää omistajayrittäjien eläketurva eri yhtiömuodoissa ja yrittäjien sairauspäivärahan ja maksun määräytymistä yrittäjäläkevakuutuksessa vahvistetusta työtulosta. Yrittäjien sairauspäivärahan ja maksun määräytymisperusteet yrittäjien työtulosta on vahvistettu 1.7.2001 voimaan tulleella sairausvakuutuslain muutoksella.

Sosiaali- ja terveysministeriö on vuonna 2000 asettanut toimikunnan (SOMERA) selvittämään sosiaalimenojen kehitystä ja sosiaaliturvan rahoituksen turvaamista pitkällä aikavälillä sosiaaliturvan toimintaympäristön muuttuessa. Toimikunnalla on alatyöryhmä (SOMERAHA), jonka tehtävänä on muun ohessa arvioida, onko nykyinen organisaatio ja rahoitusrakenne pitkälläkin tähtäyksellä toimiva vai tulisiko sitä kehittää, sekä koota ja arvioida erilaisia politiikkavaihtoehtoja, joiden avulla voidaan turvata sosiaaliturvan kestävä rahoitus ja hallita sosiaalimenojen kehitystä.

1.3.2 Palvelujen kehittämishankkeet

Useat lakisääteisen sosiaaliturvan järjestämiseen osallistuvat tahot ovat omalla sektorillaan pyrkineet palveluja kehittämällä helpottamaan yritysten maksu- ja ilmoitusvelvollisuuksia. Internetin hyödyntäminen palvelujen tarjonnassa on lisääntymässä. Lisäksi julkishallinnossa on menossa useita sähköisten asiointipalvelujen kehittämishankkeita, joiden tavoitteena on helpottaa tietojen välitystä mm. yrityksiltä viranomaisille.

Pientyönantajien Palvelukeskus perustettiin vuonna 1994 vuoden koeajalla avustamaan kotitalouksia työnantajavelvoitteiden hoitamisessa. Toiminta vakinaistettiin vuonna 1995 ja laajennettiin myöhemmin koskemaan myös pieniä enintään 10 työntekijää työllistäviä, yritysmuotoisia työnantajia. Vuoden 1996 kevääseen asti palvelu oli maksutonta. Vuoden 2000 loppuun asti toiminta on ollut työvoimahallinnon tukemaa. Vuoden 2001 alusta lukien keskus on yhdistetty Kouvolan työvoimatoimistoon ja toimii omakustannuseriaatteella pienen vararahaston turvin.

Palvelukeskus hoitaa työnantajan valtuuttamana palkanlaskennan ja -maksun sekä työnantajavelvoitteiden mukaiset maksut ja ilmoitukset. Tarvittaessa palvelukeskus hoitaa myös lakisääteisten vakuutus sopimusten tekemisen ja niihin liittyvien maksujen tilitykset maksunsaajille. Työnantaja suorittaa varat maksujen maksamista varten kuukausittain yhdellä laskulla palvelukeskukselle. Lisäksi palvelukeskus neuvoo työnantajia kaikissa työnantajavelvoitteisiin ja työsuhteeseen liittyvissä asioissa. Palvelukeskuksen toiminta on valtakunnallista ja toimeksiannot voi jättää puhelimitse. Palvelukeskuksella on myös maksullinen palvelupuhelin.

Valtiovarainministeriön johdolla käynnistetyssä TYVI-hankkeessa on toteutettu ns. TYVI-järjestelmä, jonka avulla yritykset voivat sähköisesti ilmoittaa tietoja viranomaisille ja muille lakisääteisiä tietoja kerääville tahoille. TYVI-järjestelmän kautta työnantajan on mahdollista lähettää mm. työnantajasuoritusten kuukausi-ilmoitukset, työnantajien vuosi-ilmoitukset ja palkansaajakohtaiset vuosierittelyt verohallinnolle, LEL- ja TaEL-eläkevakuutusmaksutilitykset LEL-työeläkekassalle sekä TEL-työsuhde- ja -vuosi-ilmoitukset TEL-vakuutusyhtiölle internetin välityksellä. Yritysten ilmoitukset viranomaisille välitetään ns. TYVI-operaattorien kautta, joilta yritykset voivat hankkia palvelun käyttöönsä. TYVI-järjestelmää käytti vuonna 2000 noin 20 000 yritystä.¹ Toukokuussa 2001 TYVI:ä käytti 28 000 yritystä.

TYVI-järjestelmään liitettynä on lisäksi saatavissa nk. Palkkalinkkiohjelmisto, jossa atk-ohjelmalla kerätään verotukseen, eläkelaitoksille ja erilaisiin tilastoihin tarvittavat palk-

¹ Verohallintoon v. 2000 sähköisiä ilmoituksia toimittaneiden yritysten lukumäärä. TYVI-menettelyssä mukana olevista organisaatioista eniten ilmoituksia toimitetaan verohallintoon.

katiedot suoraan yrityksen palkka- ja liikekirjanpidosta ja lähetetään ne sähköisesti tiedon tarvitsijalle.

Eläkelaitoksilla on puhelinpalveluna ja internetissä myös omia vakuuttajille tarkoitettuja maksu- ja ilmoituskanavia.

Lähinnä pieniä yrityksiä ajatellen on Uudenmaan TE-keskuksen tuella kehitetty PYRY-palkanlaskentaohjelma, jonka avulla on mahdollista varsinaisen palkan- ja työnantaja-suoritusten laskennan lisäksi kirjautua pankin järjestelmään maksujen maksatusta varten ja TYVI-järjestelmään ilmoitusten lähettämistä varten. PYRY-ohjelmisto on tarkoitettu pienille yrityksille ja sen käyttäjiä on tällä hetkellä (v. 2001) noin 200.

Verohallitus ja Patentti- ja rekisterihallitus (PRH) ovat yhteishankkeena toteuttaneet Yritys- ja yhteisötietojärjestelmän (YTJ), johon yritys antaa yrityksen tiedot yhdellä aloittamis-, muutos tai lopettamisilmoituksella samalla kertaa sekä verohallinnolle että Patentti- ja rekisterihallitukselle. Ilmoituksen voi jättää kummalle tahansa viranomaiselle. Yritystietojärjestelmään rekisteröinnin yhteydessä yritykselle annetaan virallinen tunnistetieto, yritystunnus (Y-tunnus), joka mahdollistaa tietojen välityksen mm. viranomaisten välillä ja siten vähentää yrityksen ilmoittamisvelvoitteita.

Meneillään on myös hanke, jossa kehitetään yhteistä standardoitua tilikarttaa, tilinpäätössanomaa ja e-tilinpäätösformaattia PRH:n, Tilastokeskuksen ja verohallinnon tarpeisiin. Yrityksen kannalta nämä uudistukset merkitsevät, että useammalle eri viranomaiselle voi toimittaa tiedot sähköisesti saman muotoisina sanomina.

Eläkelaitoksilla ja LEL-eläkekassalla on menossa sähköiseen hallintoon ja erityisesti ilmoittamiseen liittyviä hankkeita. Käynnissä on muun muassa kansalaisille tarkoitettun eläketurvaportaalin rakentaminen internettiin.

Sähköinen hallinto ja internetin hyväksikäyttö avaavat aivan uusia mahdollisuuksia kehittää asiakaslähtöisiä palveluita ilman, että palvelun tarjoajien perusjärjestelmiä tarvitsee ratkaisevasti muuttaa. Kun internetissä olevia palveluita käyttävät uusimpien tutkimusten mukaan myös pienet yritykset, saattaisi olla mahdollista ilman laajoja lainsäädäntömuutoksia kehittää internettiin yhteispalveluita, jotka helpottaisivat olennaisesti yritysten maksu- ja ilmoitusvelvollisuuksien hoitoa. Tähän velvoittaa myös valtioneuvoston periaatepäätös sähköisestä asioinnista, palveluiden kehittämisestä ja tiedonkeruun vähentämisestä sekä päätös laadukkaista palveluista, hyvästä hallinnosta ja vastuullisesta kansalaisyhteiskunnasta.

1.4 SELVITYKSEN RAJAUKSET

Tämän raportin ehdotukset koskevat työnantajavelvoitteiden maksu- ja ilmoitusjärjestelmän osalta pieniä yrityksiä ja satunnaisesti työnantajana toimivia, kuten kotitalouksia. Pieneksi on tässä raportissa katsottu yritys, joka työllistää korkeintaan viisi palkattua työntekijää.

Toimeksiannossa selvitysmiehen tehtäväksi annettiin arvioida maksujärjestelmien soveltuvuutta aloittaville työnantajille satunnaisten työnantajien ohella. Selvitystyön aikana on käynyt selväksi, että maksujärjestelmää kannattaa tarkastella myös yrityksen

koosta lähtien. Pienet yritykset yrittävät usein itse hoitaa työnantajavelvoitteensa käyttämättä apuna esimerkiksi tilitoimistoja. Pienillä yrityksillä ei useimmiten myöskään ole mahdollisuuksia hankkia käyttöönsä kalliita, monipuolisia palkanlaskentaohjelmistoja, jotka hoitavat palkkojen ja maksujen laskennan ohella myös tarvittavat tiedonsiirrot esimerkiksi verohallintoon. Vasta noin 30 henkilöä työllistävät työnantajat hankkivat palkanlaskenta- ja raportointiohjelmistoja tai käyttävät palkanlaskentaan erikoistuneita palveluyrityksiä.

Raportissa on käsitelty aloittavan yrityksen ongelmia pääasiassa pienen yrityksen näkökulmasta. Aloittavan yrityksen ongelmat ovat luonteeltaan pienelle yritykselle, eivätkä ne poistu ellei yritys merkittävästi laajene. Jos maksujärjestelmän yksinkertaistaminen rajoitettaisiin vain aloittaviin yrityksiin, merkitsisi se yrityksille aloittamisvaiheen jälkeen järjestelmästä toiseen siirtymistä ja lisäkustannuksia ongelmien säilyessä ennallaan. Pieniin yrityksiin rajattunakin selvityksen kohdejoukko täyttää pitkälti asettamiskirjeen vaatimuksen, sillä aloittavat yritykset ovat Suomessa valtaosaltaan pieniä.

Selvityksessä tarkastellaan sosiaalivakuutusjärjestelmään liittyviä kehittämistarpeita vain siltä osin kuin on tarpeen raportissa ehdotetun maksumenettelyn toimivuuden kannalta. Itse vakuutusjärjestelmiin ei puututa, koska niitä koskevia selvityksiä on menossa muualla, muun muassa TYEL-selvitys. Selvityksen ulkopuolelle on jätetty työlainsäädännön ja työehtosopimusten työnantajalle asettamat velvoitteet samoin kuin tilastotoimen asettamat velvoitteet. Ulkopuolelle on rajattu myös yrittäjän omaan sosiaaliturvaan liittyvä vakuuttaminen.

1.5 SELVITYKSEN JA RATKAISUEHDOTUKSEN NÄKÖKULMAT

Maksu- ja ilmoitusjärjestelmää, sen ongelmia ja ratkaisua on tässä raportissa tarkasteltu työnantajan, ts. maksajan ja ilmoittajan, näkökulmasta. Muutoksista aiheutuvia hyötyjä ja kustannuksia on tarkasteltu sekä työnantajan että maksun saajien näkökulmasta.

2. Maksujärjestelmät eräissä muissa maissa

Useissa Euroopan valtioissa, myös EU:n sisällä, on ollut esillä sosiaalivakuutusmaksujen yhdistäminen yhdeksi maksuksi. EU:n jäsenmaaehdotukset, jotka ovat voineet luoda vakuutusjärjestelmänsä kokonaan uudestaan, ovat suunnitelmissaan lähteneet maksujen yhdistämisestä yhdeksi sosiaalivakuutusmaksuksi. Myös Ruotsissa sosiaalivakuutusmaksut on yhdistetty melko pitkälti yhdeksi sosiaalivakuutusmaksuksi.

Ruotsin järjestelmä

Ruotsissa on käytössä kaksi ennakoveromuotoa A-vero, joka vastaa osapuilleen Suomen ennakonpidätystä, ja F-vero jota maksavat yrittäjät. Työnantaja on aina velvollinen maksamaan työnantajamaksuja sellaisen henkilön palkasta, joka esittää verohallinnon antaman todistuksen (A-skattesedel) ennakonpidätyksen perimisestä taulukon mukaan tai jolta hän pidättää 30 %:n suuruista sivutulon ennakkoveroa. Jos työntekijä on täyttänyt 65- vuotta, hän maksaa erityistä palkkoveroa eikä muuta. Tämän veron suuruus on 24,26 % vuonna 2001.

Pakolliset sosiaalivakuutusmaksut määräytyvät saman palkan perusteella, mistä työnantaja on velvollinen perimään veron. Sosiaalivakuutusmaksut maksetaan Ruotsissa verojen yhteydessä verohallintoon, joka tilittää ne valtakunnalliselle vakuutuskassalle (Försäkringskassan), mikä vastaa Suomen Kansaneläkelaitosta. Vuonna 2001 työnantajan perittäväksi kuuluvien sosiaalivakuutusmaksujen maksuprosentti on 32,82 %, mikä jakautuu seuraavasti:

	%
• vanhuuseläkevakuutusmaksu	10,21
• lesken/orvoneläkemaksu	1,70
• sairausvakuutusmaksu	9,53
• lapsilisä/vanhempainvakuutusmaksu	2,20
• työtaturmavakuutusmaksu	1,38
• työmarkkina/työttömyysvakuutusmaksu	3,30
• yleinen palkkamaksu	2,69
eli yhteensä	32,82.

Lisäksi on yleinen palkansaajan maksettavaksi kuuluva eläkemaksu, jonka suuruus on 7 % vuonna 2001.

Ruotsin eläkejärjestelmä on äskettäin uudistettu ja se koostuu yleisestä eläkkeestä, työ- ja virkaehtosopimukseen perustuvista työ- ja virkaeläkkeistä sekä yksityisistä, vapaaehtoisista eläkkeistä. Yleisen eläkkeen vakuutusmaksua maksavat sekä työnantajat että työntekijät. Työntekijä maksaa yleistä eläkevakuutusmaksua 7 prosenttia ja työnantaja lähes 12 prosenttia. Eläkevakuutusmaksusta 2,5 prosenttia ohjataan erityiseen rahastoon sieltä edelleen sijoitettavaksi. Vakuutettu voi määrätä, miten hänen eläkevakuutusmaksunsa sijoitetaan. Yleisen eläkkeen maksut maksetaan verojen yhteydessä. Maksun lopullinen saaja on kuitenkin valtakunnallinen vakuutuskassa (Försäkringskassan). Yleisen eläkemaksun lisäksi on aloittain ja eläkkeen määräytymispohjan mukaan vaihteleva työeläkemaksu, jonka työnantaja maksaa vakuutusyhtiölle.

Yrittäjillä, jotka maksavat F-ennakkoveroa, on oma sosiaalivakuutusmaksunsa, ns. egenavgift, joka koostuu samoista osista kuin palkansaajan palkasta maksettava sosiaalivakuutusmaksu. Maksun suuruus on 31,01 % vuonna 2001.

Merkittävin ero Ruotsin ja Suomen työnantajan sosiaalivakuutusmaksujen välillä on eläkevakuutusmaksun sekä tapaturmavakuutusmaksun ja siihen Suomessa liittyvien työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksujen toteuttaminen. Ruotsissa ko. vakuutusten maksut sisältyvät suurelta osin valtakunnalliselle sosiaalivakuutuskassalle suoritettaviin maksuihin. Suomessa tapaturma-, työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksu sekä pääosin eläkevakuutusmaksut maksetaan vakuutusperiaatteella toimiville yksityisille vakuutusyhtiöille. Ruotsissa selvitetään parhaillaan työtaturmien korvauskäytännön ja maksujen uudistamista, yhtenä vaihtoehtona Suomen mallin mukainen vakuuttaminen.

Ruotsin ja Suomen ja muidenkin Pohjoismaiden työnantajavelvoitteet ovat keskenään muutoin hyvin samanlaiset. Ruotsissa uutta on verotili, jolle verohallinto kirjaa verojen lisäksi verojen yhteydessä maksettavat sosiaalivakuutusmaksut. Jos yritys saa työllistämistukea, myös se kirjataan verotilille maksujen lyhennykseksi. Norjassa suunnitellaan Ruotsissa toteutetun verotilimallin käyttöönottoa. Niin ikään Islannissa on käytössä verotili.

Tanskaan suunniteltu uusi järjestelmä

Tanskasta kannattaa mainita projekti, jonka tehtävänä on ollut kehittää apuväline palkanmaksuun erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille. Tanskassa järjestelmästä käytetään nimitystä LättLön (EasyPay). LättLön-järjestelmän avulla on tarkoitus keskitää palkanmaksuun liittyvien ilmoitusten ja maksujen vastaanotto erityiseen vastaanottokeskukseen, mikä jakaa ilmoitukset ja maksut asianomaisille tahoille.

Vastaanottokeskus on sekä sähköinen että hallinnollinen yksikkö henkilöstöineen. Sen tehtäviin kuuluu ylläpitää automaattista maksujen välitysjärjestelmää sekä antaa palkanmaksuun liittyvää neuvontaa. Se välittää tietoja myös yrityksille, esimerkiksi verokorttitietoja. Vastaanottokeskus tulee tarjoamaan myös internetpohjaista palkanlaskentapalvelua. Laskentamodulin avulla palkanmaksaja voi laskea palkansaajalle maksettavan palkan määrän ja kokonaissumman, joka työnantajasuorituksena on maksettava. Järjestelmä ottaa verokortti- ja vähennystiedot suoraan verohallinnon järjestelmästä. Yritysten on ilmoitettava järjestelmään palkansaajien tiedot ja palkkatiedot palkansaajittain. Järjestelmä laskee maksut ja ilmoittaa ne vastaanottokeskukselle toimitettavaksi edelleen ao. tahoille.

Vastaanottokeskuksen ylläpidettäväksi on suunniteltu myös datawarehouse-pohjaista informaation jakelujärjestelmää, josta muun muassa eri viranomaiset, kuten eläke- ja työttömyyskassat, voisivat tarkistaa kertyneitä palkkatietoja oman järjestelmänsä osalta samoin kuin palkansaajat omia tietojään. Myös kunnat saisivat järjestelmästä suoraan tiedot verotulojensa kertymistä. Niin ikään vastaanottokeskus toimittaisi verokorttitietoja niitä tarvitseville.

Vastaanottokeskus kuuluu verohallintoon. Keskusta koskeva laki on annettu vuonna 2000. Keskuksen organisointi käynnistyi vuoden 2001 alussa. Palkkatietojen vastaanotto käynnistyy vuonna 2002. Palkanlaskentapalvelu käynnistyneenä vuonna 2003 ja informaatiojärjestelmä on suunniteltu otettavan käyttöön samoin vuonna 2003.

3. TYÖNANTAJAN MAKSUJÄRJESTELMÄN ONGELMAKOHDAT

Pienyrityksen kannalta palkanmaksuun liittyvien monien velvoitteiden hoitaminen on usein paitsi ylimääräiseksi koettu työ myös osaamis- ja kustannuskysymys. Monet maksut koetaan korkeiksi. Pakolliset sosiaalivakuutusmaksut lisäävät palkkakustannuksia noin kolmanneksella. Monimutkaisen maksujärjestelmän hallitseminen ja maksujen valvomiseksi tarvittavien ilmoitusten lähettäminen vaativat pieneltä yritykseltä sen kapasiteettiin verrattuna suuren panoksen. Maksamisen ja ilmoittamisen työläyttä lisäävät erilaiset työsuhde-, palkka- ja yrittäjäkäsitteet, joihin verot ja maksut perustuvat.

Tästä huolimatta työnantajat haluavat yleensä hoitaa velvoitteensa oikein. Verojen ja maksujen sekä niihin liittyvien ilmoitusten velvoittavuutta lisäävät ankarat hallinnolliset ja rikosoikeudelliset seuraamukset. Hallinnolliset seuraamukset ovat pääasiassa rahamääräisiä, kuten erilaisia korotuksia ja viivästyskorkoja. Seuraamukset määrätään yleensä samansuuruisiksi riippumatta siitä, onko laiminlyönnin tai virheen syynä osaamattomuus, tietämättömyys vai tahallisuus. Pahimmassa tapauksessa virheet voivat johtaa rikos-oikeudellisiin seuraamuksiin.

Työnantajien kyky selviytyä palkanmaksuun liittyvien velvoitteiden hoitamisesta heijastuu myös verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen vastaanottajien työhön lisääntyneenä selvittelynä ja neuvontana. Erityisesti tukea tarvitsevat työnantajat, joilla ei ole käytävissään asiantuntijoita velvoitteiden hoitoon ja jotka eivät säännöllisesti maksa palkkaa. Esimerkiksi verohallinnossa maksujen ja ilmoitusten vastaanotossa tehdystä erilaisesta puhelinneuvonnasta, työnantajille lähetetyistä selvityspyynnöistä ja virheistä aiheutuneista maksuunpanoista sekä muista oikaisuista yli puolet kohdistuu kaikista pienimpiin yrityksiin. Näiden suorittamat työnantajamaksut ovat kuitenkin vain noin *kolme* prosenttia kaikkien työnantajien maksuista. Samansuuntaisia havaintoja on vakuutuspuolelta. Toisaalta on havaittavissa, että samasta syystä kuin palkanmaksajat, myöskään maksujen vastaanottajat eivät hallitse palkanmaksuun liittyvien velvoitteiden kokonaisuutta, eivätkä näin ollen voi neuvoa työnantajia kuin oman toimialueensa osalta.

3.1 TYÖSUHDEASIOIDEN HALLITSEMINEN

3.1.1 Työsuhteen tunnistaminen

Palkanmaksajan on tunnistettava teettäväkö hän antamansa työn yrittäjällä vai onko työn vastaanottaja häneen työ- tai muussa palkkasuhteessa.

Kun kyse on työsuhteessa teetettävästä työstä, palkanmaksaja joutuu tekemisiin erilaisen vaikeasti selvitettävissä olevien työsuhteasioiden, kuten työlainsäädännön, kanssa. Työsopimuslaki, työehtosopimuslaki, työaikalaki, vuosilomalaki ja työehtosopimukset ovat työnantajia velvoittavia. Näistä löytyvät muun muassa erilaiset palkan määräytymisperusteet, työaikaa, vuosi- ja sairauslomia, vähimmäispalkkaa sekä muita korvauksia koskevat säännökset. Työnantajan tehtävänä on yleensä myös työehtosopimusten mukaisesti ay-jäsenmaksun ja siihen sisältyvän työttömyyskassamaksun periminen ja tilityttäminen työntekijältä valtakirjan perusteella. Kotitaloustyöntekijän työsuhdetta koskee paitsi yleinen työlainsäädäntö myös omat erityissäädökset.

3.1.2 Työsuhde vakuutusjärjestelmissä ja verotuksessa

Työsuhteen tunnistaminen on erittäin keskeinen asia myös verotuksen ja vakuutusjärjestelmien kannalta. Vakuuttamisvelvollisuus määräytyy työsuhteen perusteella. Työsuhteesta ja palkanmaksajan velvollisuudesta järjestää työntekijälleen vakuutusturva ja maksaa vakuutusmaksuja on säädetty erikseen kussakin sosiaalivakuutuslaissa, TEL 1-1c §, ja 2.7 §, LEL 1-1a §, TaEL 1-1a §, TVL (tapaturmavakl) 1 ja 10 §, L työttömyysetuuksien rahoittamisesta 12 §.

Ryhmähenkivakuutuksessa työsuhde on määritelty samaksi kuin tapaturmavakuutuksessa. Ryhmähenkivakuutuksesta on sovittu työehtosopimuksissa ja se koskee työehtosopimusten piiriin kuuluvia työntekijöitä.

Palkanmaksajan on tunnistettava myös verotusta varten, onko kyse työsuhteessa tehdystä työstä tai muusta ennakkoperintälaissa tarkoitettusta palkkasuhteessa tehdystä työstä. Verolainsäädännössä työsuhdetta ei ole määritelty, mutta verotuksessa sillä tarkoitetaan yleensä samaa kuin työsopimuslaissa.

Työsopimuslain mukaiset työsuhteen tunnusmerkit käyvät ilmi työsopimuslain 1 §:stä, jonka mukaan ne ovat: työn vastikkeellisuus, henkilökohtainen työntekovelvollisuus,

toimeksiantajan oikeus johtaa ja valvoa työtä. Käytännössä työsuhteen olemassa olo ratkaistaan tosiasiallisten olosuhteiden perusteella usean eri tekijän kokonaisarviointina. Arviointi ei ole helppoa. Työsuhteen ja yrittäjyyden rajanvedon vaikeutta on lisännyt myös ei-tyypillisten työsuhteiden lisääntyminen ja tilanteet, joissa henkilö voi olla samanaikaisesti sekä itsenäinen yrittäjä että työsuhteessa työskentelevä.

3.2 TYÖNANTAJAMAKSUJEN ERILAISET PERUSTEET

Kun korvaus tehdystä työstä maksetaan työsuhteessa olevalle, palkanmaksajan on tiedettävä ainakin

- millaisia vakuutuksia,
- mistä vakuutusyhtiöistä ja
- millaisin sopimuksin tai ilmoituksin hänen on ne otettava,
- mitä maksuja, minne ja milloin hänen on palkan perusteella maksettava sekä
- mitkä ovat eri maksujen määräytymisperusteet.

Tehtävä on vaikea, koska sosiaalivakuutusjärjestelmän ylläpito ja sen myötä työnantajan maksettaviksi tulevat vakuutusmaksut on hajautettu useille tahoille.

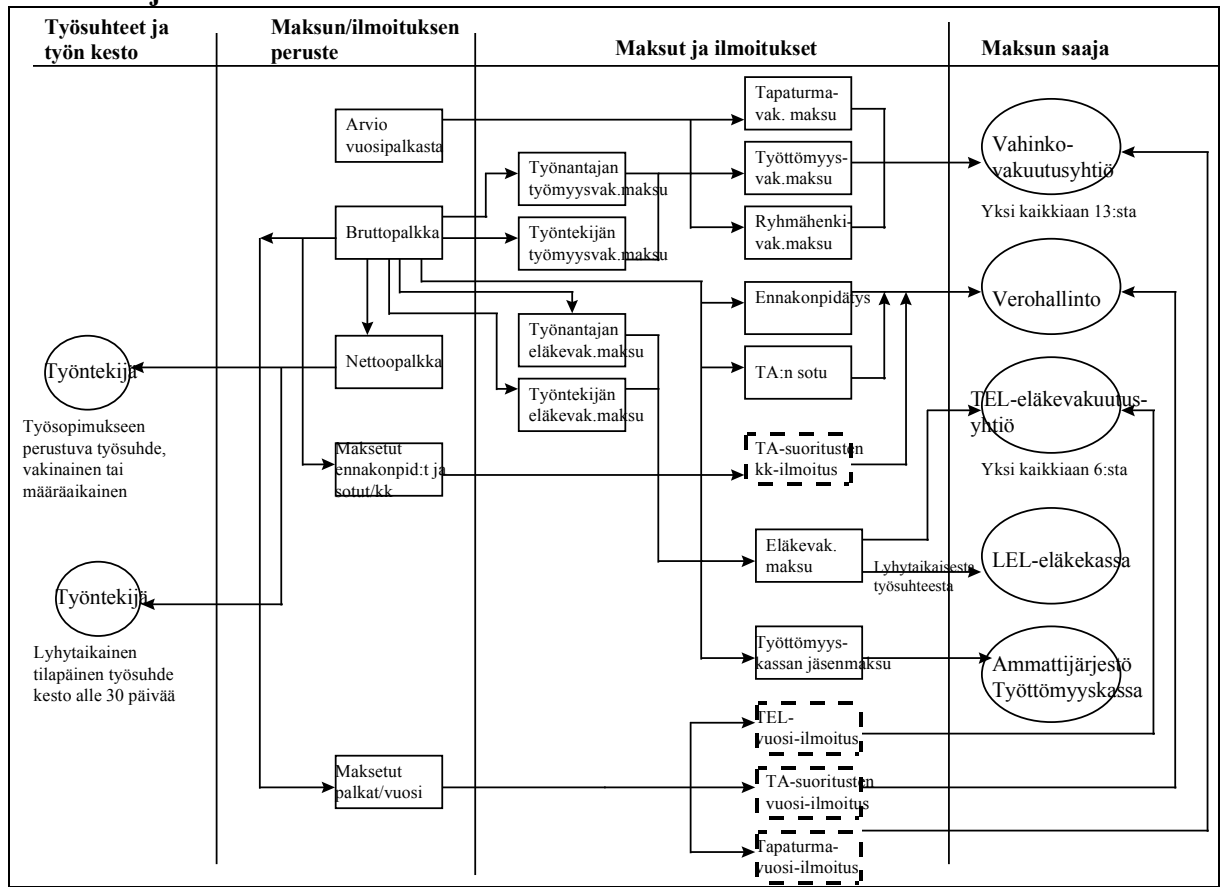
Erillään sosiaalivakuutusmaksuista palkanmaksajan on lisäksi pidätettävä palkasta vero ja maksettava työnantajan sosiaaliturvamaksu ja osattava maksaa myös nämä oikeasta tulosta, oikeaan aikaan ja oikeaan paikkaan.

Palkanmaksajan on osattava laskea ja periä palkasta myös työntekijän maksettavaksi säädetyt osuudet työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksuista sekä osattava periä ja tilittää ay-jäsenmaksut työttömyyskassamaksuineen samoin kuin tarvittaessa pidättää ulosottoon menevä osa palkansaajan palkasta.

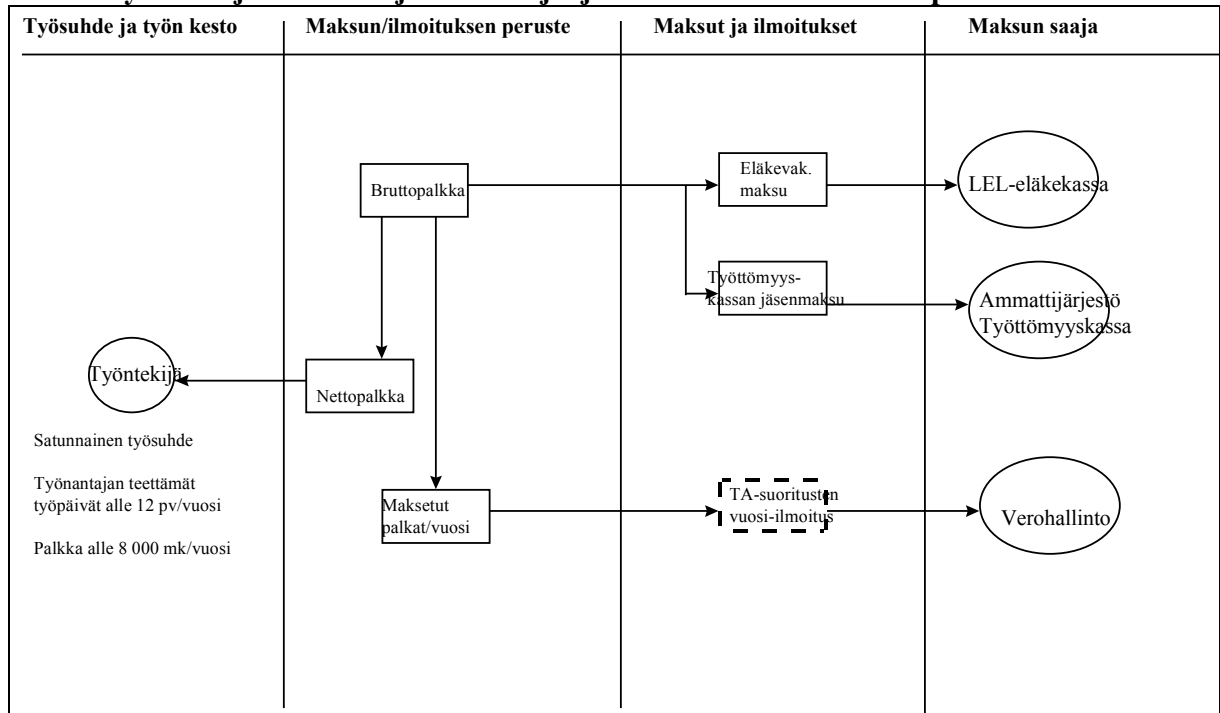
Palkanmaksajan on työnantajavelvoitteita laskiessaan pystyttävä ratkaisemaan, milloin on kyse työsuhteesta maksettavasta palkasta ja milloin yrittäjänä toimivalle maksettavasta korvauksesta.

Omistajayrittäjän on oltava lisäksi selvillä oman ja yrityksessä toimivien perheenjäsentensä sosiaaliturvan määräytymisen perusteista.

Kaavio työnantajan maksu- ja ilmoitusjärjestelmästä. Työnantajalla jatkuvia palkanmaksuja.

Kaavio työnantajan maksu- ja ilmoitusjärjestelmästä. Satunnainen palkanmaksu.

3.2.1 Erilaiset palkkakäsitteet

Työnantajamaksujen kannalta yksi keskeisimpiä ongelmia on palkan käsitteiden erilaisuus sosiaalivakuutusjärjestelmien ja verojen kesken ja toisaalta vakuutusjärjestelmien kesken.

Palkan käsite voi erota paitsi vakuutusjärjestelmien kesken myös saman vakuutuslajin sisällä. Esimerkiksi työsuhteen päättyessä maksettava vuosilomakorvaus käsitellään yhtenäistämisyrittämisistä huolimatta eri tavalla eläkevakuutusmaksua laskettaessa. LEL- eläkevakuutuksessa se on eläkettä kerryttävää palkkaa, kun taas TEL:ssa ja TaEL:ssa se ei kerrytä eläkettä, eikä sitä näin ollen lasketa eläkemaksun perusteena olevaksi palkaksi. Vuosilomakorvauksesta maksetaan kuitenkin tapaturmavakuutusmaksu, työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksu sekä toimitetaan veron ennakonpidätys ja maksetaan työnantajan sosiaaliturvamaksu.

Palkan määrittelyn lähtökohtana sosiaalivakuutuksessa on, että palkkaa on työsuhteessa tehdystä työstä maksettu korvaus. Kuitenkin esimerkiksi toimitusjohtajan palkkio käsitellään yleensä sekä sosiaalivakuutuksessa että verotuksessa palkkana vaikka työsopimuslain mukaista työsuhdetta ei ole. Toisaalta kaikki työsuhteessa olevalle työntekijälle maksettu palkka ei ole sosiaaliturvaa kerryttävää, eikä siten vakuutusmaksujen alaista.

Ongelmaa on käsitelty mm. Työmaa-työryhmän raportissa. Käsitteiden yhtenäistämiseksi on toistaiseksi edetty vain ulkomaan palkan osalta. Yhtenäisyyttä on saavutettu myös sillä, että työsuhteen päättyessä maksettava lomakorvaus on poistettu eläketuloa kerryttävästä palkasta niissä tapauksissa, joissa kyse on TaEL:n piiriin kuuluvasta tulosta.

Ulkomaantyön palkkaa käsitellään tapaturmavakuutuksessa ja eläkevakuutuksessa yhdenmukaisesti. Ulkomaan työstä saatuna palkkana pidetään ansiota, joka vastaavasta työstä olisi Suomesta maksettava (nk. laskennallinen palkka). Verotuksessa ulkomaantyön palkkaa käsitellään maksetun suuruisena. Verotuksellisesti ulkomailta saatu palkka kuuluu usein nk. kuuden kuukauden säännön piiriin, jolloin palkka on Suomessa verovapaa. Verovapaudesta huolimatta työntekijän on maksettava vakuutetun sairausvakuutusmaksu todellisesta palkasta, mutta vain rahapalkan osalta, ja työnantajan on maksettava samasta rahapalkan määrästä työnantajan sosiaaliturvamaksu, jos työntekijä kuuluu Suomen sosiaaliturvan piiriin.

3.2.2 Työeläkevakuutuksen eläkepalkka

Työntekijäin eläkelaisissa (TEL 7-7c §) määritellään eläkepalkka, jota laskettaessa työansio määräytyy samojen perusteiden mukaan kuin veron ennakkoa pidätettäessä, kuitenkin niin, ettei työsuhteen päättyessä maksettavaa vuosiloman korvausta oteta huomioon (TEL 7 c §). Eläkepalkka-käsitteen määrittelyssä on kuitenkin joitakin eroavuuksia ennakonpidätyksenalaiseen palkkaan verrattuna. Eroavuuksia on myös tapaturmavakuutukseen ja LEL- ja TaEL- eläkevakuutukseenkin verrattuna. Eläketurvakeskus on antanut yksityiskohtaiset ohjeet eri palkkaerien lukemisesta TEL-palkkaan. Liitteessä 1 on Eläkevakuutusyhtiö Ilmarisen ohje 'Työntekijän palkan ilmoittaminen ja eläkemaksun pidättäminen'.

3.2.3 Tapaturmavakuutuksen työansio

Tapaturmavakuutuslaissa palkan käsitettä ei ole yksiselitteisesti määritelty. Tapaturmavakuutuslain 1 §:n mukaan sillä, joka sopimuksen perusteella, työntekijänä, vastikkeesta

tekee työtä toiselle, työnantajalle, tämän johdon ja valvonnan alaisena, on oikeus saada korvausta työtapaturmasta. Vastikkeeksi työstä katsotaan jokainen etu, jolla on taloudellista arvoa. Valtioneuvoston asetuksessa (1007/2000) tapaturmavakuutuksen perusteena olevaan palkkasummaan luettavista työansioista säädetään, että vakuutusmaksun perusteena olevana työansiona pidetään palkkaa tai muuta vastiketta, joka on maksettu korvauksena työstä.

Tapaturmakorvausta määriteltäessä perusteena käytetään vuosityöansiota, jona TVL 28 §:n mukaan pidetään työansiota, jonka työntekijä tapaturman sattuessa saamansa työansion mukaan olisi vuoden pituisen ajanjakson kuluessa todennäköisesti saanut. Jos työntekijän työansio tapaturman sattuessa on poikkeuksellisesti korkeampi tai alhaisempi kuin hänen vakiintunut ansiotasonsa, arvioidaan vuosityöansio hänen vakiintuneen ansiotasonsa mukaan. Vuosityöansiota määriteltäessä työansiona pidetään ennakonpidätyksenalaista rahapalkkaa tai muuta tehdystä työstä vastikkeeksi katsottavaa veronalaisista etua. Luontoisetu otetaan huomioon rahapalkan lisäksi.

Kun vakuutusmaksuakaan ei tulisi maksaa korkeammasta tulosta kuin mistä etuus lasketaan, tapaturmavakuutuksen perusteena oleva palkan käsite on muotoutunut käytännössä siten, että palkkaerittäin ja lajeittain luetellaan, mitkä ovat vakuutusmaksun perusteeksi luettavaa palkkaa. Siihenkään ei lasketa mukaan sellaisia veronalaisena pidettäviä suorituksia, jotka satunnaisesti nostavat tulotasoa ja ovat luonteeltaan muuta kuin työstä maksettua korvausta. Palkankäsite ei kuitenkaan ole aina aivan sama kuin eläkevakuutuksessa. Liitteessä 2 on Vakuutusyhtiö Fennian yhteenveto tapaturmavakuutusmaksun perusteena olevista palkoista.

3.2.4 Veronalainen ja työnantajan sosiaaliturvamaksun alainen palkka

Verotuksessa palkan käsitteestä on säädetty ennakkoperintälain 13 §:ssä. Sen mukaan palkalla tarkoitetaan kaikenlaatuista palkkaa, palkkiota, etuutta ja korvausta, joka saadaan työ- ja virkasuhteesta. Näin olleen palkkaa ovat kaikki työsuhteen perusteella saadut edut ja korvaukset verovapaiksi säädettyjä kustannusten korvauksia ja henkilökuntaetuksia lukuunottamatta. Erikseen 13.1 §:n 2 kohdassa on säädetty palkaksi kokouspalkkiot, henkilökohtaiset luento- ja esitelmäpalkkiot, hallintoelimen jäsenyydestä saadut palkkiot, toimitusjohtajan palkkio, avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön yhtiömiehen nostama palkka sekä luottamustoimesta saatu korvaus. Luettelo on tyhjentävä ja siinä mainitut tulot ovat verotuksellista palkkaa, vaikka työsuhdetta ei syntyisikään. Veronalainen palkka on samalla myös työnantajan sosiaaliturvamaksun alaista palkkaa. Veronalainen palkka muodostaa myös osan vakuutetun sairausvakuutusmaksun perusteesta.

3.2.5 Yrittäjänä toimivalle maksettu korvaus

Maksaja joutuu toimittamaan ennakonpidätyksen silloinkin, kun kyse on yrittäjänä toimivalle maksetusta korvauksesta, jos yrittäjä ei ole verohallinnon pitämässä ennakkoperintärekisterissä.

Kun yrittäjänä toimivalle maksettava korvaus ei ole työsuhteesta maksettua palkkaa, eikä muutakaan verotuksellista palkkaa, siitä ei makseta työnantajan sosiaaliturvamaksua eikä muitakaan pakollisia sosiaalivakuutusmaksuja, vaikka ennakonpidätys olisikin toimitettava työn tekijän ennakkoperintärekisteriin kuulumattomuuden vuoksi. Poikkeuksena tästä ovat erilaiset yleisöltä saadut palvelurahat kuten ravintoloiden eteisvahti-

mestareiden palvelurahat, joita vakuutusjärjestelmissä pidetään työansiona ja joista työnantaja on velvollinen maksamaan tapaturmavakuutusmaksun ja eläkevakuutusmaksun. Työnantaja ei kuitenkaan ole velvollinen toimittamaan palvelurahoista ennakonpidätystä eikä maksamaan työnantajan sosiaaliturvamaksua.

3.2.6 Yrittäjän oma ja perheenjäsenen palkka

Yritystoimintaa aloitettaessa yrittäjä toimii usein aluksi yksin tai perheenjäsentensä kanssa, jolloin ensimmäisiä selvitettäviä asioita on yrittäjän oman ja yrityksessä toimivien perheenjäsenten sosiaaliturvan järjestämiseen. Yrittäjän oma ja osittain perheenjäsentenkin sosiaaliturva ja vakuutusmaksut muodostuvat toisin kuin palkattujen työntekijöiden.

Yhtiömuotoisessa yrityksessä omistaja voi nostaa yrityksestä palkkaa ja/tai voitonjakoa vastikkeeksi yrityksen hyväksi tekemästään työstä ja maksaa palkkaa myös perheenjäsenille. Kun yrittäjä toimii yksityisenä elinkeinonharjoittajana tai maatalouden harjoittajana, yrittäjä ei voi maksaa itselleen tai puolisolleen palkkaa tai antaa luontoisetuja.

Yrittäjän yrityksestään nostaman tulon perusteella maksettavat sosiaalivakuutusmaksut määräytyvät eri tavalla eläkevakuutuksessa, pakollisessa tapaturmavakuutuksessa ja työttömyysvakuutuksessa. Ne vaihtelevat mm. yritysmuodon, omistusosuuden, äänivalan, suoran ja välillisen omistuksen, perheenjäsenten omistuksen perusteella ja sen mukaan, mikä asema yrittäjällä on yrityksessä. Keskeiset yrittäjäkäsitteen eroavuudet eri sosiaalivakuutusjärjestelmissä on esitetty tarkemmin Työmaa-työryhmän loppumuistiossa.

Verotuksessa omistajayrittäjän palkkana nostama osuus on kohtuullisen määräisenä veronalaista palkkaa, josta yrityksen on maksettava työnantajan sosiaaliturvamaksu ja toimitettava ennakonpidätys. Muu yrittäjän yrittäjätoiminnasta nostama tulo on veronalaista ansio- ja/tai pääomatuloa. Myös perheenjäsenille työstä palkkana maksettu kohtuullisen määräinen korvaus käsitellään verotuksessa palkkana.

Yrittäjän ja perheenjäsenten eläkejärjestelmä on käsiteltävänä TYEL-uudistusta selvittävässä Puron työryhmässä. Myös sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö asetti v. 2000 työryhmät, joiden tehtävänä oli selvittää mahdollisuuksia yhtenäistää omistajayrittäjien eläketurva eri yhtiömuodoissa ja yrittäjien sairauspäivärahan ja maksun määräytymisestä yrittäjäeläkevakuutuksessa vahvistetusta työtulosta. Yrittäjien sairauspäivärahan ja maksun määräytymisperusteet yrittäjien työtuloista on vahvistettu 1.7.2001 voimaan tulleella sairausvakuutuslain muutoksella.

3.3 MAKSUJÄRJESTELMIEN HAJANAISUUS

3.3.1 Sosiaalivakuutusjärjestelmä

Eläkevakuutukset

Pelkästään eläkevakuutusjärjestelmiä on useita, joista vakuutuksen ottajan on osattava valita oikea. Työntekijän vakuuttaminen määräytyy osaksi ammattialoittain, työsuhteen keston ja palkan määrän perusteella. Tästä seuraa, että samallakin työnantajalla voi olla eri eläkevakuutusten piirin kuuluvia työntekijöitä, ja voi tapahtua myös niin, että sama työntekijä siirtyy järjestelmästä toiseen.

Palkanmaksaja joutuu näin ollen hoitamaan maksut usealle eri taholle, eri ajankohtina ja eri tavalla, koska myös eri eläkevakuutusten menettelyt ovat toisistaan poikkeavia. Vakuutuksen ottamista saattaa lisäksi vaikeuttaa se, että TEL- vakuutukset on hajautettu kuuteen eläkevakuutusyhtiöön sekä näiden lisäksi useisiin säätiöihin ja eläkekassoihin.

Eläkevakuutusten maksut vaihtelevat eläkevakuutuksittain, ja jopa saman eläkevakuutuksen sisällä.

Eläkevakuutusten maksuprosentit vuonna 2001

Vakuutuslaji	Maksu%	Vakuuttamisen ja maksun perusteet
TEL (alle 50 työntekijää)	21,8	Työntekijän ansioraja 1 255 mk/kk, työsuhteen kesto (30 päivää).
TEL (yli 50 työntekijää)	15,7-27,7	Maksu riippuu työntekijän iästä ja sukupuolesta. Ansioraja 1 255 mk/kk, työsuhteen kesto (30 päivää).
LEL	17,3 ¹	Alaikäraja 14 v, ei yläikärajaa. Ei ansiorajaa.
TaEL	12,5 ¹	Alaikäraja 14 v, ei yläikärajaa. Ei ansiorajaa.
YEL	21,0	Ikärajat 18-64 v. Työtulon alaraja 30 133 mk/v.

Paitsi maksut myös maksumenettelyt eroavat. Esimerkiksi LEL- ja TaEL- eläkevakuutusmaksut maksetaan pääasiallisesti kuukausittain toteutuneen palkkasumman perusteella. Maksupäivä on palkanmaksua seuraavan kuukauden 20. päivä. TEL:ssä tämä on mahdollista vain, jos työntekijöitä on enintään viisi. Muutoin TEL- vakuutusmaksu maksetaan ennakkomaksuna 1-4 kertaa vuodessa sovittuna ajankohtina, ja lopullinen maksu vuosi-ilmoituksen perusteella.

Myös ilmoituskäytännöt (vakuutus sopimus, työsuhteen aloittamis-, lopettamis- ja vuosi-ilmoitukset) ovat eläkevakuutuksissa erilaiset. LEL:ssä ja TaEL:ssä ei tehdä erillisiä vakuutus sopimuksia eikä aloittamis- ja lopettamis ilmoituksia, kun taas TEL:ssä ne ovat pakollisia. Vuosi-ilmoitus tehdään TEL:ssä vakuutetuista aina, LEL:ssä sekä TaEL:ssä vain, jos palkanmaksaja maksaa palkkoja säännöllisesti.

Pakollinen tapaturma-, työttömyys - ja ryhmähenkivakuutusmaksu

Eläkevakuutuksen lisäksi palkanmaksajan on otettava työsuhteiselle palkansaajalle työtapaturman ja ammattitaudin varalta pakollinen tapaturmavakuutus, jos palkanmaksaja teettää työntekijöillään töitä yhteensä yli 12 päivää kalenterivuodessa. Tapaturmavakuutus on otettava jostakin vahinkovakuutusyhtiöstä, joita on tällä hetkellä 13. Tapaturmavakuutus on otettava työsuhteen alkaessa, jolloin on arvioitava myös työn kesto.

Tapaturmavakuutusmaksut vaihtelevat vakuutusyhtiöittäin, työnantajittain ja työhön sisältyvän tapaturmariskin mukaan.

¹ Työnantaja maksaa lisäksi työntekijän vakuutusmaksun, joka on 4,5 % työntekijän bruttopalkasta.

Tapaturma-, työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksujen maksuprosentit vuonna 2001

Vakuutuslaji	Maksu%	Maksuprosentin peruste
Tapaturmavakuutus	Keskimäärin 1,2 ²	Työn riskialttius
Työttömyysvakuutus/työnantaja	0,8	Työnantajan palkkasumma enintään 5 milj. mk
Työttömyysvakuutus/työnantaja	3,1	Työnantajan palkkasumma yli 5 milj. mk
Työttömyysvakuutus/työntekijä	0,7	
Ryhmähenkivakuutus	Keskimäärin 0,095 ³	

Tapaturmavakuutuksessa on oma eläkevakuutuksista poikkeava maksamismenettelynsä. Vakuutusmaksu maksetaan ennakkomaksuna vakuutusyhtiön lähettämän laskun perusteella yhtenä eränä vakuutuskauden alussa/tai tammikuussa. Ennakon ja maksetun palkkasumman mukaan määräytyneen vakuutusmaksun erotus maksetaan tasoitusvakuutusmaksuna.

Työnantaja maksaa työttömyysvakuutusmaksun ja ryhmähenkivakuutusmaksun tapaturmavakuutuksen määräytymisperusteiden mukaan. Työttömyysvakuutusmaksu maksetaan vuosittain sovittavina maksupäivinä. Maksupäivistä sopivat Tapaturmavakuutuslaitosten liitto ja Työttömyysvakuutusrahasto. Vakuutusmaksut maksetaan ennakkomaksuina arvioidun palkkasumman mukaan porrastettuna.

Ryhmähenkivakuutusmaksu maksetaan tammikuussa niiden työntekijöiden osalta, joiden työehtosopimus velvoittaa ryhmähenkivakuutukseen.

3.3.2 Verot ja työnantajan sosiaaliturvamaksu

Sosiaalivakuutusmaksujen lisäksi palkanmaksajan on osattava toimittaa ennakonpidätys maksamastaan veronalaisesta palkasta, mikä joissain tapauksissa on eri kuin sosiaalivakuutusmaksujen perusteena oleva palkka. Samasta palkasta, josta palkanmaksaja toimittaa ennakonpidätyksen hän maksaa myös työnantajan sosiaaliturvamaksun.

Ennakonpidätyksen suuruus määräytyy pääasiassa palkansaajan esittämän verokortin mukaan ja sosiaaliturvamaksu vuosittain sosiaaliturvamaksuasetuksessa määrättävien prosenttien mukaan.

Työnantajan sosiaaliturvamaksuprosentit vuonna 2001

Maksuluokka	Maksu%	Maksuluokan peruste
Maksuluokka I	3,6	
Maksuluokka II	5,6	Poistot yli 300 000 mk ja 10-30 % palkoista
Maksuluokka III	6,5	Poistot yli 300 000 mk ja yli 30 % palkoista

Työnantaja on velvollinen maksamaan pidättämänsä veron ja työnantajan sosiaaliturvamaksun viimeistään palkanmaksua seuraavan kuukauden 10. päivänä. Tämä koskee

² Tapaturmavakuutuksen minimimaksu on 348 mk/vakuutus/vuosi

³ Ryhmähenkivakuutuksen minimimaksu on 50 mk/vakuutus/vuosi

kaikkia työnantajia, myös satunnaisesti palkkoja maksavia. Lisäksi työnantajan on tehtävä vuosi-ilmoitus yhdestäkin satunnaisesta palkanmaksusta joko palkkaa maksaessaan tai viimeistään seuraavan vuoden tammikuussa.

Jos palkanmaksaja ryhtyy maksamaan palkkoja säännöllisesti, hänen on ilmoitauduttava säännölliseksi työnantajaksi verohallinnon rekisteriin. Silloin hän edellä mainittujen velvoitteiden lisäksi joutuu antamaan valvontailmoituksen kerran kuukaudessa edellisen kuukauden työnantajasuorituksista.

4. MAHDOLLISUUDET MAKSUJÄRJESTELMÄN YKSINKERTAISTAMISEEN

4.1 KEHITTÄMISEN TAVOITTEET JA EDELLYTYKSET

Sosiaalivakuutusten maksujärjestelmää kehitettäessä on otettava huomioon paitsi maksajan myös vakuutetun ja maksuja vastaanottavien laitosten näkökulma.

Palkanmaksajan näkökulmasta olisi tavoiteltavaa, että velvoitteiden hoitaminen yksinkertaistuisi siinä määrin, että työllistämiskynnys alenisi, yritysten hallinnolliset tehtävät helpottuisivat, kustannukset pienenisivät ja voimavaroja vapautuisi varsinaiseen yritystoimintaan. Tavoiteltavaa on myös lisätä palkanmaksajien mahdollisuuksia olla entistä paremmin selvillä maksuvelvollisuuksistaan ja vähentää virheiden tekemisen riskiä.

Ihanteellista olisi, että maksamista helpottavat muutokset koskisivat kaikkia yrityksiä, ei pelkästään pieniä tai aloittavia, koska vapaan kilpailuperiaatteen vuoksi myös maksamisenettelyjen tulee olla neutraaleja. Muutokset eivät saisi johtaa myöskään palkanmaksajan kannalta työnantajan statuksen mukaan vaihtelevaan sosiaaliturvaan.

Maksumenettelyn yksinkertaistamiseen tähtäävät muutokset eivät saisi vaikuttaa vakuutetun etuihin heikentävästi eivätkä lisätä maksujen määrää. Vakuutetun kannalta olisi tärkeää järjestelmän selkiyttäminen myös niin, että hän voisi olla paremmin selvillä omasta sosiaaliturvastaan ja maksuistaan.

Tavoiteltavaa olisi lisäksi, että maksujärjestelmän muutoksilla voitaisiin virtaviivaistaa myös maksunsaajatahojen toimintaa ja edistää maksutulojen kertymistä. Muutokset eivät kuitenkaan saisi aiheuttaa suuria muutoksia maksunsaajien nykyisiin järjestelmiin.

4.2 IHANNERATKAISU

Palkanmaksajan näkökulmasta optimaalinen maksujärjestelmä olisi sellainen, joka poistaisi edellä luvussa kolme kuvatut ongelmiksi koetut asiat.

Käytännössä vaatimus tarkoittaisi, että

- palkan sivukulut olisivat nykyistä alhaisemmat
- palkanmaksaja voisi maksaa sosiaalivakuutusmaksut yhden kiinteän sosiaaliturvamaksuprosentin mukaan, joka voisi sisältää kaikkien maksujen prosentit, mutta maksajan ei tarvitsisi huolehtia millainen prosentti milläkin maksulla on
- kaikki maksut maksettaisiin siis samasta palkkasummasta, jolloin työsuhteen ja palkan käsitteet olisivat mahdollisimman yhdenmukaiset kaikkien palkanmaksajan teh-

täväksi säädettyjen velvoitteiden osalta, kuten ennakonpidätyksen, työnantajan sosiaaliturvamaksun ja muiden pakollisten sosiaalivakuutusmaksujen

- palkanmaksaja laskisi ja maksaisi sosiaalivakuutusmaksut palkanmaksun yhteydessä maksamansa palkan perusteella omaehtoisesti kuten hän nykyisin maksaa verojen ennakonpidätykset ja työnantajan sosiaaliturvamaksun
- maksut voitaisiin maksaa yhteen paikkaan, joka olisi myös maksujen lopullinen saaja, tai maksut voitaisiin maksaa erityiselle selvittelykeskukselle, joka välittäisi maksut edelleen niiden saajille.

4.3 IHANNERATKAISUN TOTEUTTAMISMAHDOLLISUUDET

Optimaalisen maksujärjestelmän toteuttamiselle ei liene reaalista perustaa lyhyellä aikavälillä, koska se edellyttäisi useita sellaisia muutoksia, jotka vaikuttaisivat perussosiaaliturvajärjestelmään ja joiden tekemiseen tarvittaisiin useiden tahojen, mm. kaikkien työmarkkinaosapuolten hyväksyntä.

Muutosten seurauksena jouduttaisiin todennäköisesti muuttamaan mm. sosiaalietuukseen tasoa tai/ja maksujen määriä. Myös sosiaalietuukseen ja maksujen vastaavuus saattaisi vaarantua esimerkiksi siten, että maksuja jouduttaisiin perimään palkasta, jota ei oteta huomioon - eikä ole mitenkään perusteltuakaan ottaa huomioon - etuja laskettaessa. Esimerkkinä vaikkapa työsuhdeoptiot, jotka ovat veronalaista palkkaa, mutta joiden ei tulisi olla sosiaaliturvan määräytymisen perusteena.

Pakollista tapaturmavakuutusta ja työeläkejärjestelmää tuskin voidaan keskittää, koska ne on nykyisin järjestetty yksityisten vakuutusyhtiöiden hoidettaviksi. Vaikka kyseessä on keskeinen osa suomalaista sosiaaliturvajärjestelmää, kehitys näyttäisi tälläkin alueella etenevän yksityistämisen suuntaan ja keskittämisestä hajauttamiseen. On kuitenkin mahdollista, että mm. EU-sisämarkkinoiden harmonisoimiseksi saatetaan ajanoloon Suomessakin joutua eriyttämään ainakin tapaturma- ja työttömyysvakuutusmaksujen periminen ja korvausten maksaminen vapaaehtoisesti järjestetystä vakuutustoiminnasta.

Toisaalta EU:n jäseneksi liittymisen myötä tapaturmavakuutuksessa on luovuttu merkittävältä osin vakuutusmaksujen ennalta säätelystä. Tapaturmavakuutus on avattu myös periaatteessa ulkomaiselle kilpailulle. Tämä merkitsee, että jokainen tapaturmavakuutusyhtiö on tapaturmavakuutuslain säätelien vakuutusmaksun laskuperusteiden ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön vahvistamien riskiluokitusten rajoissa vapaa määräämään, millä perusteilla se asettaa maksutariffinsa ja miten se maksunsa kerää.

Myös työeläkejärjestelmän hoitamiseen yksityisissä eläkevakuutusyhtiöissä kuuluu olennaisena osana markkinatalouden periaatteiden mukainen kilpailu, mistä seuraa, että eläkevakuutusyhtiö voi maksaa hyvityksiä asiakkailleen tuloksensa perusteella eläkevakuutusyhtiöiden yhteisistä TEL-eläkevakuutusmaksun laskuperusteista huolimatta.

Seuraavassa käydään läpi yksityiskohtaisemmin ihanneratkaisun toteuttamisedellytyksiä.

4.3.1 Maksujen keskittäminen ja oma-aloitteinen maksaminen

Erityisesti pienen ja satunnaisesti palkkoja maksavan työnantajan näkökulmasta olisi helpointa, jos hän voisi laskea ja maksaa kaikki palkkaperusteiset maksut

- yhtenä eränä maksetun palkan perusteella.

- maksaa ne keskitetysti yhteen paikkaan ja
- maksaa ne yhdellä kertaa.

Maksaminen olisi kaikkien maksujen osalta oma-aloitteista, eli maksaja itse laskisi ja maksaisi kaikki palkkaan liittyvät maksut toteutuneen palkkasumman perusteella. Maksujen vastaanottaja olisi yksi, joka hajautettaisi maksut niitä koskevine tietoineen lopullisille saajatahoille.

Nykyinen eri vakuutuslaitoksiin hajautettu järjestelmä siihen liittyvine joustoineen tosin tämän menettelyn myötä poistuisi, mutta maksutapahtumat ja pankkikulut todennäköisesti pienenisivät ainakin niiden työnantajien kohdalla, jotka maksavat palkkoja säännöllisesti. Toisaalta maksutapahtumien lukumäärät kasvaisivat niiden makujärjestelmien osalta, joissa työnantajan on nykyisin mahdollista valita harvemmat maksukerrat. Maksujen keskittäminen saattaisi niin ikään lisätä yritysten likviditeettiongelmia ja maksuhäiriöitä.

On myös tuotu esille pelko, että yhdistetyn maksun myötä työnantajat menettäisivät vakuutusmaksuihin liittyvät asiakashyvityksensä. Välttämättä näin ei tarvitsisi kuitenkaan käydä, koska yhdistetyssäkin maksussa lopullinen maksunsaaja olisi edelleen vakuutusyhtiö, joka voisi haluamallaan tavalla hyvittää maksujen palautukset saamiensa tietojen perusteella. Vastaavasti vakuutusyhtiö voisi saamiensa tietojen ja maksujen perusteella periä puuttuvat, väärin perustein maksetut maksut korkoineen joko kerran vuodessa tai useammin.

Keskitettyä maksamista koskeneissa aiemmissä selvityksissä on tuotu esille, että maksut voitaisiin keskittää jollekin nykyisistä maksujen vastaanottajista, esimerkiksi verohallintoon tai Eläketurvakeskukseen. Selvitysten perusteella on kuitenkin nähtävissä, ettei vakuutusluonteisten maksujen yhdistämistä verojen yhteydessä maksettavaksi pidetä tarkoituksenmukaisena. Tarkoituksenmukaisena ei myöskään ole pidetty vakuutusmaksujen maksamista erityisenä vakuutusmaksujen yhdistelmänä. Suomen hajautetussa järjestelmässä se on nähty hankalaksi toteuttaa ja merkittävästi uusia hallinnollisia kustannuksia aiheuttavaksi.

Keskitetyn vastaanottajatoiminnan järjestäminen edellyttäisi eittämättä huomattavia hallinnollisia lisäkustannuksia, siinäkin tapauksessa että vastaanottaja olisi jokin jo olemassa olevista organisaatioista.

Keskitetyn maksujärjestelmän toimivuuden takaamiseksi olisi lisäksi yhtenäistettävä maksuajankohdat, yhtenäistettävä työsuhde- ja palkkakäsite, määriteltävä eri maksuihin kiinteät maksuprosentit sekä sovittava ja säädettävä maksujen vastaanottajatahosta.

Vakuutusmaksujen laskemisen ja maksamisen muuttaminen palkanmaksajan oma-aloitteiseksi tehtäväksi sekä maksuajankohtien yhtenäistäminen aiheuttaisivat vähiten muutoksia itse vakuutusjärjestelmiin ja olisivat siksi helpoimmin toteutettavissa. Tapaturmavakuutuksen maksutulo tosin kertyisi nykyistä ennakkomaksumenettelyä hitaammin, mutta vastaisi todennäköisesti paremmin lopullista palkkasummaa ja riskiluokitusta. Niin ikään joustavuus vakuutusmaksujen maksamisjärjestelyistä katoaisi ja vakuutusmaksujen maksutapahtuminen määrä todennäköisesti kasvaisi.

Sen sijaan jäljempänä käsiteltävät palkkakäsitteen yhdenmukaistaminen ja kiinteän sosiaalivakuutusmaksuprosentin vahvistaminen edellyttäisivät vakuutusjärjestelmän uudistamista etuuksien uudelleen määrittelystä lähtien.

4.3.2 Kiinteä sosiaalivakuutusmaksuprosentti

Työnantajavelvoitteiden helpottamisen keskeinen edellytys olisi, että sosiaalivakuutusmaksuille voitaisiin vahvistaa yksi kiinteä maksuprosentti, joka myös olisi lopullinen. Työnantajan maksama maksu voisi kuitenkin sisältää useita maksuja kuten eläke-, tapaturma-, työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksun sekä työnantajan sosiaaliturvamaksun.

Eläkevakuutusmaksut määräytyvät tällä hetkellä työn keston ja luonteen perusteella siten, että keskimääräinen työeläkemaksuprosentti on eri suuruinen TEL:ssä, LEL:ssä ja TaEL:ssä. TEL:in lopullinen maksu vaihtelee asiakashyvityksistä johtuen myös eläkevakuutusyhtiöittäin ja työnantajittain. Yli 50 henkeä työllistävillä työnantajilla TEL-maksun suuruuteen vaikuttavat myös palkansaajien lukumäärä, ikärakenne sekä työkyvyttömyys- ja työttömyysriskitulos.

Yrityksen koosta johtuva TEL-eläkevakuutusmaksuprosenttien vaihtelu ei estäisi kiinteän maksuprosentin käyttöönottoa pienten yritysten kohdalla. Sen sijaan lopulliseksi määritelty kiinteä maksuprosentti saattaisi aiheuttaa sen, että vakuutusyhtiökohtaiset maksuhyvitykset voisivat palkanmaksajalta jäädä saamatta, ellei vakuutusyhtiö hyvittäisi niitä erikseen maksunpalautuksena.

Tällä hetkellä ero TaEL-maksun ja muiden eläkemaksujen välillä on - joistakin jo tehdyistä muutoksista huolimatta - edelleen niin suuri, että eläkevakuutusmaksun keskimääräistäminen vaikuttaisi todennäköisesti myös työntekijän eläketurvan määräytymiseen. Näin ollen tarvittavat muutokset olisivat niin suuria, että niitä on vaikea kuvitella toteuttavan ilman, että samalla määritetään myös koko eläkejärjestelmä uudelleen. Eläkevakuutusten yhdistäminen ja eläkkeiden määräytymisperusteiden uudistaminen on parhaillaan selvitettävänä toimitusjohtaja Puron nk. TYEL-työryhmässä.

Tapaturmavakuutuksessa kiinteä maksuprosentti merkitsisi, että käytettäisiin keskimääräistä maksuprosenttia ja luovuttaisiin vakuutusmaksun riskivastaavuudesta sekä näin ollen myös vakuutusperiaatteesta. Kiinteää maksuprosenttia käytettäessä vakuutusmaksu ei voisi myöskään nykyiseen tapaan olla vakuutusyhtiökohtainen eikä vakuutuksenottajakohtainen. Palkanmaksuittain maksettuja maksuja voitaisiin tosin korjata jälkikäteen, mutta se edellyttäisi, että säilytettäisiin ennakko- ja lopullinen maksu vuosiluonnoksineen. Maksajien osalta tämä johtaisi siihen, että osa työnantajista maksaisi ennakkoon tuntuvasti liikaa ja osa liian vähän.

Keskimääräinen tapaturmavakuutusprosentti saattaisi olla mahdollista kohdistaa vain rajatulle työnantajaryhmälle - kuten kotitalouksille, joilla jo nykyisin on kiinteä markkamääräinen vakuutusmaksu (nk. minimimaksu) kotiapulaistyölle.

Olisi välttämätöntä, että myös tapaturmavakuutuksen liitännäiset, eli työttömyysvakuutus ja ryhmähenkivakuutus, sisällytettäisiin kiinteään sosiaalivakuutusmaksuprosenttiin, jolloin työttömyysvakuutuksen nykyisestä palkkaporrastuksesta jouduttaisiin luopumaan, ellei muihinkin maksuihin hyväksyttäisi samaa porrastusta tai kiinteää sosiaaliva

kuutusmaksuprosenttia ei rajattaisi koskemaan vain työnantajia, joiden palkkasummat jäävät alle porrastuksen nykyisen 5 miljoonan markan rajan. Ryhmähenkivakuutus pitäisi tällöin ulottaa koskemaan muitakin työntekijöitä, kuin niitä joiden työehtosopimus edellyttää ryhmähenkivakuutuksen.

Yksi kiinteä sosiaalivakuutusmaksuprosentti edellyttäisi, että myös työnantajan sosiaaliturvamaksu olisi kiinteä eikä vaihtelisi maksajan käyttöomaisuuden poistojen ja palkkojen suhteessa kuten nykyisin. Kiinteä maksu merkitsisi työvoimavaltaiten ja pääomavaltaiten työnantajien maksun yhtenäistämistä, jolloin työvoimavaltaisille ja aloitaville yrityksille sosiaaliturvamaksujen porrastuksen kautta suunnattu tuki poistuisi, mikä edellyttäisi todennäköisesti sosiaaliturvamaksuprosentin nostamista. Porrastusta on käytetty eri tavalla eri suhdannetilanteissa, joten sosiaaliturvamaksun käyttö myös suhdanneinstrumenttina vaikeutuisi.

Maksuihin ajanoloon tehdyillä poikkeamilla on pyritty kohdistamaan maksut käyttötarkoituksensa mukaisesti mahdollisimman oikeudenmukaisesti ottamalla huomioon muun muassa työnantajan toiminnan laajuus, toimiala, työllistämiskyky ja työntekijän työolosuhteet. Kiinteä maksuprosentti tarkoittaisi monilta osin näistä maksukohtaisista joustoista luopumista. Kiinteä maksuprosentti olisi tuskin edes mahdollinen nykyisessä vakuutus pohjaisessa, vakuutusyhtiöihin hajautetussa vakuutusjärjestelmässä, kun otetaan huomioon, mitä on säädetty terveen ja taloudellisen kilpailun turvaamisesta.

4.3.3 Vakuuttamisvelvollisuuden ja palkkakäsitteiden yhdenmukaistaminen

Työsuhde- ja palkkakäsitteiden yhdenmukaistaminen helpottaisi kaikilla työnantajilla palkan ja sen sivukulujen laskemista ja maksamista. Eri laatuisten palkkojen erottelu onnistuu, kun palkanlaskenta tapahtuu atk:lla ja kyse on isommista yrityksistä. Palkkakäsitteiden poikkeavuudet ovat rasite erityisesti pienille yrityksille, joissa palkat lasketaan ainakin osittain vielä manuaalisesti ja asiantuntemus sekä ajankäyttö erilaisten palkkaerien käsittelemiseen säädetyllä tavalla on riittämätöntä. Palkkakäsitteiden yhdenmukaistaminen olisi myös ehdoton edellytys kiinteän sosiaaliturvamaksuprosentin käyttöön otolle.

Käsitteiden yhdenmukaistaminen vakuutusjärjestelmissä

Periaatteena tulisi olla, että työsuhteen ja palkan käsitteet olisivat yhtenevät ainakin vakuutusjärjestelmien kesken vakuutuslajista riippumatta. Vaatimus on perusteltu vaikka muita muutoksia ei vakuutusjärjestelmiin tehtäisikään.

Vakuutusjärjestelmien sisällä yhtenäistämistä on jossain määrin tapahtunutkin. Esimerkiksi ulkomaan työstä maksettu palkka määritellään nykyisin samalla tavalla tapaturma- ja eläkevakuutuksessa. Vakuutetun sairausvakuutusmaksun ja työnantajan sosiaaliturvamaksun perusteena on kuitenkin edelleenkin erilailla määritelty ulkomaanpalkka.

Useasti toistuva palkkaerä, joka edelleenkin huomioidaan eri tavalla eri vakuutuksissa, on työsuhteen päättyessä maksettava vuosilomakorvaus. Vuosilomakorvauksesta maksetaan työnantajan sosiaaliturvamaksua, tapaturmavakuutusmaksua ja myös LEL-vakuutusmaksua, jos työntekijä kuuluu sen piiriin. TELissa ja TaELissa maksua ei makseta, koska lomakorvausta vastaavaa aikaa ei lueta eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi.

Eläkevakuutusten sisällä vuosilomakorvauksen maksaminen yhdenmukaistuu viimeistään, jos TYEL esitykset toteutuvat.

Vuosilomakorvauksen sisällyttäminen kauttaaltaan eläketurvaa kerryttävään palkkaan korottaisi eläkevakuutusten perusteena olevaa palkkasummaa arviolta 1,2 prosentilla, mikä tarkoittaisi TEL-eläkevakuutusmaksuihin 480 miljoonan markan lisäkustannusta vuositasolla vuoden 2001 TEL-palkkasummasta laskettuna. Vuoden 2001 TEL-palkkasumma on arvioitu 189 miljardiksi markaksi. TEL-palkkasumma ja arvioidut lisäkustannukset perustuvat Eäketurvakeskuksen laskelmaan 'Työsuhteen päättyessä maksetun lomakorvauksen vaikutus TEL-palkkaan'. TaEL-järjestelmän osalta vastaavaa arviota ei ole käytettävissä.

Kun verrataan markkamäärältään suurimpien sosiaalivakuutusmaksujen perusteena olevia palkkasummia keskenään, on arvioitavissa, kuinka paljon vakuutusmaksupohjaa joudutaan muuttamaan, jos palkan käsitteet yhtenäistetään. Riippuen siitä, laajennetaanko vai supistetaanko maksupohjaa, joudutaan vakuutusmaksuja ja samalla myös vakuutuksista saatavia etuja joko korottamaan tai alentamaan.

Eräiden sosiaalivakuutusmaksujen palkkasumat¹ vuonna 2000

TEL-, TaEL ja LEL- vakuutusmaksun pohjana oleva palkkasumma ²	Tapaturmavakuutusmaksun pohjana oleva palkkasumma ²	Työnantajan sosiaaliturvamaksun pohjana oleva palkkasumma ³
Mrd. mk	Mrd. mk	Mrd. mk
177,9 (TEL) 2,7 (TaEL) 11,6 (LEL)	198,0	233,3

Käsitteiden yhdenmukaistaminen verotuksen ja sosiaaliturvan kesken

Edellä esitetyt palkkasumat osoittavat, että myös työnantajan sosiaaliturvamaksua ja muita vakuutusmaksuja kerryttävän palkan käsitteiden välillä on suuria eroja. Esimerkiksi sellaiset usein myös pienissä yrityksissä toistuvat erät kuten veronalainen henkilökuntalainen korkoetu, veronalaisena etuna käsitellyt lahjat ja muut säännöllisen palkan ohella saadut edut eivät ole työeläke- tapaturma- eikä työttömyysvakuutuksessa sosiaaliturvaa kerryttävää tuloa eivätkä siten myöskään maksujen peruste. Suurin yksittäinen ero verotuksen ja sosiaalivakuutusmaksujen perustana olevien palkkasummien välillä aiheutunee ko. vuoden työsuhdeoptioista, jotka ovat verotuksessa palkkaa ja sisältyvät siten työnantajan sosiaaliturvamaksun perusteeseen.

Sinällään ei ole perusteltuakaan huomioida kaikkia työsuhteen perusteella maksettavia eriä vakuutusjärjestelmissä ansionmenetykskorvausta kerryttävänä tulona, vaikka ne verotuksessa käsitelläänkin palkkana. Toisaalta vakuutusmaksuakaan ei tule periä etuudesta, joka ei oikeuta korvaukseen.

¹ Valtion ja kuntasektorin palkat eivät sisälly palkkasumiin.

² Arvioitu palkkasumma

³ Toteutunut palkkasumma

Eri tahoilta on esitetty, että työttömyysvakuutusmaksu maksettaisiin samalla tavalla verohallinnon kautta kuin työnantajan sosiaaliturvamaksu. Ellei työttömyysvakuutusmaksun määräytymispohjaa, mm. palkan käsitettä, muuteta samaksi kuin työnantajan sosiaaliturvamaksussa, maksun laskeminen ja maksaminen vaikeutuu palkanmaksajan näkökulmasta nykyisestäään. Yksinkertaisuuden vuoksi myös työttömyysvakuutusmaksun porrastus olisi joko poistettava tai muutettava vastamaan työnantajan sosiaaliturvamaksun porrastusta.

Myöskään työnantajan sosiaaliturvamaksun pohjan muuttaminen vastaamaan työttömyysvakuutusmaksun maksupohjaa ei liene toteuttavissa ilman, että tehdään maksujen määräytymisperusteiden ja maksuilla rahoitettavien etuuksien kokonaisuudistus. Jos muiden etuuksien maksupohjaa kuitenkin selvitetään tai määritellään uudelleen, olisi samassa yhteydessä tarkoituksenmukaista selvittää, olisiko myös työnantajan sosiaaliturvamaksun ja vakuutetun sairausvakuutusmaksun maksuperustetta muutettava siten, että ne määräytyisivät samoista palkkaeristä kuin muutkin sosiaalivakuutusmaksut, ja voisiko sairauspäiväraha määräytyä samasta työtulosta kuin muutkin ansionmenetykset. Tosin sairauspäiväraha on määrältään pienempi kuin esimerkiksi tapaturmavakuutuksen päiväraha, ja vakuutetun sairausvakuutusmaksulla ja työnantajan sosiaaliturvamaksulla katetaan muitakin sairauskustannuksia kuin sairausajan ansionmenetystä. Nyt näiden maksujen pohjana on veronalainen palkan käsite, mikä sinällään helpottaa työnantajan menettelyä niin kauan kuin nämä maksut maksetaan ennakoverojen yhteydessä verohallintoon, joka tilittää ne edelleen Kansaneläkelaitokselle. Sairausvakuutusmaksua tosin maksetaan muistakin ansiotuloista kuin palkkatulosta. Myös sairauspäivärahat määräytyvät kaikkien niiden tulojen perusteella, jotka verotuksessa sisältyvät ansiotuloon.

5. EHDOTUKSET PIENEN YRITYKSEN JA SATUNNAISEN PALKANMAKSAN MAKSU- JA ILMOITUSVELVOLLISUUDEN HELPOTTAMISEKSI

Tässä selvityksessä ei ole haettu ratkaisua työnantajan maksuvelvollisuuksien helpottamiseen ensi sijaisesti maksujen yhdistämisen, maksuprosenttien muuttamisen tai maksujen keskitetyn vastaanottamisen kautta, mikä johtuu siitä, että niitä koskevat muutokset ovat tuskin - edellisessä luvussa kuvatuista syistä - reaalisesti toteutettavissa, ainakaan lyhyellä aikavälillä ja siten että ne koskisivat vain osaa työnantajista. Tavoitteena on kuitenkin pidetty sellaisen maksumenettelyn aikaansaamista, joka helpottaisi ja yksinkertaistaisi pienten yritysten ja satunnaisten palkanmaksajien - kuten kotitalouksien - velvoitteiden hoitamista, ottaen samalla huomioon muutkin pakolliset sosiaalivakuutusmaksut kuin ne, jotka kulkevat verohallinnon kautta.

Selvityksessä on haettu ratkaisua ensisijaisesti tietotekniikasta, miten sitä hyödyntäen voitaisiin saavuttaa asetetut tavoitteet mahdollisimman pikaisesti ilman merkittäviä lisäkustannuksia. Lisäksi on selvitetty mitä menettelymuutoksia tarvittaisiin, jotta maksumenettelyyn tietotekniikasta saatava tuki olisi järkevästi toteutettavissa.

5.1 PIENTYÖNANTAJAN MAKSUMENETTELYUUDISTUKSEN TAVOITTEET

Maksumenettelyn tulisi olla sellainen, että

- työnantajavelvoitteista tietämätönkin pystyy suoriutumaan palkanmaksuun liittyvistä velvoitteista helposti

- maksut tulevat oikein lasketuiksi
- maksaja selviää maksamisesta ja ilmoittamisesta yhdellä kertaa
- maksunsaaja saa oikean suuruiset maksut.
- maksaja selviää maksamisesta palvelumaksutta.

Selvitystyön kuluessa on eri tahoja kuultaessa ilmennyt, että maksujärjestelmän uudistaminen on toteutettavissa vain, jos

- maksujen vastaanottajien roolia ja tehtäviä ei tarvitse merkittävästi muuttaa
- maksunsaajille aiheutuu mahdollisimman vähän muutoksia ja kustannuksia
- vakuutusmaksut eivät nouse
- etuudet eivät laske
- etuuksien ja maksujen välistä vastaavuutta ei muuteta
- palkansaajan maksut ja etuudet säilyvät yhdenmukaisina palkanmaksajan statuksesta ja koosta riippumatta
- menettely on mahdollisimman kilpailuneutraali eri kokoisten ja eri ikäisten yritysten välillä.

5.2 TYÖNANTAJAT, JOITA EHDOTETUT MUUTOKSET KOSKEVAT

Seuraavassa on selvitetty millaisten työnantajien avuksi uusi maksu- ja ilmoitusmenettely olisi perusteltua toteuttaa sekä millaisista palkkasummista ja maksujen kertymistä uudistuksessa olisi kyse.

Työnantajien lukumäärä ja palkkasummat

Vuonna 1999 säännöllisesti palkkoja maksaneita työnantajia oli noin 112 000¹. Näiden työnantajien maksama palkkasumma oli noin 269 miljardia markkaa. Näistä 13 prosentilla oli vain yksi työntekijä ja lähes puolet eli 49 prosenttia työnantajista oli enintään viiden työntekijän työllistäjiä. Yhden työntekijän työllistäneiden työnantajien maksama palkkasumma oli noin 2,6 miljardia markkaa ja enintään viisi työntekijää työllistäneiden palkkasumma yhteensä noin 10 miljardia markkaa. Säännöllisesti palkkaa maksa-
viin sisältyi myös kotitalouksia.

Satunnaisesti työnantajana toimi vuonna 1999 noin 137 000 palkanmaksajaa. Luvussa ovat mukana myös kotitaloudet. Satunnaisten työnantajien maksama palkkasumma oli noin 10 miljardia markkaa. Satunnaisista työnantajista yli puolet työllisti vain yhden työntekijän. On myös sellaisia satunnaisia työnantajia, jotka ovat työllistäneet yli 10 työntekijää. Nämä lienevät lähinnä kausityönantajia ja erilaisten tapahtumien järjestäjiä.

Palkkoja maksaneiden kotitalouksien määrää oli noin 39 000 vuonna 1999 ja niiden maksama palkkasumma oli 447 miljoonaa markkaa. Näistä kotitaloustyön verotukea (kotitalousvähennys) käytti vuonna 1999 noin 24 000 kotitaloutta, yhteensä noin 60,5 miljoonaa markkaa. Luku kattaa vain osan työllistäneistä kotitalouksista, sillä vain osa maasta kuului vielä 1999 verotuen piiriin², eikä kaikki kotitalouden teettämä työ oikeuttanut tukeen.

¹ Verohallinnon tilasto vuodelta 1999

² Kotitalousvähennyksen sai vuonna 1999 vain Etelä-Suomen, Oulun ja Lapin läänissä.

Työnantajien lukumäärät, palkkasummat ja työntekijöiden lukumäärät vuonna 1999³

Työnantajan tyyppi	Työnantajien lkm	Palkkasumma milj. mk	Palkansaajien lkm
Satunnaisia työnantajia	137 000	10 000	413 700
• kotitaloustyönantajia	39 000	447	-
• yhden henkilön työllistäviä	75 700	422	57 900
Säännöllisiä työnantajia	112 000	269 000	3 500 000
• yhden henkilön työllistäviä	14 560 ⁴	2 600	13 500
• enintään 5 työntekijää työllistäviä	54 880 ⁵	10 000	145 100

Aloittavat työnantajat

Aloittavia uusia yhtiömuotoisia yrityksiä perustetaan vuodessa noin 10 000-15 000 suhdanteista riippuen. Lisäksi on otettava huomioon vielä aloittavien yksityisten liikkeen- ja ammatinharjoittajien määrä, mistä ei ole käytettävissä tilastotietoa. 30-40 prosenttia aloittavista yrityksistä lopettaa toimintansa ensimmäisen toimintavuoden aikana ja toisen toimintavuoden aikana 10-20 prosenttia. Aloittavista yrityksistä merkittävä osa maksaa palkkoja. Verohallinnon tilastojen mukaan aloittaneiden yritysten palkkasumma vuodessa on noin 10 miljardia markkaa, kun otetaan huomioon vain ne jotka maksavat palkkoja säännöllisesti. Satunnaisesti palkkoja maksavien aloittaneiden yritysten palkkasumma ei ole tiedossa.

Aloittaneiden säännöllisten työnantajien lukumäärät, palkkasummat ja työntekijöiden lukumäärät vuonna 2000⁶

Työnantajan tyyppi	Työnantajien lkm	Palkkasumma milj. mk	Palkansaajien lkm
Aloittavia työnantajia	7 500 ⁷	10 000	138 400
• yhden henkilön työllistäviä	1 450	72	1 453
• enintään 5 työntekijää työllistäviä	4 650	559	11 552

Pientyönantajien tavat hoitaa maksu- ja ilmoitusvelvollisuutensa

Valtaosa satunnaisista työnantajista ja merkittävä osa säännöllisestikin palkkoja maksavista työnantajista ilmoittaa työnantajatietonsa verohallintoon manuaalisesti, mikä viittaa siihen, että he hoitavat palkanlaskennan osittain tai jopa kokonaan ilman tietotekniikkaa. On arvioita, joiden mukaan työnantajat hankkivat palkanlaskentaohjelmistoja tai käyttivät palvelukeskusten palkanlaskentapalveluita vasta kun työntekijämäärä on yli 30. Usein työnantaja ei myöskään anna palkanlaskentaa tilitoimiston hoidettavaksi, vaan haluaa hoitaa sen itse.

Pääosa satunnaisesti palkkaa maksavista antoi palkansaajakohtaiset vuosi-ilmoituksensa verohallintoon manuaalilomakkeilla. Merkittävä osa myös säännöllisesti palkkaa maksavista antoi vuosi-ilmoitukset manuaalisesti. Vain noin neljännekseltä vuosi-ilmoitus tuli tietovälineillä, lähinnä magneettinauhoilla, levykkeillä tai tietoliikenneyhteyksien

³ Verohallinnon tilasto vuodelta 1999

⁴ 13 % 112 000:sta

⁵ 49 % 112 000:sta

⁶ Verohallinnon tilasto vuodelta 2000

⁷ Näiden lisäksi on noin 1 500 satunnaisesti työllistävää aloittavaa työnantajaa

välityksellä. Konekieliset ilmoitukset kattoivat kuitenkin noin 50 prosenttia palkansaajista, mikä myös viittaa siihen, että vain isoimmat yritykset ovat antaneet tiedot konekielisesti. Työnantajat ovat kokeneet vuosi-ilmoitusten lähettämisen internetinkin kautta vielä liian hankalaksi tietojen varmentamisen ja salaamisen vuoksi.

Sen sijaan ennakonpidätysten ja työnantajan sosiaaliturvamaksun maksamisessa 60-70 prosenttia kaikista työnantajista käyttää pankkien maksuautomaatteja tai käyttää pankkien maksuohjelmia omien päätteiden kautta. Näin laaja tietotekniikan hyväksikäyttö viittaa siihen, että sähköinen maksaminen on tehty riittävän helpoksi kaikkien käyttöä.

Vakuutuslaitoksilla on samansuuntaisia kokemuksia. Yli 80 prosenttia eläkevakuutuksen työsuhtetiedoista ja vuosi-ilmoitustiedoista vastaanotetaan paperilla. Esimerkiksi alle 10 työntekijän yrityksistä vain noin 6 prosenttia käyttää sähköistä ilmoittamista. Sen sijaan vakuutusmaksujen maksamisessa käytetään maksuohjelmia ja automaatteja.

Odotukset hoitaa myös palkanmaksuun liittyviä ilmoitusasioita teknisiä apuvälineitä käyttäen tai internetin välityksellä ovat kuitenkin koko ajan kasvamassa. Muun muassa nk. TYVI-välityksen kautta antaa tällä hetkellä jo noin 28 000 yritystä erilaisia ilmoituksia verohallintoon. Viimeisen vuoden sisällä ilmoittajien määrä on kaksinkertaistunut. Niin ikään Kauppa- ja teollisuusministeriön ja Suomen Yrittäjien teettämän Pk-yritysbarometrin mukaan 42 prosenttia kaikista pk-yrityksistä on käyttänyt julkisen hallinnon sähköisiä palveluita. Barometrikyselyn tulosten mukaan eniten haluttaisiin käyttää verohallinnon palveluita internetin välityksellä.

Pienillä ja satunnaisesti palkkoja maksavilla yrityksillä ja kotitalouksilla ei ole ollut kuitenkaan tähän mennessä sanottavasti käytettävissään palkanmaksuun eikä siihen liittyvien maksujen maksamiseen ja ilmoitusten laadintaan heille sopivia teknisiä apuvälineitä. Isoille ja keskiuurille yrityksille tarkoitetut tietotekniikkaratkaisut ovat kalliita ja usein myös liian monimutkaisia ja epätarkoituksenmukaisia pienille yrityksille, erityisesti silloin kun palkkoja maksetaan vain satunnaisesti.

Työnantajavelvoitteiden hoitaminen on todennäköisesti jatkossakin varsin työlästä ja vaikeaa, minkä vuoksi olisi välttämätöntä pystyä hoitamaan ne olemassa olevaa tietotekniikkaa hyödyntäen riippumatta työnantajan koosta tai muusta statuksesta.

5.3 EHDOTUKSET UUDEKSI MAKSUMENETTELYKSI TYÖNANTAJATYYPEITTÄIN

5.3.1 Kotitalous työnantajana

Kotitalous voi itse palkata työntekijän työsuhteeseen tai ostaa vastaavan työn palveluna alan yrittäjältä tai yritykseltä. Jos kotitalous ostaa työn palveluna, se joutuu tarkistamaan onko palvelun tarjoaja rekisteröity verohallinnon ennakoperintärekisteriin saadakseen omassa verotuksessaan kotitalousvähennyksen. Jos rekisteröintimerkintä puuttuu ja kotitalous kuitenkin ostaa palvelun, sen on toimitettava työn tekijälle maksamaan korvauksesta (palkasta) ennakonpidätys. Muita työnantajavelvoitteita kotitaloudella ei tällöin ole. Seuraavassa on tarkasteltu vaihtoehtoja helpottaa nimenomaisesti niitä velvoitteita, joita kotitaloudelle aiheutuu, kun se itse toimii työnantajana.

Kotitalouksia on tarkoituksenmukaista tarkastella työnantajina omana ryhmänään monestakin syystä. Ensinnäkin kotitaloustyönantajalta ei voida odottaa samoja tietoja ja taitoja palkanmaksamiseen liittyvissä asioissa kuin yritystoimintaa aloittavalta tai sitä jo harjoittavalta työnantajalta. Toiseksi kotitalouksissa työsuhteet ovat useimmiten hyvin lyhytaikaisia ja työntekijälle maksetun palkan määrä voi jäädä vähäiseksi, samoin työsuhteessa on yleensä samanaikaisesti vain yksi henkilö. Yleiset työnantajille säädetyt velvoitteet ja menettelyt niiden hoitamiseksi ovat näissä tapauksissa usein liian raskaita, jolloin työllistämistä saatetaan helposti luopua tai jättää velvoitteet hoitamatta. Kotitaloudet eivät ole juurikaan käyttäneet Pientyönantajien palvelukeskuksen palveluita, vaikka palvelut on tarkoitettu erityisesti juuri kotitalouksien työnantajavelvoitteiden hoitamiseen. Esimerkiksi vuonna 2000 palvelua käytti vain noin 750 kotitaloutta. Vähäinen käyttö saattaa selittyä sillä, ettei palvelua tunneta ja että palvelu on maksullista.

Kotitaloudet ovat kaikesta huolimatta merkittävä työllistäjä. Kotitaloustyönantajia oli verohallinnon tilastojen mukaan vuonna 1999 noin 39 000 ja heidän maksamansa palkkasumma oli noin 447 miljoonaa markkaa. Kotitalousvähennyksen myötä kiinnostus palkata työntekijöitä esimerkiksi kotisiivoukseen ja hoitotyöhön on koko ajan kasvanut. Muikin työllistäminen todennäköisesti kasvaisi, jos työnantajavelvoitteet olisivat yksinkertaisemmat.

Seuraavassa on esitetty kaksi vaihtoehtoista mallia kotitalouksien työnantajavelvoitteiden hoitamiseen. Ensimmäisessä vaihtoehdossa kotitalouden työnantajavelvoitteita on karsittu ja ne on jaettu työntekijälle maksettavan palkan määrän mukaan kahteen luokkaan. Toisessa vaihtoehdossa on pitkälti kysymys nykymenettelystä tapaturmavakuutuksen maksamiseen esitettyä vaihtoehtoista tapaa lukuunottamatta. Molempiin vaihtoehtoihin on lisäksi liitetty mahdollisuus käyttää jäljempänä ehdotettua maksupalvelujärjestelmää.

Välittömäksi avuksi kotitaloustyönantajille on laadittu lomake helpottamaan työnantajamaksujen laskemista, maksamista ja ilmoittamista. Lomake on muistion liitteenä 3.

Kotitaloudella tarkoitetaan tässä yksityistalouteensa tai yksityistaloutensa tulonhankkimistoimintaan (asunnon vuokraamiseen, metsätalouteen) liittyviin töihin työntekijän palkkaavaa luonnollista henkilöä. Kotitaloustyöllä tarkoitetaan luonnollisen henkilön teettämää kaikkea muuta työtä kuin elinkeinotoiminnassa tai maataloudessa tehtävää työtä. Varsinaisella kotitaloustyöllä tarkoitetaan teettäjän kodissa tehtävää siivous-, ruoanlaitto-, hoito- jne. työtä.

5.3.2 Ehdotus kotitalouden maksumenettelyksi, vaihtoehto 1

Tässä vaihtoehdossa kotitalouden maksumenettely on riippuvainen työntekijälle maksettavan palkan määrästä.

Maksumenettelymalli kotitalouksille, joiden samalle työntekijälle maksama palkka on kalenterivuodessa enintään 1500 euroa

Näiden kotitalouksien työnantajavelvoitteet ehdotetaan muutettavan mahdollisimman yksinkertaisiksi.

Tämä kevennetty maksumenettely on tarkoitettu kotitalouksille, joiden samalle työntekijälle maksama palkka on enintään 1 500 euron suuruinen kalenterivuodessa.

Tapaturmavakuutus

Kotitalouden ei tässä mallissa tarvitse ottaa tapaturmavakuutusta eikä se näin ollen tee vakuutus sopimusta eikä maksa tapaturmavakuutusmaksua eikä sen liitännäisenä työttömyys- eikä ryhmähenkivakuutusmaksua. Työtapaturman sattuessa vahingon korvaa Tapaturmavakuutuslaitosten liitto kuten nykyisinkin sellaisissa tapauksissa, joissa työnantajan ei tarvitse ottaa vakuutusta - esimerkiksi sen vuoksi että työntekijöillä teetettyjen työpäivien määrä ei nouse kalenterivuodessa yli 12 päivään.

Maksettavan palkan määrää käytetään tässä mallissa tapaturmavakuutuksen ottamisen rajana teetettyjen työpäivien sijasta.

Ennakonpidätys ja sosiaaliturvamaksu

Kotitalouden ei tarvitse toimittaa palkasta ennakonpidätystä eikä maksa työnantajan sosiaaliturvamaksua.

Eläkevakuutusmaksu

Kotitalouden on maksettava eläkevakuutusmaksu työntekijälle maksamansa palkan perusteella ja perittävä palkansaajalta tämän osuus. Eläkevakuutusmaksu maksetaan tässä mallissa LEL-eläkekassaan kuten nykyisinkin. Kotitaloustyölle vahvistetaan kuitenkin oma eläkevakuutusmaksuprosentti, joka on riippumaton siitä, mitä työtä kotitalous teettää. LEL-eläkekassa voi jakaa palkan TaEL- tai LEL-eläkettä kerryttäväksi tuloksi, jos näin halutaan. Jakamisen mahdollistaa palkansaajan työtehtävää kuvaavat tiedot, jotka käyvät selville maksun kanssa samanaikaisesti tulevasta ilmoituksesta.

Maksu- ja ilmoitusmenettely

Kotitaloustyönantajan ei tässä mallissa tarvitse maksaa eläkevakuutusmaksua kuukausittain vaan maksaminen on mahdollista kerran vuodessa kuitenkin viimeistään työntekijän työsuhteen päättyessä. Maksaessaan eläkevakuutusmaksua kotitaloustyönantaja tekee palkasta ilmoituksen LEL- eläkekassalle. Verohallinto saa samassa yhteydessä palkkatiedot verotusta varten joko suoraan palkanmaksajalta tai LEL-eläkekassalta.

Muutokset nykyiseen verrattuna

- Kotitaloustyönantaja, jonka maksama palkka on enintään 1 500 euroa, maksaa palkasta vain eläkevakuutusmaksun.
- Eläkevakuutusmaksun suuruus on vahvistettu työn luonteesta riippumattomaksi prosentiksi, esimerkiksi 22,0 prosentiksi, josta työntekijän osuus on 4,5 prosenttia.
- Raja, joka vapauttaa työnantajan tapaturmavakuutuksen ottamisesta on työntekijäkohtainen ja markkamääräinen eikä enää teetettävien työpäivien lukumäärä kalenterivuodessa.¹
- Palkanmaksaja voi hoitaa työnantajavelvoitteet nykyistä harvemmin eli vähintään kerran vuodessa ja viimeistään työsuhteen päättyessä.
- Verotuksessa käytettävä oma alaraja, jonka alittavasta palkasta ei tarvitse toimittaa ennakonpidätystä eikä maksa työnantajan sosiaaliturvamaksua, poistuu.² Myös ve-

¹ Nykyisin 12 päivää.

rotuksessa käytetään palkkarajana kaikille työnantajavelvoitteille vahvistettua yhteistä rajaa.

- Verohallintoon erikseen annettava vuosi-ilmoitus poistuu.
- Verohallinto ja LEL-eläkekassa laativat yhteisen lomakkeen, jolla kotitalous ilmoittaa palkat ja eläkemaksut. Kotitalouden on annettava ilmoitus aina työsuhteen päättyessä kuitenkin vähintään kerran vuodessa. Ilmoituksen antamiselle ei ole markkamääräistä rajoitusta. Ilmoitus korvaa verohallinnolle annettavan vuosi-ilmoituksen.

Maksumenettelymalli kotitalouksille, joiden samalle työntekijälle maksaman palkan määrä on yli 1 500 euroa kalenterivuodessa

Jos kotitaloustyönantaja jo työntekijää palkatessaan tietää, että työntekijän palkka ylittää kevennetyn maksumenettelyn rajan (1 500 euroa), sen on toimittava alusta lähtien tässä esitetyn mallin mukaan.

Tässä mallissa kotitalous on velvollinen maksamaan työnantajamaksut koko maksaman palkan määrästä - siis myös rajan alittavalta osalta - viimeistään siinä vaiheessa, kun palkka ylittää kevennetylle menettelylle vahvistetun rajan.

Kiinteä sosiaalivakuutusmaksuprosentti

Tässä mallissa kotitalouksille vahvistetaan vuosittain kiinteä sosiaalivakuutusmaksuprosentti, joka muodostuu tapaturmavakuutuksen, työttömyysvakuutuksen, ryhmähenkivakuutuksen, eläkevakuutusmaksun ja työnantajan sosiaaliturvamaksun prosenteista.

Kotitaloustyönantajan sosiaalivakuutusmaksuprosentti voisi olla esimerkiksi 29,6 prosenttia.

Kotitaloustyönantajan sosiaalivakuutusmaksun koostumus	%
Työnantajan sosiaaliturvamaksu	3,6
Tapaturmavakuutusmaksu liitännäisineen	4,0
Työeläkevakuutusmaksu, työnantajan osuus	17,5
Työeläkevakuutusmaksu, työntekijän osuus	4,5
Kiinteä sosiaaliturvamaksuprosentti yhteensä	29,6

Kotitaloustyönantaja maksaa koko sosiaalivakuutusmaksun, jonka hän on laskenut kiinteän prosentin perusteella, yhdelle maksunsaajista. Saaja hajauttaa muiden saajien osuudet edelleen asianomaisille tahoille.

Tapaturmavakuutus

Mallissa tapaturmavakuutuksen maksuprosentti on osa kotitalouden kiinteää sosiaalivakuutusmaksuprosenttia. Kotitalous maksaa tapaturmavakuutusmaksua ja sen liitännäis-

²Nykyisin kotitalouden ei tarvitse toimittaa ennakonpidätystä eikä maksaa työnantajan sosiaaliturvamaksua, jos samalle työntekijälle maksetun palkan määrä on enintään 8 000 markkaa kalenterivuodessa. Palkka on kuitenkin veronalaista tuloa ja maksaja joutuu tekemään vuosi-ilmoituksen verohallintoon aina, kun palkka on yli 1 000 mk kalenterivuodessa.

senä työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksua, mutta ei tee vakuutussopimusta vakuutusyhtiön kanssa.

Tapaturmavakuutusmaksu lasketaan kotitaloudessa tehtävälle työlle vahvistettavan keskimääräisen prosentin mukaan. Prosentti on teetetyn työn laadusta riippumaton. Kotitalous maksaisi siis tapaturmavakuutusmaksun myös rakennustyöstä saman keskimääräisen prosentin mukaisena.

Tämän mallin mukaan kotitaloustyönantaja maksaa vakuutusmaksun oma-aloitteisesti, toteutuneen palkkasumman perusteella vähintään kerran kuukaudessa palkanmaksua seuraavan kuukauden 10. tai 20. päivänä riippuen siitä, mihin muihin maksuihin tapaturmavakuutusmaksu halutaan yhdistää. Maksun lopullinen saaja on Tapaturmavakuutuslaitosten liitto.

Kotitalouksissa sattuneet työtapaturmat korvaa Tapaturmavakuutuslaitosten liitto kuten se korvaa nytkin vahingot, joista puuttuu vakuutus.

Eläkevakuutusmaksu

Kotitaloustyölle vahvistetaan oma eläkevakuutusmaksuprosentti, joka on riippumaton siitä, mitä työtä kotitalous teettää.

Työnantaja maksaa eläkevakuutusmaksun ja perii palkansaajalta hänen osuutensa.

Eläkevakuutusmaksu maksetaan yhdistettynä muihin sosiaalivakuutusmaksuihin. Sen lopullinen saaja on LEL-eläkekassa kuten nykyisinkin. Palkka voidaan haluttaessa lukea LEL-eläkekassassa joko TaEL- tai LEL-eläkettä kerryttäväksi tuloksi. Tämän mahdollistaa maksun yhteydessä ilmoitettavat palkansaajan työtehtävää kuvaavat tiedot.

Ennakonpidätys ja työnantajan sosiaaliturvamaksu

Työnantaja toimittaa ennakonpidätyksen palkansaajan verokortin mukaan ja maksaa työnantajan sosiaaliturvamaksun, joka sisältyy kotitaloustyön kiinteään sosiaalivakuutusmaksuprosenttiin.

Maksu- ja ilmoitusmenettely

Mallissa kotitaloustyönantaja laskee ja maksaa kaikki työnantajamaksut palkanmaksuittain. Tapaturmavakuutusmaksun, eläkevakuutusmaksun sekä ennakonpidätykset ja työnantajan sosiaaliturvamaksut työnantaja maksaa yhdellä kertaa viimeistään palkanmaksua seuraavan kuukauden 10. tai 20. päivänä yhdelle vastaanottajalle, minkä on tarkoituksenmukaista olla jokin lopullisista maksunsaajista. Johdonmukaisinta olisi, että se olisi LEL-työeläkekassa, joka olisi aina tässä vaihtoehdossa kotitalouden työnantajamaksujen vastaanottaja. Maksunsaaja hajauttaa sosiaalivakuutusmaksut muille maksunsaajille kaavamaisesti prosenttien mukaan jaettuna tutkimatta niiden oikeellisuutta. Mahdollisten vajausten ja ylisuurten maksujen käsittely jää lopullisen maksunsaajan tehtäväksi. Ennakonpidätyksen määrän maksunsaaja välittää verohallintoon maksajan ilmoittaman suuruisena. Työnantaja antaa samanaikaisesti maksujen kanssa joko suoraan maksujen lopullisille vastaanottajille tai maksujen välittäjälle ilmoituksen työntekijän palkasta ja työsuhtetiedoista. Maksunvälittäjä hajauttaa ilmoitustiedot lopullisille saajille. Maksujen ja ilmoitusten välittäjäorganisaatiota ei kuitenkaan tarvita siinä tapauksessa, että maksajat käyttävät jäljempänä kuvattua maksupalvelujärjestelmää.

Muutokset nykytilanteeseen

- Kotitaloustyönantajan sosiaalivakuutusmaksu on kiinteä ja sisältää kaikki maksut.
- Tapaturmavakuutuksesta ei tehdä vakuutussopimusta vakuutusyhtiön kanssa, vaan Tapaturmavakuutuslaitosten liitto korvaa työtapaturman kuten nykyisinkin, kun vakuutusta ei ole tarvinnut tehdä tai sitä ei ole tehty.
- Kotitaloustyönantaja laskee ja maksaa tapaturmavakuutuksen oma-aloitteisesti.
- Tapaturmavakuutusmaksun saa Tapaturmavakuutuslaitosten liitto eikä vakuutusyhtiö.
- Työnantajavelvoitteet hoidetaan palkanmaksuittain kerralla yhteen paikkaan.
- Verohallintoon erikseen annettava vuosi-ilmoitus poistuu ja se korvataan sosiaalivakuutusmaksujen vastaanottajatahojen yhteisellä ilmoituksella.

Vaihtoehto 1:n haitat ja hyödyt

Vaihtoehto helpottaisi kokonaisuutena tuntuvasti yhden satunnaisen työntekijän palkkaamista.

Kun työntekijän palkka ylittää asetetun alarajan (1 500 euroa), työnantajalle saattaa aiheutua epävarmuutta, minkä menettelyn mukaan työnantajavelvoitteet pitää maksaa. Vaihtoehdon haittana voi pitää myös sitä, että maksettaessa palkkoja samanaikaisesti usealle työntekijälle maksumenettely saattaa vaihdella työntekijöittäin. Näin tapahtuu tosin jo nykyisinkin. Esimerkiksi verotuksessa sovellettavan, ennakonpidätyksestä ja työnantajan sosiaaliturvamaksusta vapaan palkan raja on jo nyt työntekijäkohtainen. Kotitaloustyönantajat eivät kuitenkaan ole kokeneet tätä ongelmaksi, koska raja on merkinnyt työnantajakustannusten säästöä.

Eläkevakuutusmaksulla ei ole nykyisin palkan alarajaa. Eläkevakuutusmaksujenkin maksamista saattaisi olla tarkoituksenmukaista rajoittaa silloin, kun on kyse pienistä, yksittäisistä palkkioista. Eläkevakuutusmaksun palkka-alarajaa määriteltäessä on otettava huomioon alarajan heijastusvaikutukset työntekijän eläketurvaan. Maksukohtaiset rajat monimutkaistavat helposti järjestelmää maksajan kannalta.

Uudessa menettelyssä palkan alarajat olisivat kuitenkin samat tapaturmavakuutuksessa, veron ennakonpidätyksessä ja työnantajan sosiaaliturvamaksussa. Maksajan ei tarvitse näin ollen hallita useita erilaisia rajoja eikä menettelyitä. Myös maksujen laskeminen ja maksamismenettely olisi kaikkien maksujen kohdalla yhdenmukainen. Maksujen palkkapohjana käytettäisiin ennakonpidätyksenalaista palkkaa. Yhden yhdistetyn maksun maksaminen yhden saajan tilille helpottaisi palkanmaksajaa tuntuvasti. Myös neuvonta ja tiedottaminen työnantajavelvoitteista helpottuu, kun maksujen perusteet yhtenäistyvät.

Vaihtoehdon 1 vaikutukset vakuutusmaksutuloihin

Merkittävimmät muutokset kohdistuisivat vahinkovakuutusyhtiöiden kotitalouksilta perimiin pakollisen tapaturmavakuutuksen maksuihin ja vakuutusyhtiöiden ja Tapaturmavakuutuslaitosten liiton välisiin korvaus- ja kustannusvastuisiin. Muutoksen seurauksena vakuutusmaksutulot saattaisivat pienentyä, ellei vakuutusmaksua nosteta. Toisaalta helpotetun menettelyn myötä kotitaloudet saattavat maksaa vakuutusmaksuja nykyistä kattavammin.

Tapaturmavakuutuslaitosten liiton vuoden 1999 vakuutusilastojen mukaan kotitalouksien pakollisia tapaturmavakuutuksia oli yhteensä noin 32 500. Näistä palkkaperusteisia vakuutuksia oli yhteensä noin 20 100, kiinteitä kotiapulais- ja kotisiivousvakuutuksia (eli minimimaksuja) noin 8 600 sekä rakennustyön palkkaperusteisia vakuutuksia noin 3 800. Merkittävä osa kotitalouksien muista kuin rakennustyön palkkaperusteisista maksuista on minimimaksuja. Kotitalouksien maksamista vakuutusmaksuista kertyi kaikkiaan noin 23 miljoonaa markkaa, kun samaan aikaan pakollisen tapaturmavakuutuksen piirissä olevia työntekijöitä koskeneet työnantajamaksut olivat kaikkiaan noin 2,6 miljardia markkaa.

Maksupalvelujärjestelmä

Sen lisäksi, että työnantajamaksuja yksinkertaistetaan, kotitalouden olisi voitava hoitaa maksut internetin välityksellä jäljempänä kuvattua maksupalvelujärjestelmää käyttäen tai saada kaikki työnantajavelvoitteisiin liittyvät maksu- ja ilmoituslomakkeet palveluna valmiiksi täytettyinä yhdellä kertaa yhdestä paikasta. Työnantajien neuvonnan helpottamiseksi maksupalvelujärjestelmän tulee olla myös neuvontaa antavien käytössä. Maksupalvelujärjestelmää käytettäessä kaikki maksut ja ilmoitukset voidaan hajauttaa suoraan niiden lopullisille saajille, jolloin maksujen ja ilmoitusten välittäjäorganisaatiota ei tarvita.

5.3.3 Ehdotus kotitalouden maksumenettelyksi, vaihtoehto 2

Tämän vaihtoehdon mukainen menettely on muilta osin nykyisen kaltainen paitsi tapaturmavakuutuksen maksamiseen ehdotettua vaihtoehtoista tapaa ja mahdollisuutta maksaa työnantajavelvoitteet kerran vuodessa.

Vakuutukset

Tämän vaihtoehdon mukaan kotitaloustyönantaja ottaa heti työntekijän työsuhteen alkaessa tapaturmavakuutuksen valitsemastaan vakuutusyhtiöstä joko puhelimitse tai internetin välityksellä niissä tapauksissa, joissa hän arvioi palkatulla työvoimalla teettämien työpäivien määrän nousevan yli 12 päivään kalenterivuoden aikana. Ottaessaan vakuutuksen työnantaja ilmoittaa vakuutusyhtiölle haluaako hän maksaa maksut vakuutusyhtiön lähettämän ennakkolaskun mukaan vai laskea ja maksaa oma-aloitteisesti palkansaajan toteutuneen palkan perusteella vakuutusyhtiöstä saamaansa prosenttia käyttäen.

Eläkevakuutus sopimusta tai työsuhteen alkamis- tai päättymisilmoituksia ei kotitalouden tarvitse tehdä, koska eläkevakuutukset tehdään TaEL:n mukaan ja LEL:n mukaan, jos kotitaloustyö on rakennus- tai puutarha yms. työtä. Näitä ilmoituksia ei tehdä tällään hetkellä.

Sosiaalivakuutusmaksut

Jos kotitaloudelle annetaan vaihtoehtoinen mahdollisuus laskea ja maksaa tapaturmavakuutusmaksu oma-aloitteisesti, kotitaloustyölle on määriteltävä vakuutusmaksuprosentti nykyisen kiinteän minimivakuutusmaksun tilalle. Prosentissa olisi liitännäisenä työttömyys- ja ryhmähenkivakuutuksen maksuprosentit.

Kotitaloudessa teetettävälle rakennus- ja puutarhatöille olisi oma korkeampi tapaturmavakuutusprosentti. Kotitalouden tapaturmavakuutuksessa olisi siis näin ollen kaksi eri-

laista prosenttia, toinen normaalille kotitaloustyölle, kuten siivous-, hoito- tms. työlle, ja toinen riskialttiimmalle rakennus- ja puutarhatyölle.

Kotitaloustyönantajan sosiaalivakuutusmaksuprosentti kotitaloustyössä vuoden 2001 prosenteilla laskettuna voisi olla esim. seuraava:

Sosiaalivakuutusmaksun koostumus	%
Työnantajan sosiaaliturvamaksu	3,6
Tapaturmavakuutusmaksu	4,0
Työeläkevakuutusmaksu TaEL, työnantajan osuus	12,5
Työeläkevakuutusmaksu TaEL, työntekijän osuus	4,5
Kiinteä sosiaaliturvamaksuprosentti yhteensä	24,6

Kotitaloustyönantajan sosiaalivakuutusmaksu rakennus- ja puutarha- yms töissä vuoden 2001 prosenteilla laskettuna voisi olla esim. seuraava:

Sosiaalivakuutusmaksun koostumus	%
Työnantajan sosiaaliturvamaksu	3,6
Tapaturmavakuutusmaksu	6,0
Työttömyysvakuutusmaksu, työnantajan osuus	0,8
Työttömyysvakuutusmaksu, työntekijän osuus	0,7
Työeläkevakuutusmaksu LEL, työnantajan osuus	17,3
Työeläkevakuutusmaksu LEL, työntekijän osuus	4,5
Ryhmähenkivakuutusmaksu	0,096
Sosiaalivakuutusmaksuprosentti yhteensä	32,9

Varsinaisesta kotitaloustyöstä ei makseta työttömyysvakuutusmaksua kuten ei tähänkään asti, eikä työnantajan pidä periä sitä myöskään työntekijältä.

Eläkevakuutusmaksu lasketaan joko LEL- tai TaEL- prosentin mukaan oma-aloitteisesti tai pyydetään lasku LEL-työeläkekassalta puhelimitse kuten nykyisinkin.

Verot ja työnantajan sosiaaliturvamaksu

Kotitalouden ei tarvitse toimittaa ennakonpidätystä eikä maksa työnantajan sosiaaliturvamaksua kuten ei nykyäänkään, jos palkka samalle työntekijälle on enintään Verohallituksen vahvistama määrä, esimerkiksi 1 500 euroa vuodessa.

Velvoitteiden alarajat

Vakuutusten ja verotuksen maksu- ja ilmoitusmenettelyä koskevaa palkkojen alarajaa voitaisiin maksumenettelyuudistuksen yhteydessä yhtenäistää. Nykyisin LEL:n ja TaEL:in maksuissa ei ole alarajaa ja työnantajan on näin ollen maksettava eläkemaksut ja annettava ilmoitukset kaikista maksamistaan palkoista. Alarajan nostaminen esimerkiksi verohallinnossa käytössä olevaan ilmoitusvelvollisuuden 1 000 markan rajaan ei ole mahdollista ilman, että muutos vaikuttaisi työntekijän eläke-etuihin.

Maksamiseen ja ilmoittamiseen velvoittava palkan alaraja voisi olla 30-50 euroa palkansaajaa kohti kalenterivuodessa. Yhtenäisen ilmoitusmenettelyn helpottamiseksi sama alaraja tulisi vahvistaa myös verohallintoon tehtävän ilmoituksen alarajaksi.

Maksaminen ja ilmoittaminen palkanmaksutapahtumittain

Kotitalous maksaa sosiaalivakuutusmaksut kullekin saajalle erikseen kuten nykyisinkin.

Jos kotitaloustyönantaja valitsee oma-aloitteisen työnantajamaksujen laskemistavan, hän maksaa työnantajavelvoitteet maksetun palkan mukaisina välittömästi palkanmaksun yhteydessä tai viimeistään säädettyinä eräpäivinä, eli palkanmaksua seuraavan kuukauden 10. päivänä, jolloin on verojen ja työnantajan sosiaaliturvamaksun eräpäivä tai kuukauden 20. päivänä, jolloin on tapaturma- ja eläkevakuutusmaksujen eräpäivä. Samalla kotitalous antaa palkkoja koskevat ilmoitukset. Ilmoitus on yhteinen kaikille maksujen saajille. Varsinkin silloin kun palkanmaksu on satunnaista, velvoitteet tulee voida hoitaa kerralla palaamatta niihin enää myöhemmin. Kotitaloustyönantajan pitäisi voida menettellä näin vaikka palkanmaksu on jatkuvaa.

Maksujen laskeminen ja maksaminen sekä ilmoitusten laatiminen voidaan tehdä jäljempänä kuvattua maksupalvelujärjestelmää käyttäen.

Maksaminen ja ilmoittaminen kerran vuodessa

Jos kotitalouden maksama palkka on vähäinen, enintään esimerkiksi 1 500 euroa kalenterivuoden aikana samalle työntekijälle, työnantajan tulee voida maksaa maksut ja tehdä palkansaajaa koskevat ilmoitukset yhdellä kertaa joko työsuhteen päättyessä, tai jos työsuhte on jatkunut koko kalenterivuoden, viimeistään seuraavan vuoden tammikuussa. Tällä menettelyllä voidaan helpottaa maksamista, yhtenäistää vakuutusten ja verotuksen ilmoitusmenettelyjä ja välttää pieniä yksittäisiä maksuja.

Muutokset nykytilanteeseen

Tämä vaihtoehto aiheuttaa vain vähän muutoksia nykyiseen menettelyyn. Menettely pysyy edelleen vaikeana. Seuraavat seikat muuttuisivat

- kotitalouksille annetaan vaihtoehtoinen mahdollisuus maksaa tapaturmavakuutusmaksu ja työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksu oma-aloitteisesti ilman vakuutusyhtiön lähettämää laskua viimeistään palkanmaksua seuraavan kuukauden 20. päivänä samanaikaisesti eläkevakuutusmaksujen kanssa, tai kerran vuodessa, jos palkkasumma on palkansaajaa kohti enintään 1 500 euroa vuodessa
- kotitalouksille määritellään tapaturmavakuutusmaksuprosentti ilman omavastuuosuutta nykyisen kiinteän minimivakuutusmaksun tilalle
- kotitaloudessa teetettävälle rakennus- ja puutarhatöille määritellään oma, varsinaiselle kotitalouksille vahvistettua prosenttia korkeampi tapaturmavakuutusprosentti, joka sisältää työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksun
- vuosi-ilmoituksista luovutaan ja niiden sijasta palkanmaksaja lähettää palkanmaksuittain ja työntekijöittäin ilmoitukset, joissa on verohallinnon, tapaturmavakuutuksen ja eläkevakuutuksen tarvitsemat tiedot. Näiden tietojen perusteella maksujen vastaanottajat tekevät tarvittavat maksujen oikaisut, palauttavat liikaa maksetut suoritukset, maksavat mahdolliset asiakashyvitykset ja perivät puuttuvat maksut
- kotitalous voi valita suorittaako työnantajavelvoitteet kerran vuodessa vai palkanmaksuittain silloin kun maksettava palkka on enintään 1 500 euroa palkansaajaa kohti kalenterivuodessa.

Maksupalvelujärjestelmä

Kotitalouden olisi voitava hoitaa maksut internetin välityksellä jäljempänä kuvattua maksupalvelujärjestelmää käyttäen tai saada kaikki työnantajavelvoitteisiin liittyvät

maksu- ja ilmoituslomakkeet valmiiksi täytettyinä palveluna yhdellä kertaa yhdestä paikasta.

Välittömästi kotitalouden työnantajavelvoitteiden hoitamista voidaan helpottaa lomakkeella, joka on laadittu maksujen laskemista, maksamista ja ilmoittamista varten. Jotta maksajan ei tarvitsisi täyttää erikseen erilaisia ilmoituksia eri maksujen saajille, lomake tulisi hyväksyä maksunsaajien yhteiseksi ilmoituslomakkeeksi. Lomake on muistion liitteenä 3.

5.3.4 Pienyrittäjä työnantajana

Yritys tai yrittäjä on usein toimintansa alkuvaiheessa työntekijöitä palkatessaan yhtä vaikeassa tilanteessa kuin kotitalous. Yritystoimintaa aloittavalta vaaditaan kuitenkin muutakin. Yritystoimintaa harjoittavan tulee rekisteröityä kaupparekisteriin ja pitää kirjainpitoa. Yrittäjän on osattava huolehtia alusta lähtien myös omasta sosiaaliturvastaan ja siihen sekä omaisuuteen liittyvistä vakuutuksista. Yritystoimintaa aloittavalta edellytetään lisäksi verotuksen tuntemusta. Arvonlisäverovelvollisuuden alhainen liikevaihtoraja¹ merkitsee, että useimmat yritykset joutuvat heti toimintansa alusta lähtien arvonlisäverovelvollisiksi. Myös tuloveron maksamiseen liittyvissä asioissa yritys joutuu heti alussa ottamaan yhteyttä verohallintoon, muun muassa ennakkoerojen maksamiseksi.

Se että yritystoimintaa harjoittavalta vaaditaan kotitalouksia vankempia valmiuksia työnantajavelvoitteiden hoitamiseen, ei kuitenkaan saa merkitä sitä, etteikö työnantajavelvoitteiden ja maksumenettelyjen tarkoituksenmukaisuutta voida arvioida myös yrityksen koko huomioon ottaen.

Menettelyt, jotka keskisuurissa ja suurissa yrityksissä hoituvat usein vaivatta mm. tietotekniikkaa hyväksikäyttäen, voivat olla ylivoimaisia pienille yrityksille. Yrittäjävelvoitteita säädettäessä pitäisikin yritykset segmentoida nykyistä paremmin ja arvioida niiden kyky selviytyä säädetyistä velvoitteista. Useimmiten tämä tarkoittaa vain sitä, että kuhunkin segmenttiin kuuluville yrityksille annetaan mahdollisuus hoitaa velvoitteet niille paremmin sopivalla tavalla tai sopivampana ajankohtana.

Tässä muistiossa ehdotetaan, että maksumenettelyyn esitetyt muutokset koskevat paitsi satunnaisia ja aloittavia työnantajia myös enintään viisi henkilöä säännöllisesti työllistäviä työnantajia, sillä pientyönantajan ongelmat ovat pitkälti samanlaiset kuin aloittavan ja satunnaisen työnantajan. Myös he hoitavat useimmiten palkan ja maksujen laskennan manuaalisesti ilman tietoteknisiä apuvälineitä.

Menettelymuutosten rajaaminen vain selvitystehtävän toimeksiannon edellyttämiin satunnaisiin ja aloittaviin työnantajiin merkitsisi muun muassa sitä, että aloittava pienyrittäjä joutuisi aloittamisvaiheen jälkeen siirtymään maksamisenmenettelystä toiseen siitä huolimatta, että olosuhteet eivät hänen kohdallaan ole mitenkään muuttuneet.

Siirtyminen maksumenettelystä toiseen saattaa kuitenkin olla edessä joillakin työnantajilla silloin, kun viiden työntekijän määrä ylittyy. Työntekijöiden lukumäärä ei saisi kuitenkaan olla ehdottomana rajana sille, mitä menettelyä palkanmaksaja saa käyttää,

¹ Tällä hetkellä 50 000 markkaa vuodessa.

varsinkin kun menettely ei - esitetyllä tavalla toteutettuna - muuta maksujen suuruutta vaan lähinnä maksukertojen määrää ja ilmoitusmenettelyä.

Seuraavassa on kuvattu, mitä muutoksia maksujärjestelmään voitaisiin tehdä ja miten maksut ja ilmoitukset olisi hoidettavissa ilman, että vakuutusmaksuja, niistä saatavia etuja tai maksunsaajien asemaa tarvitsee muuttaa. Ehdotettu menettely olisi vaihtoehto nykyiselle menettelylle ja sen käyttö olisi vapaaehtoista. Palkanmaksajat voisivat valita myös nykyisen tavan hoitaa maksut ja ilmoitukset.

Potentiaalisia palkanmaksajia, joita ajatellen ehdotetut menettelymuutokset ja jäljempänä kuvattu maksupalvelujärjestelmä on tehty, ovat kaikki satunnaisesti palkkaa maksavat ja myös ne säännöllisesti muutaman työntekijän työllistäjät, jotka itse hoitavat palkanmaksun eivätkä ole hankkineet palkanlaskenta- tai ilmoitusohjelmia käyttöönsä. Tilastojen mukaan tällaisia työnantajia voi maksimissaan olla yhteensä noin 150 000 - 170 000 vuodessa. Näiden työnantajien maksama palkkasumma on tällä hetkellä noin 20 miljardia markkaa vuodessa.

5.3.5 Ehdotus pienyrittäjän maksumenettelyksi

Vakuutukset

Työnantaja (yhtiömuotoinen yritys, yksityinen elinkeinonharjoittaja, maataloudenharjoittaja, asunto-osakeyhtiö, yhdistys, säätiö jne.) ottaa tapaturmavakuutuksen heti ensimmäisen työntekijän työsuhteen alkaessa valitsemastaan vakuutusyhtiöstä joko puhelimitse tai internetin välityksellä niissä tapauksissa, joissa työnantaja arvioi työntekijöiden työpäivien määrän nousevan yhteensä yli 12 päivään kalenterivuoden aikana. Ottaessaan vakuutuksen työnantaja ilmoittaa vakuutusyhtiölle haluaako hän maksaa maksut vakuutusyhtiön lähettämän ennakkolaskun mukaan vai laskea ja maksaa tapaturmavakuutusmaksun liitännäisineen oma-aloitteisesti työntekijän toteutuneen palkan perusteella.

Työnantaja joutuu tekemään myös TEL- eläkevakuutus sopimuksen valitsemansa eläkevakuutusyhtiön kanssa. Vakuutus sopimuksen työnantaja voi tehdä internetin välityksellä tai puhelimitse.

Tässä menettelymallissa työnantaja ei tee erillisiä ilmoituksia työsuhteen alkamisesta ja päättymisestä vaan antaa tiedot vakuutusyhtiöille palkanmaksuittain työntekijäkohtaisella ilmoituksella vakuutusmaksujen maksamisen kanssa samanaikaisesti.

Sosiaalivakuutusmaksut

Sosiaalivakuutusmaksut määräytyvät kuten nykyisinkin, eläkevakuutusmaksut sen mukaan, mikä eläkevakuutuslaji on kysymyksessä ja tapaturmavakuutusmaksu työn riskialttiuden mukaan.

Tässä mallissa ei tarvitse ottaa huomioon eläkevakuutusmaksun eikä työttömyysvakuutusmaksun porrastuksesta aiheutuvaa maksujen vaihtelua, sillä malli on tarkoitettu pienille yrityksille, joiden työntekijämäärä jää alle 50:n ja palkkasumma alle 5 miljoonan markan rajan.

Työnantaja voi halutessaan laskea ja maksaa tapaturmavakuutusmaksun, työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksun oma-aloitteisesti vakuutusyhtiöltä saamiensa prosenttien

mukaan työntekijän toteutuneen palkan perusteella palkanmaksun yhteydessä. Myös eläkevakuutusmaksut työnantaja voi laskea oma-aloitteisesti kuten nykyisinkin.

Työnantajan sosiaaliturvamaksu

Työnantajan sosiaaliturvamaksu määräytyy kuten nykyisinkin ja se maksetaan ennakonpidätysten yhteydessä.

Maksujen saajat

Työnantaja maksaa verot ja sosiaalivakuutusmaksut samoille saajatahoille kuin nykyisinkin.

Maksaminen ja ilmoittaminen maksupalvelujärjestelmää käyttäen

Pienyrityttäjä laskee työnantajamaksut palkkaa laskiessaan ja maksaa ne sekä antaa niitä koskevat ilmoitukset välittömästi palkanmaksun yhteydessä tai viimeistään maksujen eräpäivinä. Verot ja työnantajan sosiaaliturvamaksut hänen on maksettava viimeistään palkanmaksua seuraavan kuukauden 10. päivänä ja vakuutusmaksut viimeistään palkanmaksua seuraavan kuukauden 20. päivänä.

Palkanmaksaja voi laskea ennakonpidätykset ja vakuutusmaksut palkansaajittain internetissä olevan maksupalvelujärjestelmän avulla. Järjestelmä yhdistää useaa työntekijää koskevat maksut työnantajakohtaisiksi maksuiksi, jotka maksupalvelujärjestelmä (virtuaalinen selvittelykeskus) hajauttaa lopullisille maksunsaajille.

Varsinkin silloin kun palkanmaksu on satunnaista, velvoitteet tulee voida hoitaa kerralla palaamatta niihin enää myöhemmin.

Silloinkin kun palkanmaksu on jatkuvaa, työnantaja antaa palkansaajakohtaisen ilmoituksen verohallintoon, eläkevakuutusyhtiölle, LEL-eläkekassalle ja tapaturmavakuutusyhtiölle palkanmaksutapahtumittain. Ilmoitukset korvaavat nykyiset vuosi-ilmoitukset. Palkansaajakohtaiset ilmoitukset toimitetaan samansisältöisinä kaikille maksunsaajille. Ilmoituksessa on kaikkien maksunsaajien tarvitsemat tiedot. Myös palkansaajalle annettava tosite/palkkalaskelma on samansisältöinen. Palkansaaja voi sen avulla tarkistaa itseään koskevien vakuutusmaksujen oikeellisuuden.

Ilmoitusten vastaanottajat keräävät ja tallettavat tiedot haluamallaan tavalla maksajittain ja työntekijöittäin kalenterivuosi-kohtaisiksi kokonaisuuksiksi. Tiedot voidaan tarvittaessa varastoida väliaikaisesti välittäjäorganisaation (operaattorin/virtuaalisen selvittelykeskuksen) tietovarastoihin. Talletettujen tietojen perusteella maksun vastaanottaja valvoo suoritusten oikeellisuutta haluamallaan tiheydellä joko kuukausittain tai vaikka vain kerran vuodessa, tai maksajan työnantajatoiminnan päättyessä. Tietojen perusteella vastaanottajat tekevät tarvittavat maksujen oikaisut, palauttavat liikaa maksetut suoritukset, maksavat mahdolliset asiakashyvitykset ja perivät puuttuvat maksut.

Palkanmaksajan ei tarvitse antaa verohallintoon erillistä valvontailmoitusta työnantaja-suorituksista, ellei tämän raportin osassa II kuvattua verotilimenettelyä oteta käyttöön.

Maksupalvelujärjestelmän avulla kaikki maksut ja ilmoitukset on mahdollista hoitaa yhdellä kertaa siinäkin tapauksessa, että niiden eräpäivät poikkeavat toisistaan. Järjestelmän avulla joku muukin kuin työnantaja - esimerkiksi tilitoimisto tai palvelukeskus

työnantajan valtuuttamana - voi laskea maksut ja tehdä palkansaajakohtaiset ilmoitukset, sen mukaan mitä työnantaja ilmoittaa palkaksi, työsuhteen kestoksi ja työtehtäväksi.

Muutokset nykyiseen pienyrittäjän työnantajamenettelyyn

- Työnantajille, jolla on enintään viisi työntekijää samanaikaisesti palveluksessaan, annetaan vaihtoehtoinen mahdollisuus laskea tapaturma-, työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksut oma-aloitteisesti työntekijöille maksamiensa palkkojen perusteella. Tällöin vakuutusyhtiö ei lähetä ennakkolaskua.
- Eläke-, tapaturma-, työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksut maksetaan kaikille vakuutusyhtiöille samana ajankohtana, viimeistään palkanmaksua seuraavan kuukauden 20. päivänä.
- Eläkevakuutuksen työsuhteen aloittamis- ja lopettamisilmoituksesta sekä eläkevakuutuksen, tapaturmavakuutuksen ja verohallinnon vuosi-ilmoituksista voidaan luopua, kun palkanmaksaja lähettää palkansaaja- ja palkanmaksukohtaiset ilmoitukset, joissa on verohallinnon, tapaturmavakuutuksen, työttömyysvakuutuksen ja eläkevakuutuksen tarvitsemat tiedot työsuhteiden kestosta.
- Palkan ja maksujen laskemisessa, maksamisessa sekä ilmoitusten laatimisessa ja lähettämisessä pienyrittäjä käyttää jäljempänä kuvattua internetissä olevaa maksupalvelujärjestelmää ja virtuaalista selvittelykeskusta.

Maksaminen nykyistä menettelyä käyttäen

Vaihtoehtoisesti pientyönantaja voi maksaa verot ja sosiaalivakuutusmaksut nykyistä menettelyä käyttäen. Verot ja työnantajan sosiaaliturvamaksun hän maksaa kuten muutkin työnantajat viimeistään palkanmaksua seuraavan kuukauden 10. päivänä ja antaa samalla valvontailmoituksen. Eläke-, tapaturma-, työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksut työnantaja maksaa ennakkomaksuina vakuutusyhtiöiden kanssa sovittuina ajankohtina. Tämä edellyttää myös vuosi-ilmoitusten sekä työsuhteiden aloittamis- ja päättymisilmoitusten tekemistä.

5.4 HARVENNETTU MAKSU- JA ILMOITUSMENETTELY

Monella pientyönantajalla yrityksen liikevaihto ylittää arvonlisäverovelvollisen toiminnan alarajan, 50 000 markkaa vuodessa. Tällöin säännöllisesti työnantajana toimiva joutuu antamaan arvonlisäveroon liittyviä tietoja työnantajamaksujen ja -ilmoitusten kanssa samanaikaisesti ja maksamaan lähes samanaikaisesti arvonlisäveron. Yrityksen kannalta ei - eikä verohallinnonkaan kannalta - ole tarkoituksenmukaista, että maksuja maksetaan, ilmoituksia annetaan ja niitä valvotaan kuukausittain silloin, kun yrityksen liikevaihto on vähäinen, esimerkiksi 30 000 euroa tai vaikkapa 50 000 euroa.

Myös 31.12.2001 voimaan tulevan kirjanpitolain tuomien helpotusten vuoksi olisi suotavaa, että sellaisista kuukausittain annettavista ilmoituksista voitaisiin luopua, jotka edellyttävät vähintään kuukausittain pidettävää kirjanpitoa. Uusi kirjanpitolaki mahdollistaa kirjanpidon pitämisen muista kuin käteismaksuista jälkikäteen kuukausikohtaisesti tai neljän viikon jaksolta neljän kuukauden kuluessa kalenterikuukauden tai jakson päättymisestä.

Jos kuukausittain maksettavan arvonlisäveron ja kuukausittaisen ilmoituksen sijasta päädytään harvempiin arvonlisäveron maksu- ja ilmoitusjaksoihin, jatkossa on syytä

selvittää voidaanko samaa maksu- ja ilmoitusjaksoa soveltaa myös verohallintoon maksettaviin työnantajasuorituksiin¹ ja kenties myös muille tahoille maksettaviin sosiaalivakuutusmaksuihin.

Jos tämän raportin osassa II kuvattu verotilimalli on toteutettavissa, sen kannalta on lähes välttämätöntä, että verohallintoon maksettavat työnantajasuoritukset maksetaan ja ilmoitetaan samanaikaisesti arvonlisäveron kanssa. Muutoin rahasuoritus- ja ilmoitus-kertojen vähenemisestä saatavat hyödyt jäävät toteutumatta.

Työnantajana toimivan kannalta olisi tarkoituksenmukaista, että hän voisi maksaa ja ilmoittaa kaikki palkkaan liittyvät maksunsa samanaikaisesti. Jotta maksupalvelujärjestelmää voidaan hyödyntää tarkoituksenmukaisella tavalla, palkkaan liittyvien maksujen samanaikaisuus on välttämätöntä.

Esillä on ollut useita malleja harvempiin ilmoitus- ja maksujaksoihin siirtymiseksi pienyritysten kohdalla. Asiaa käsitellään tarkemmin raportin osassa III.

5.5 PIENTYÖNANTAJIEN MAKSUPALVELUJÄRJESTELMÄ

Ratkaisuksi pientyönantajien maksu- ja ilmoitusmenettelyjen helpottamiseen ehdotetaan internetistä vapaasti saatavaa maksupalveluohjelmistoa ja virtuaalista selvittelykeskusta, jotka yhdessä maksunsaajien tietojenvastaanottojärjestelmien kanssa muodostavat maksupalvelujärjestelmän.

5.5.1 Maksupalvelujärjestelmän pääpiirteet

Käytännössä ehdotus merkitsee sellaisen palvelun liittämistä internetiin, jonka kautta työnantajan on mahdollista

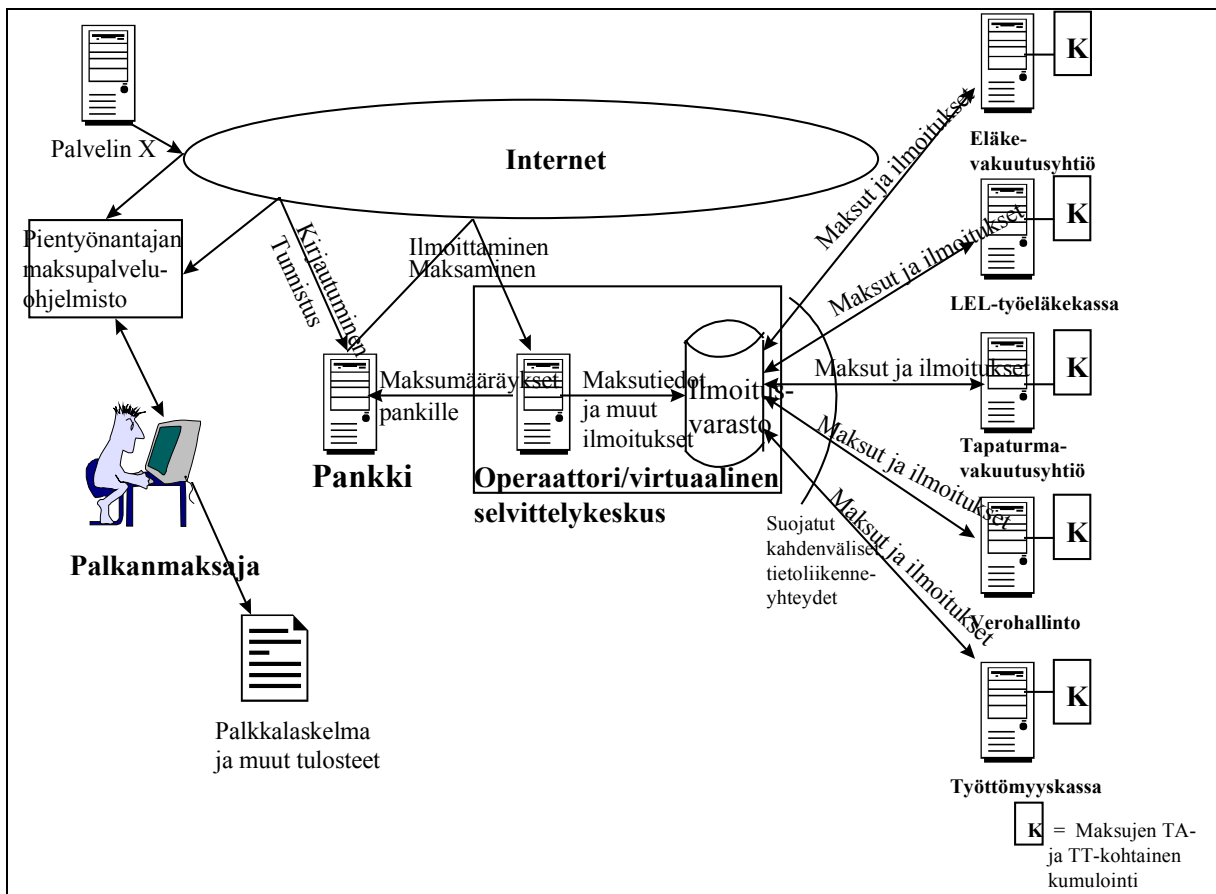
- tehdä vakuutus sopimukset tapaturmavakuutusta ja TEL-eläkevakuutusta varten
- tehdä työsuhteen aloittamis- ja lopettamis-ilmoitukset vakuutusyhtiöille, mikäli katsotaan ettei niistä voida luopua
- laskea palkat, ennakonpidätykset ja sosiaalivakuutusmaksut
- tehdä näiden maksutoimeksiannot joko suoraan pankkiin tai niin, että järjestelmä tuottaa tilisiirtolomakkeet tilinumeroineen ja eräpäivineen maksusuorituksia varten
- tulostaa ilmoituslomakkeet tai tehdä sähköiset ilmoitukset esim. TYVI-välityksenä verohallinnolle, eläkelaitoksille ja tapaturmavakuutusyhtiöille
- tulostaa tositteet palkansaajille.

Järjestelmä tarkoittaisi virtuaalista selvittelykeskusta, jonka avulla maksut ja ilmoitustiedot välitetään oikeille tahoille.

Palvelu olisi käyttäjälle maksuton ja siihen on mahdollista päästä monen internetlinkin kautta, ainakin kaikkien maksuja saavien ja tietoja vastaanottavien tahojen www-sivujen kautta.

Pientyönantajan maksupalvelujärjestelmä

¹ Ennakonpidätykset ja työnantajan sosiaaliturvamaksut

Palvelu on tarkoitettu kotitalouksille ja pienille yrityksille sekä muille vain muutamalle henkilölle palkkoja maksaville, kuten yhdistyksille, säätiöille ja asunto-osakeyhtiöille. Se on tarkoitettu erityisesti satunnaisesti palkkoja maksaville, mutta sitä voisivat käyttää myös sellaiset säännöllisesti palkkoja maksavat työnantajat, joilla on samanaikaisesti työllistettynä enintään viisi työntekijää.

Palkanmaksaja voi laskea järjestelmän avulla kaikki palkanmaksuun liittyvät maksut ja tehdä ilmoitukset samalla kertaa. Työnantaja voi laskea järjestelmän avulla myös työntekijän palkan.

Palkanmaksaja tekee palkansaajittain kustakin palkanmaksusta ilmoituksen verotukseen, tapaturmavakuutukseen (työttömyys- ja ryhmähenkivakuutus mukaan lukien) ja eläkevakuutukseen, jolloin erillistä vuosi-ilmoitusta ei tarvita. Tämä edellyttää, että vastaanottaja kerää ja tallettaa tiedot omaa vuosikohtaista käsittelyään varten.

Järjestelmä tuottaa työnantajalle kaikki tarvittavat maksut sisältävän maksuääräyksen maksatusta varten tai erilliset tilisiirtokortit kustakin maksusta sekä ilmoitustiedot kullekin maksunsaajalle. Virtuaalinen selvittelykeskus toimittaa maksu- ja ilmoitustiedot niiden saajille, jos maksaja haluaa maksaa ja toimittaa ilmoitustiedot sähköisesti.

Aluksi tavoitteena on antaa palvelua työnantajan tavallisimpiin palkanmaksutilanteisiin, jolloin palveluun ei sisälly esimerkiksi omistajayrittäjän oman palkan tai sellaisten erityisryhmien palkanmaksua kuten urheilijat, ulkomailla työnantajan lukuun vähintään

kuusi kuukautta työskentelevien verovapaat palkat (nk. 6 kk:n säännön palkat), ulkomailla asuvien Suomessa tilapäisesti työskentelevien palkat (rajoitetusti verovelvollisten palkat) tai merityötuloa saavat.

Nykyisiin internetissä tarjolla oleviin palveluihin verrattuna maksupalvelujärjestelmä eroaa siten, että tässä on ennakoitu palkanmaksajan tarpeet ja koottu tarvittavat palvelut yhteen.

Tällä hetkellä internetissä tarjolla olevat työnantajille tarkoitetut palvelut ja jopa asiaa koskeva informaatio on sirpaloituneena tuottajittain, mikä merkitsee että palvelujen käyttäjällä tulee olla jo hyvät lähtötiedot palkanmaksuun liittyvistä velvoitteista, jotta hän pystyy löytämään tarvitsemansa palvelut ja informaation. Työnantaja ei voi nykyisin myöskään hoitaa yhdellä kertaa palkanmaksuun liittyviä velvoitteitaan, vaan maksut ja ilmoitukset on tehtävä eri aikoina ja eri tahoille.

5.5.2 Palvelu ns. manuaaliasiakkaille

Maksupalveluohjelmistoa käyttämällä maksuja saavat tahot voivat antaa maksu- ja ilmoituspalvelun niille palkanmaksajille - ensi sijaisesti kotitalouksille - jolla ei itsellään ole mahdollisuutta käyttää internetiä. Tähän maksujen saajatahot myös velvoitettaisiin.

Pienyrityksille ei ole syytä järjestää samanlaista maksunsaajatahojen antamaa laskenta- ja ilmoitustentekopalvelua kuin kotitalouksille, koska yrittämisen edellytyksenä tulisi tänä päivänä jo olla internetin monipuolinen käyttö.

Maksupalveluohjelmisto olisi hyvä apuväline myös työnantajille annettavassa neuvonnassa ja ohjauksessa.

5.5.3 Maksupalvelujärjestelmän tuottaminen ja ylläpito

Virtuaalisen selvittelykeskuksen ja maksupalveluohjelmiston tuottaminen ja ylläpito tulee keskittää ja antaa jonkin julkishallinnon viranomaisen vastuulle. Vastuullinen viranomainen voi kilpailuttaa palvelujärjestelmän rakentamisen ja ylläpidon.

Luonteva maksupalvelujärjestelmän rakentajaksi ja ylläpitäjäksi vastuutettava taho voisi olla jokin maksuja vastaanottava taho tai niitä edustava viranomaistaho. Tällaisia ovat esimerkiksi Verohallitus, Eläketurvakeskus tai Tapaturmavakuutuslaitosten liitto. Palvelun tuottamiseen, sisällön ylläpitoon ja rahoitukseen tulisi kuitenkin velvoittaa kaikki maksuja ja ilmoituksia vastaanottavat tahot.

Järjestelmän pystyttämiskustannukset ovat tämänhetkisen arvion mukaan tavoitetasosta riippuen 0,5 - 1,0 miljoonaa markkaa. Lisäksi järjestelmässä mukana oleville osapuolille syntyy kustannuksia uusien ilmoitustietojen vastaanottamisesta ja varastoinnista johtuvasta omien tietojärjestelmien muuttamisesta tai osittaisesta uudelleen rakentamisesta. Näiden määrää on vaikea arvioida.

Arvioitu toteuttamisaika - sen jälkeen kun järjestelmä on hyvin kuvattu -, on noin vuosi. Aikaisin mahdollinen käyttöönoton ajankohta voisi olla vuoden 2003 alku. Tämä kuitenkin edellyttää, että järjestelmän määrittelytyö voidaan käynnistää vuoden 2001 alkusyksystä.

5.5.4 Maksupalvelujärjestelmän hyödyt ja haitat

Satunnaiselle palkanmaksajalle tai muutaman työntekijän säännöllisestikin työllistävälle työnantajalle maksupalvelujärjestelmä tarjoaa muiden menettelyjen rinnalle vaihtoehtoisen tavan hoitaa työnantajavelvoitteet. Järjestelmä mahdollistaa sellaisen työnantajien kokonaisvaltaisen palvelun, jollaisen toteuttamiseen tähän mennessä ei ole ollut teknisiä edellytyksiä.

Järjestelmän hyödyt palkanmaksajalle

- + mahdollisuus vähentää kustannuksia. Kustannuksia voi vähentää, jos käyttää järjestelmää eikä ostettavia palveluita, sillä järjestelmän käyttö on maksutonta. Näin palkanmaksusta ei synny muita kustannuksia kuin pakolliset palkan sivukulut.
- + informaation ja avun saatavuus on turvattu, kun kaikki palkan maksamiseen ja työnantajavelvoitteisiin liittyvät tehtävät ja tiedot koottu yhdeksi kokonaisuudeksi internettiin
- + aikaa säästyy, kun palkanmaksajan ei tarvitse erikseen selvittää mitä velvollisuuksia hänellä on mihinkin suuntaan, mitkä ovat eri maksujen suuruudet tahi mihin ja milloin maksuja on maksettava
- + aikaa säästyy, kun järjestelmä antaa mahdollisuuden hoitaa kaikki palkanmaksuun liittyvät velvoitteet kerralla kuntoon eikä niihin tarvitse palata jälkepäin
- + järjestelmän käyttö on turvallista, se on viranomaisen ylläpitämä ja ohjelma laskee tarvittavat maksut oikein ja tekee tarvittavat ilmoitukset oikein
- + järjestelmää on helppo käyttää, ohjelma luotsaa maksajaa toimimaan oikein
- + toimintavapaus lisääntyy, kun työnantajavelvoitteet voi hoitaa valitsemanaan ajan-kohtana, vaikka myöhään illalla.

Haitat palkanmaksajalle

Kielteisinä seikkoina palkanmaksajan kannalta voidaan pitää mm.

- käyttö edellyttää internet-yhteyttä ja sen käytön osaamista ja (pankin)käyttäjätunnusta ja salasanaa, jos maksut ja ilmoitukset halutaan hoitaa sähköisesti
- syntyy helposti useita maksuja ja sitä kautta uusia pankkikuluja, jos kaikki maksut hoidetaan palkanmaksuittain.

Hyödyt maksujen vastaanottajille

- + maksutulot todennäköisesti kasvavat, kun palkanmaksuun liittyviä velvoitteita ei jätetä enää yhtä helposti hoitamatta
- + selvittelytyötä säästyy, kun maksut ja ilmoitukset järjestelmän käyttäjiltä tulevat oikeina ja ajallaan
- + vakuutusmaksuja tai maksettavia etuja ei tarvitse muuttaa
- + työnantajavelvoitteiden helpottumisesta huolimatta maksujen vastaanottajien tehtäviä ja rooleja ei tarvitse sanottavasti muuttaa
- + ei tarvita uusia organisaatioita
- + tarvittavat lainsäädäntömuutokset ovat vähäisiä
- + työnantajien neuvonta helpottuu
- + järjestelmän toteuttaminen toteuttaa valtioneuvoston periaatepäätöstä sähköisestä asioinnista, palveluiden kehittämisestä ja tiedonkeruun vähentämisestä sekä päätöstä laadukkaista palveluista, hyvästä hallinnosta ja vastuullisesta kansalaisyhteiskunnasta.

Haitat vastaanottajille

- järjestelmän perustamiseen ja ylläpitoon tarvitaan resursseja
- omiin tietojärjestelmiin on tehtävä muutoksia (ilmoitustietojen vastaanotto).

Lisäksi tilitoimistot ja palkanlaskentapalveluja tuottavat yritykset voivat nähdä terveen kilpailun häiriintyvän, kun maksujen vastaanottajat tuottavat maksuttoman palvelujärjestelmän, jolla osittain voidaan hoitaa samoja asioita kuin niiden antamalla palveluilla. Huoli on kuitenkin aiheeton, koska jo tällä hetkellä viranomaiset ja vakuutusyhtiöt tarjoavat lähes samoja palveluita maksutta omille asiakkailleen. Maksupalvelujärjestelmässä on kysymys viranomais- ja vakuutuspalvelujen yhdistämisestä yhteiseksi työnantajapalveluksi. Palvelun käyttäjiä tulisivat todennäköisesti olemaan sellaiset palkanmaksajat, jotka eivät tälläkään hetkellä käytä tilitoimistojen eivätkä palkanlaskentaa tarjoavien yritysten palveluita.

6. JATKOTOIMENPITEET

Järjestetään kuuleminen

Raportin ehdotuksista ja jatkotoimenpiteiden käynnistämisestä järjestetään syksyllä 2001 mahdollisimman laaja kuuleminen. Selvitystyön kuluessa eri tahojen kuuleminen oli aikataulusyistä hyvin rajoitettua.

Määritellään maksupalvelujärjestelmästä vastaava organisaatio

Valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön johdolla määritellään maksupalvelujärjestelmästä vastaava viranomaistaho ja selvitetään vakuutusyhtiöiden muukaantulo.

Maksupalvelujärjestelmän määrittelytyö käynnistetään

Jotta ehdotettu maksupalvelujärjestelmä voitaisiin ottaa mahdollisimman nopeasti käyttöön, olisi sen määrittelytyötä kyettävä jatkamaan jo syksyllä 2001. Palvelu on toteutettavissa nykyisen maksujärjestelmän pohjalta, joskin ehdotetut maksujärjestelmän muutokset keventäisivät järjestelmän rakentamista.

Asetetaan työryhmä täsmentämään ehdotettuja muutoksia

Asetetaan vahinkovakuutusyhtiöiden, Tapaturmavakuutuslaitosten liiton, LEL-työeläkekassan, eläkevakuutusyhtiöiden, Työeläkelaitosten liiton ja Verohallituksen yhteinen työryhmä täsmentämään, mitä toimenpiteitä maksumenettelyihin ehdotetut muutokset ja maksupalvelujärjestelmän käyttöönotto edellyttävät. Työryhmän tehtävänä on käynnistää palkanmaksuun liittyvien maksamis- ja ilmoittamismenettelyjen yksinkertaistaminen ja yhdenmukaistaminen selvityksessä esitetyn mukaisesti sekä tarvittavien lakimuutosten valmistelu niin, että kotitaloustyön vakuutusmaksut voidaan ottaa käyttöön vuoden 2003 alusta lukien. Samalla työryhmä veloitettaisiin laatimaan yhdenmukaistettu vuosi-ilmoitusmenettely sosiaalivakuutuksiin ja verotukseen niitä työnantajia varten, joilta vuosi-ilmoitus vaaditaan jatkossakin.

Lomake kotitaloustyönantajille

Kotitaloustyönantajien työnantajamaksujen laskemista ja ilmoittamista varten laadittu, välittömästi käyttöön otettavaksi ehdotettu lomake täydennetään tarvittavin tiedoin ja

hyväksytään kotitaloustyönantajien työsuhde- ja vuosi-ilmoituslomakkeeksi sekä liitetään kaikkien maksunsaajien internetsivuille.

Yrittäjä- ja palkkakäsitteen yhdenmukaistamista jatketaan

Yrittäjä- ja palkkakäsitteen yhdenmukaistamista jatketaan sosiaali- ja terveysministeriössä. Yrittäjäkäsitteet yhdenmukaistetaan siten, että eri laeissa ja sosiaalivakuutuksissa olevat yrittäjäkäsitteet ja yrittäjien vakuutusmaksujen ja etuuksien perusteena oleva työtulo säädetään samoiksi. Palkkakäsitteen yhdenmukaistamista jatketaan siten, että ainakin työsuhteen päättyessä maksettava korvaus pitämättömästä lomasta (vuosilomakorvaus) käsitellään yhdenmukaisesti. Tarkoituksenmukaisinta olisi, jos se luettaisiin yhdenmukaisesti eläke-, tapaturma-, työttömyys- ja työntekijöiden ryhmähenkivakuutuksessa vakuutusmaksun palkkaperusteeksi. Myös ehdotetun maksupalvelujärjestelmän toteuttamisen kanaltakin yhdenmukaistaminen tähän suuntaan olisi tärkeää.

Käynnistetään selvitys sosiaalivakuusjärjestelmän kokonaisuudistukseksi Sosiaalivakuutusmaksujärjestelmän yksinkertaistaminen on tuskin mahdollista ilman, että samalla selvitetään maksujen ja etuuksien määräytymisperusteet. Tämän vuoksi olisi tarpeen käynnistää selvitys, jossa tarkastellaan sosiaalivakuusjärjestelmän kokonaisuudistusta siten, että tarkastelun kohteena on samanaikaisesti tapaturmavakuutus, työttömyysvakuutus ja sairausvakuutus, samaan tapaan kuin koko työeläkejärjestelmän uudistusta selvitetään nk. TYEL-ryhmässä.

Pientyönantajien palvelukeskuksen toimintaa tuetaan

Kouvolan työvoimatoimiston yhteydessä toimiva Pientyönantajien palvelukeskus jatkaa toimintaansa pääosin omakustannusperiaatteella. Palvelukeskuksen lisäarvo on erityisesti puhelinneuvonnassa, koska keskuksella on sellaista työnantajavelvoitteisiin liittyvää kokonaisosaamista, jota muilta viranomaisilta puuttuu. Tämän vuoksi palvelukeskuksen toiminnan tukeminen myös julkisista varoista olisi erittäin perusteltua. Julkisista varoista annettu tuki ei voine loukata kilpailuperiaatetta, koska tuki kohdistuu viime kädessä kotitalouksien auttamiseen, jotta nämä selviytyvät viranomaisten asettamista, vahvasti sanktioituista velvollisuuksista. Tuen edellytyksenä voisi olla, että palvelukeskuksen yrittäjille antama tuki olisi puhelinneuvontaa lukuunottamatta hinnoiteltu käyvin markkinahinnoin.

**OSA II VEROTILIJÄRJESTELMÄN PÄÄPERIAATTEET JA KÄYTTÖÖN-
OTON EDELLYTYKSET**

1. TOIMEKSIANTO

Toimeksiannon mukaan selvitysmiehen tehtävänä oli tehdä myös ehdotus niin sanotun verotilijärjestelmän pääperiaatteista ja käyttönoton edellytyksistä. Toimeksiannon mukaan verotilijärjestelmän tavoitteena on ennakonpidätysten, sosiaaliturvamaksun eli kansaneläke- ja sairausvakuutusmaksujen sekä arvonlisäveron ja ennakoverojen yhdistäminen siten, että maksutapahtumia olisi mahdollisimman vähän.

2. TAUSTA

Suomen Yrittäjät ry toimitti vuonna 1999 sosiaali- ja terveystieteiden ministeriöön sekä valtiovarainministeriöön arvioitavaksi ehdotuksensa yritysten maksu- ja ilmoitusjärjestelmien yksinkertaistamiseksi. Ehdotuksessa esitettiin mm. ennakonpidätysten, sosiaaliturvamaksun, arvonlisäveron ja ennakoverojen yhdistämistä yhdeksi maksuksi, joka suoritettaisiin kuukausittain yhtenä eräpäivänä kuukauden 15. päivänä.

Alustavan virkamiestarkastelun perusteella ja kuultuaan asiassa eri intressitahoja ministeriöt totesivat, että Suomen Yrittäjien ehdotus on syytä ottaa jatkotarkasteluun samalla kun pohditaan verotilijärjestelmän soveltuvuutta Suomeen.

Viime vuosina käynnissä olleita veron- ja työntajamaksujen yksinkertaistamishankkeita on kuvattu tarkemmin raportin I-osassa luvussa 1.3.

3. RUOTSISSA TOTEUTETTU VEROTILIMALLI

Ruotsissa verohallinto ylläpitää veronmaksajakohtaista verotiliä, jolla seurataan veronmaksajan kaikkien verojen maksamista ja ilmoittamista. Verojen ohella verotilillä seurataan myös vakuutuskassalle (vastaa Suomen Kansaneläkelaitosta) verojen yhteydessä maksettavien pakollisten sosiaalivakuutusmaksujen maksamista. Verotilille kirjataan myös yrityksille myönnettyt työllistämistuet suoraan verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen suorituksiksi. Veronmaksaja saa tilistään tiliotteen kerran kuukaudessa.

Verotili koski Ruotsissa aluksi vain yritystoimintaa harjoittavia verovelvollisia, mutta se on sittemmin laajennettu koskemaan myös palkansaaajia ja eläkkeensaaajia.

Kaikki verojen maksut ja palautukset hoidetaan verotilin kautta, myös oikaisujen ja jälkiverotusten rahaliikenne. Raha, jonka veronmaksaja verohallintoon maksaa, ei tule jonkin tietyn veron maksuksi, vaan mahdollisen verovajeen peittämiseksi. Esimerkiksi jos verovelvollinen maksaa ennakon täydennysmaksua pienentääkseen lopullisen verotuksen jäännösveroa ja verotilillä on vajetta, täydennysmaksu käytetään ensin vajeen peittämiseen. Jos verotilillä on ylijäämää, sille maksetaan korkoa. Jos verotilin alijäämää ei kehoituksenkaan jälkeen makseta, se lähetetään ulosottoon. Verovelka lähetetään ulosottoon kuukausittain. Se lähetetään, jos verotilin alijäämä on yli 10 000 kr. Jos verotilin alijäämä on ollut pidempiaikainen, ulosottoon lähetetään enintään 500 kruunun suuruisenkin alijäämä. Viidensadan kruunun suuruisen alijäämä on ulosottorajana myös niiden yritysten kohdalla, joiden liikevaihto on enintään 200 000 kruunua ja jotka maksavat verot ja antavat vuosi-ilmoituksen kerran vuodessa.

Jos liikevaihto on 200 000-1 000 000 kruunua, verovelvollinen antaa vuosi-ilmoituksen ja maksaa verovuoden aikana veroja ennakonkantona. Verovelvollinen, jonka liikevaihto on yli miljoona kruunua antaa oma-aloitteisista veroista ilmoituksen (skattedeclaration) verohallintoon kerran kuukaudessa. Tämä vastaa Suomessa annettavaa valvontailmoitusta. Veronmaksaja ilmoittaa siinä maksettavan tai palautettavan arvonlisäveron ja työnantajamaksut, jotka kaikki maksetaan Ruotsissa verohallinnon tilille. Maksuunpantua ennakkoveroa ei merkitä ilmoitukselle. Maksamisen ja ilmoittamisen eräpäivä on jokaisen kuukauden 12. päivä, paitsi tammikuussa 17. päivä niillä, joiden liikevaihto on enintään 40 miljoonaa kruunua. Jos liikevaihto on yli 40 miljoonaa kruunua, yritys voi maksaa oma-aloitteiset verot kahdessa erässä, edellisen kuukauden työnantajasuoritukset kuun 12. päivänä ja edellisen kuukauden arvonlisäveron kuun 26. päivänä. Yritys antaa ilmoituksen (skattedeclaration) edellisen kuukauden työnantajasuorituksista ja arvonlisäverosta myös kuukauden 26. päivänä.

Kuukausittainen ilmoitus annetaan paperilla ja toimitetaan postitse verohallintoon. Eräpäivän jälkeen annetusta ilmoituksesta seuraa 1 000 kruunun viivästysmaksu. Jos ilmoitusta tai maksua ei tule kehotuksenkaan jälkeen, yritys arvioverotetaan. Samoin menetellään kun yritys on maksanut, mutta ei antanut ilmoitusta. Maksukehotuksen jälkeen maksamaton verotilin saldo lähetetään ulosottoon.

Vuoden 2001 kevään aikana Riksskatteverket lähetti 3 000 yritykselle kyselyn verotilijärjestelmän toimivuudesta. Ruotsalaisten yritysten mielipiteitä verotilistä ei saatu tähän selvitykseen, koska kyselyn tulosraportti ei valmistunut tämän selvityksen aikana.

Myös Islannissa on käytössä verotilijärjestelmä ja Norjassa suunnitellaan järjestelmän käyttöönottoa.

4. VEROJEN MAKSAMISEN NYKYJÄRJESTELMÄ

Jäljempänä esitettävä verotilimalli aiheuttaisi toteutuessaan merkittäviä muutoksia veronmaksajille heidän maksu- ja ilmoitusmenettelyynsä samoin kuin veronhallinnossa maksujen vastaanottoon ja käyttöön. Verotilimallin mukainen menettely toisi muutoksia myös verojen perintään ja ulosottoon. Verovarojen kirjanpito- ja tilitysmenettely voitaisiin säilyttää pitkälti nykyisellään. Sen sijaan veronsaajille tilitettävät määrät saattaisivat joiltakin osin muuttua siten, että ne voitaisiin tilittää nykyistä aikaisemmin. Seuraavassa on kuvattu pääpiirteittäin verojen maksamisen nykyjärjestelmää niiltä osin, mihin verotilistä aiheutuisi muutoksia

4.1 VEROJEN MAKSAMINEN

Verot maksetaan verolajeittain omina eräpäivinä

Verot on luokiteltu niiden laskemis- ja maksamistavan perusteella oma-aloitteisiin veroihin ja verohallinnon maksuunpanemiin veroihin. Oma-aloitteisuus tarkoittaa, että veronmaksaja on vastuussa verohallinnolle näiden verojen laskemisesta, maksamisesta ja ilmoittamisesta. Tällaisia veroja ovat mm. arvonlisävero, ennakonpidätykset, työnantajan sosiaaliturvamaksu, ennakon täydennysmaksu, rajoitetusti verovelvollisen lähdevero, korkotulon lähdevero, varainsiirtovero ja arpajaisvero.

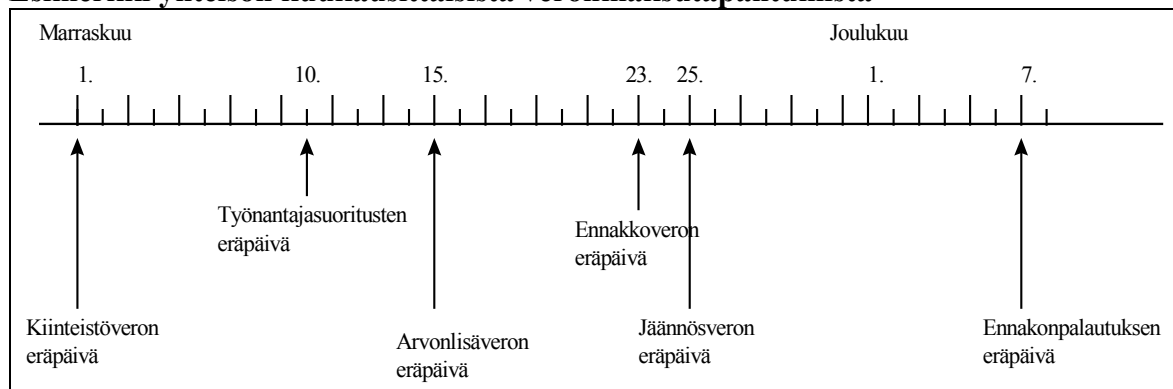
Maksuunpantuja veroja ovat mm. tulo- ja varallisuusveron lopullinen vero ja ennakko-verolipulla kannettava ennakkovero, kiinteistövero sekä perintö- ja lahjaveron. Myös oma-aloitteisia veroja verohallinto voi panna maksuun, ellei maksaja ole suorittanut niitä oma-aloitteisesti ajallaan tai täysimääräisenä.

Veronmaksajan tulee maksaa verot verolajeittain sen veroviraston tilille, minkä toimialueella hänen kotipaikkansa on. Jokaiselle verolle on säädetty tai määrätty omat eräpäivät. Kukin verolajikohtainen maksu on näin ollen oma maksutapahtumansa.

Työnantajasuoritukset on maksettava palkanmaksua seuraavan kuukauden 10. päivänä, arvonlisävero on maksettava kohdekuukautta toiseksi seuraavan kuukauden 15. päivänä ja ennakko-verolipulla maksettavat ennakko-verot kunkin kuukauden 23. päivänä. Lopullisten verojen (jäännösverojen) ja kiinteistöveron maksupäivät ja verojen ennakonpalautusten maksupäivät vaihtelevat vuosittain. Maksuunpannut verot on lisäksi jaettu maksettaviksi erilaisina erinä. Valtiovarainministeriö päättää maksuerien lukumäärästä ja eräpäivistä. Yhteisöillä ne on määrätty pysyviksi siten, että jäännösveron erä on yksi ja eräpäivä on verotuksen päättymistä seuraavan kuukauden 25. päivä. Yhteisöjen ennakonpalautusten eräpäivä on verotuksen päättymistä toiseksi seuraavan kuukauden 7. päivä.

Myös verotuksen oikaisujen yhteydessä määrättäville maksuille on valtiovarainministeriön päätöksellä määritelty eräpäivien ajankohdat. Jos maksaja on laiminlyönyt oma-aloitteisesti suoritettavan veron, verohallinto määrää verolle eräpäivän maksuunpannessaan sen. Samoin tapahtuu, jos vero määrätään tarkastuksen perusteella. Näin ollen yrityksellä voi olla kuukauden aikana 1-6 veronmaksutapahtumaa, ja satunnaisesti useampikin, jos verohallinto on maksuunpannut yritykselle oma-aloitteista tai nk. jälkiveroa.

Esimerkki yhteisön kuukausittaisista veronmaksutapahtumista

Verojen eräpäivät ja tilit, joille verot on maksettava, käyvät ilmi verohallinnon veronmaksajalle lähettämistä esitäytetyistä tilisiirtokorteista. Verohallinto lähettää aina esitäytetyn tilisiirtokortin maksuunpannusta verosta. Niistä käy myös ilmi, mitä veroa tilisiirrolla maksetaan. Myös ne veronmaksajat, jotka maksavat säännöllisesti oma-aloitteisia veroja, saavat verojen maksamista varten joko esitäytetyt tilisiirtokortit tai niitä korvaavat maksuohjeet. Oma-aloitteisten verojen esitäytettyjä tilisiirtokortteja käyttäessään maksajan on itse lisättävä korttiin tieto, mitä verolajia hän maksaa. Oma-aloitteisia veroja satunnaisesti maksavat eivät saa verohallinnolta esitäytettyjä tilisiirtolomakkeita. He joutuvat itse selvittämään tilin, jolle verot maksetaan, eräpäivät ja maksettavan veron lajin. Verolajit ja tilinumerot löytyvät Postin ja verohallinnon toimipisteissä saatavilla olevista esitäyttämättömistä tilisiirtokorteista.

Jos maksuunpantua veroa ei ole maksettu ajallaan, verohallinto lähettää veronmaksajalle maksumuistutuksen, johon on valmiiksi laskettu viivästysseuraamukset muistutuksen eräpäivään saakka. Jos veroa tai sen erää ei makseta muistuttamisesta huolimatta, vero tai sen erä lähetetään yleensä ulosottoon. Jos oma-aloitteisia veroja säännöllisesti maksava ei maksa veroa eräpäivänä eikä anna siitä mitään ilmoitusta, veronmaksaja saa verohallinnolta kehotuksen selvittää ja ilmoittaa maksettavakseen kuuluvan veron määrän, jonka verohallinto sitten perii maksulipulla. Ellei verohallinto saa tietoa maksamattoman veron määrästä, verohallinto arvioi puuttuvan määrän ja perii sen maksulipulla.

Maksupaikat ja maksutavat

Kaikki verot voidaan maksaa maksuajankohdista riippumatta mihin tahansa pankkiin tai lääninkassaan. Pankkiin maksaessaan veronmaksaja voi valita mieleisensä tavan maksaa.

Veronmaksaja voi

- käyttää pankkien maksuohjelmia omalta päätteeltään
- käyttää puhelinpankkia (maksaessaan maksuunpantuja veroja)
- maksaa pankin maksuautomaatilla tai
- maksaa pankissa maksupalvelun kautta tai tiskillä käyttäen tilisiirtokortteja, jotka on laadittu verojen maksua varten.

Ulosotoperinnässä olevat verot maksetaan ulosottomiehen kautta tämän osoittamalle tilille.

Verohallinto lähettää osalle oma-aloitteisia veroja maksavista yrityksistä esitetyt tilisiirtokortit etukäteen. Niille yrityksille, jotka käyttävät verojen maksamisessa pankkien maksuohjelmia eivätkä näin ollen tarvitse tilisiirtokortteja, verohallinto lähettää työnantajasuoritusten ja arvonnäköveron maksamista varten nk. maksuohjeet, joista käyvät ilmi verolajikoodit viestitiedon merkitsemistä varten, viitenumerot tai viivakoodit sekä tilinumerot, joille verot on maksettava. Yrityksiä, jotka maksoivat maksuohjelmilla ja joille lähetettiin maksuohjeet vuonna 2001, oli 135 000.

Satunnaisesti oma-aloitteisia veroja maksavia ei rekisteröidä verohallinnon työnantaja-rekisteriin, eivätkä he näin ollen voi saada etukäteen esitetyistä tilisiirtolomakkeista tai maksuohjeista. Tällaiset maksajat ovat yleensä pieniä yrityksiä tai kotitalouksia, jotka maksavat mm. työnantajasuorituksia. Heidän on osattava antaa veron maksun yhteydessä vaaditut tiedot täysin omin neuvoin. Heillä ei yleensä ole käytettävissään henkilöitä, jotka tuntisivat verojen maksamiseen liittyvät vaatimukset. Oma-aloitteisten verojen maksamisessa maksaja voi käyttää apuna Postin ja verohallinnon toimipisteistä saatavaa tyhjää oma-aloitteisten verojen tilisiirtokorttia.

Veronmaksajan on osattava valita myös oikean veroviraston tilinumero silloin, kun hänellä ei ole käytettävissään esitetyistä tilisiirtokortista. Verot on nimittäin maksettava sen veroviraston tilille, jonka alueella veronmaksajan kotikunta on.

Maksuunpantujen verojen maksamista varten verohallinto lähettää veronmaksajalle esitetyt tilisiirtokortit, josta käyvät ilmi kaikki maksamisessa tarvittavat tiedot, myös maksettava verolaji ja erä. Tilisiirtokortti on kuitenkin tarpeeton tai sillä on vain ohjaa-

va merkitys silloin, kun maksaja käyttää pankin maksuohjelmaa eikä käytettävissä ole viivakoodinlukijaa. Maksajan on tällöin osattava itse tallentaa tarvittavat tiedot, kuten saajan tilinumero ja viitenumero tai viesti, jotta vero ja sen erät tulevat verohallinnossa oikein kohdistettua.

4.2 VEROJA KOSKEVIEN TIETOJEN ILMOITTAMINEN VEROHALLINTOON

Maksettaessa ilmoitettavat tiedot

Veronmaksajan on siis itse osattava antaa tilisiirron viestitietona maksamansa veronlajin tunnus silloin, kun hän maksaa oma-aloitteisia veroja. Lisäksi hän ilmoittaa laskemansa veron määrän. Hänen on annettava nämä tiedot silloinkin, kun hän käyttää esitäytettyä tilisiirtokorttia tai verohallinnon lähettämää maksuohjetta. Verolajin tunnistamisen lisäksi veronmaksajan on osattava kohdistaa vero oikealle kohdekuukaudelle silloin, kun hän maksaa jonkin maksukauden veroa etu- tai jälkikäteen. Viestitietoina annettavista tiedoista pelkästään verolajitunnuksen merkitys on suuri, sillä sen perusteella verot käytetään juuri oma-aloitteisten verojen lyhennykseksi.

Valvontailmoituksella annettavat tiedot

Oma-aloitteisia veroja säännöllisesti maksavan on laadittava kuukausittain selvitys (valvontailmoitus) oma-aloitteisten verojen maksamistilanteestaan. Ilmoitus on lähetettävä viimeistään kuukauden 15. päivänä siihen verovirastoon, jonka alueella hänen kotikuntansa on. Ilmoituksessa maksajan on selvitettävä edelliseltä kuukaudelta maksettavaksi tullut työnantajasuoritusten määrä ja sitä edellisen kuukauden arvonlisäveron määrä, myös mahdollinen negatiivinen arvonlisävero. Valvontatiedot ilmoitetaan tähän tarkoitukseen laaditulla lomakkeella, jonka ilmoittaja saa esitäytettynä verohallinnolta. Lomakkeen sijasta maksajalla on mahdollisuus antaa tiedot sähköisesti internetin kautta nk. TYVI-palvelun välityksellä.

EU-kaupan yhteenvetoilmoituksella annettavat tiedot

EU:n alueella tapahtuvan tavarakaupan valvontaa varten yrityksen on toimitettava verohallintoon neljännesvuosittain yhteenvetoilmoitus tavaran myynneistä muihin EU-maihin.

Vuosi-ilmoituksella annettavat tiedot

Kaikki luonnollisille henkilöille - ja eräissä tapauksissa myös yrityksille - veronalaisia tuloja maksavat joutuvat vuosittain antamaan verohallinnolle vuosi-ilmoituksen, jossa maksaja tulonsaajakohtaisesti ilmoittaa maksamansa suoritukset ja niistä mahdollisesti perityt verot. Myös satunnaisesti ko. tuloja maksavan on annettava vuosi-ilmoitus. Vuosi-ilmoituksessa ilmoitetaan myös sellaisia veronalaisia tuloja, joista maksaja ei ole velvollinen perimään ennakkoeroa. Osa vuosi-ilmoituksen tiedoista käytetään suoraan verotuksen pohjana, osa on vertailutietoa. Mm. veroehdotus laaditaan vuosi-ilmoituksista saatavien tietojen perusteella.

Tuloverotusta varten annettavat tiedot

Maksuunpantujen verojen, kuten lopullisen tulo- ja varallisuusveron ja ennakonkannossa perittävän ennakkoeron pohjana on veronmaksajan tuloveroilmoitus.

Veronmaksajat voivat tehdä muutosvaatimuksia ennakkoeron määrään pitkin maksukautta. Ennakkoeroa ei kuitenkaan välttämättä tarvitse pyytää korotettavaksi verotoi-

mistossa, vaan veronmaksaja voi oma-aloitteisesti täydentää ennakkoverojaan maksamalla haluamansa määrän nk. täydennysmaksua tähän tarkoitukseen osoitetulle veroviraston tilille.

Veronmaksaja voi pyytää lopullista tulo- ja varallisuusverotustaan oikaistavaksi viiden vuoden ajan verotuksen päättymisvuodesta lukien.

4.3 VERONMAKSAJAN MAHDOLLISUUDET VERON OIKAISEMISEEN

Virheellisen tiedon tai maksun oikaiseminen

Eri verolajeille on erilaisia oikaisuaikoja, joiden puitteissa maksaja voi oikaista aiempia maksujaan oma-aloitteisesti.

Oma-aloitteisia veroja maksaessaan tai ilmoittaessaan veronmaksaja voi itse oikaista aikaisemmin virheellisesti verohallintoon ilmoittamansa tiedon tai virheellisenä maksamansa maksun. Jos aikaisemmat maksut ovat olleet virheen johdosta puutteellisia, hän voi maksaa puuttuvan määrän ja laskea myöhästymisestä koituvan veronlisäyksenkin itse. Jos taas aiempi maksu on ollut liian suuri, maksaja voi vähentää liिकासuorituksen myöhemmästä maksusta edellyttäen, että hän on maksamassa saman nimistä veroa. Ellei maksajalla ole maksettavanaan saman nimistä veroa, hänen on tehtävä verohallinnolle hakemus liिकासuorituksen takaisin saamiseksi. Hän ei siis voi kuitata liिकासuoritusta muista maksettavakseen kuuluvista veroista.

Oikaistessaan virheellisen veron, esimerkiksi arvonlisäveron tai työnantajasuorituksen, maksaja joutuu antamaan myös uuden korjatun valvontailmoituksen siltä kuukaudelta, jota oikaistu maksusuoritus koskee.

Ennakkonpidätyksen, työnantajan sosiaaliturvamaksun sekä arvonlisäveron oikaisemisesta on kullekin omat säännöksensä.

Ennakkonpidätyksen oikaisu

Ennakkonpidätys, jonka työnantaja pidättää työntekijän palkasta, luetaan verotuksessa ko. työntekijän hyväksi. Työnantaja ei voi oikaista ennakkonpidätystä, joka verotuksessa on jo luettu jonkun palkansaajan hyväksi. Jos työnantaja on perinyt työntekijältä liian suuren ennakkonpidätyksen, se tulee verotuksessa ko. palkansaajan hyväksi. Ellei ennakkonpidätystä ole palkansaajalta peritty ja palkka on maksettu bruttona, bruttopalkka on verotuksessa palkansaajan tuloa eikä osakaan siitä katsota ennakkonpidätyksen osuudeksi vaikka työnantaja esittäisikin tilittäneensä palkansaajan ennakkonpidätystä vastaavan määrän verovirastolle.

Sellaisen maksamansa ennakkonpidätyksen liिकासuorituksen, jota työnantaja ei ole pidättänyt keneltäkään työntekijältä eikä sitä ole verotuksessa luettu kenenkään hyväksi, työnantaja saa takaisin vähentämällä liिकासuorituksen myöhemmin saman vuoden aikana maksamistaan ennakkonpidätyksistä. Ellei työnantaja vähennä liिकासuoritusta saman vuoden aikana, hänen on haettava sitä erikseen takaisin verohallinnolta. Jos työnantaja on toimittanut ennakkonpidätyksen liian pienenä, hän voi oikaista asian korottamalla myöhemmin ko. palkansaajan ennakkonpidätystä saman kalenterivuoden palkanmaksussa.

Jos työnantajalta on jäänyt toimitettuja ennakonpidätyksiä maksamatta verovirastolle, hän voi maksaa puuttuvan määrän ja sille veronlisäyksen oma-aloitteisesti huomattuaan virheen.

Jos työnantaja havaitsee, että ennakonpidätys on jäänyt pidättämättä, hän voi oikaista virheen vain saman kalenterivuoden aikana korottamalla palkansaajalta myöhemmin toimitettavaa ennakonpidätystä. Jos hän havaitsee virheen sen jälkeen kun kalenterivuosi on vaihtunut tai palkansaaja ei enää saa palkkaa työnantajalta, ainoa mahdollisuus oikaista virhe oma-aloitteisesti, on ilmoittaa siitä verohallintoon.

Työnantajan sosiaaliturvamaksun oikaiseminen

Liikaa maksetun sosiaaliturvamaksun oikaiseminen on joustavampaa kuin ennakonpidätyksen johtuen siitä, että se on työnantajan oma vero eikä palkansaajalta perittävä vero kuten ennakonpidätys. Jos työnantaja huomaa maksaneensa sitä liian vähän, hän voi oma-aloitteisesti maksaa puuttuvan määrän ja sille veronlisäyksen. Liikaa maksamaansa työnantajan sosiaaliturvamaksua työnantaja voi oikaista vielä palkanmaksuvuoden jälkeisenäkin vuonna vähentämällä liिकासuorituksen maksettavasta työnantajan sosiaaliturvamaksusta. Sairausajan palkan sijaan Kelalta tai tapaturmavakuutuslaitokselta saadusta päivärahaista menevää työnantajan sosiaaliturvamaksua työnantaja voi oikaista vielä sairauspäivärahan saamista seuraavan vuoden ajan vähentämällä maksun maksettavanaan olevista työnantajan sosiaaliturvamaksuista.

Arvonlisäveron lisäykset ja vähennykset

Jos maksaja on maksanut liian vähän arvonlisäveroa, hän voi korjata tilanteen oma-aloitteisesti maksamalla puuttuvan määrän ja sille laskemansa veronlisäyksen. Kun maksaja korjaa arvonlisäveroa, hänen on annettava uusi valvontailmoitus siltä kuukaudelta, minkä veroa hän korjaa. Samoin menetellään muitakin oma-aloitteisia veroja korjattaessa.

Kohdekuukauden arvonlisäveroa laskiessaan arvonlisäverovelvollinen saa vähentää toiselta verovelvolliselta ostamansa tavaran tai palvelun hintaan sisältyneen veron. Jos kuukauden aikana vähennettäväksi tuleva arvonlisävero muodostuu suuremmaksi kuin myynnin perusteella tilitettäväksi tuleva vero, myyjä voi vähentää vähentämättä jääneen veron seuraavilta kalenterikuukausilta tilitettävistä arvonlisäveroista.

Vaikka pääsääntö on, että vähentämättä jäänyt arvonlisävero siirretään seuraaville kuukausille ja seuraavan tilikauden kuukausille, veron voi saada takaisin myös hakemuksesta tilikauden päättyttyä (nk tilikausipalautus). Palautushakemuksella haettua veroa ei saa enää vähentää seuraavilta tilikausilta. Palautushakemus on tehtävä kolmen vuoden kuluessa sen tilikauden päättymisestä, johon kuuluvan kalenterikuukauden verosta on kysymys.

Kalenterikuukaudelta vähentämättä jääneen arvonlisäveron voi saada takaisin myös tekemällä tilikauden aikana nk. ennakkopalautushakemuksen verohallintoon. Tällöin yleensä edellytetään, että koko tilikaudelta vähennettävät verot ovat todennäköisesti suuremmat kuin myynnistä suoritettavat verot. Erityisistä syistä voidaan verovelvolliselle maksaa palautus takaisin jo tilikauden aikana vaikka tilikauden vähennettävät verot eivät olisikaan suuremmat kuin myynnistä suoritettavat verot, kuten silloin kun tilikau-

den ostot ajoittuvat tilikauden loppupuolelle niin, ettei niihin sisältyvää veroa voi enää vähentää tilikauden aikana.

4.4 VERONMAKSAJALLE PALAUTETTAVIEN MAKSUJEN KOROT

Jos veronmaksaja oikaisee tai vähentää oma-aloitteisia veroja itse myöhemmissä maksuissaan hän ei saa korkoa liikasuurituksille. Korkoa ei makseta silloinkaan, kun verohallinto palauttaa oma-aloitteisia veroja maksajalle hakemuksesta arvonlisäveron tilikausipalautuksia lukuunottamatta. Esim. oma-aloitteisesti liikaa suoritetuille työnantajamaksuille ei makseta korkoa vaikka ne palautettaisiin hakemuksesta. Vain jos alunperinkin on ollut epäselvää, onko maksaja ollut ylipäättään velvollinen toimittamaan ennakonpidätyksen maksamastaan palkasta tms, ja työnantajan maksuvelvollisuus on poistettu joko veroviraston tai valitusasteen päätöksellä, työnantajan aiheuttomasti maksamalle ennakonpidätykselle maksetaan veronkantoasetuksen mukaan 9 %:n korko, joka on saajalle veronalaista tuloa.

Työnantajan sosiaaliturvamaksun palauttamisen osalta ei ole vastaavia säännöksiä. Säännös löytyy vain tilanteeseen, jossa työnantajan sosiaaliturvamaksun maksuunpano on toimitettu arvioimalla ja maksu joudutaan myöhemmin poistamaan.

Palautettavalle arvonlisäveron nk. tilikausipalautukselle maksetaan korkoa tilikautta seuraavan toisen kalenterikuukauden lopusta lukien. Korko on veronkantoasetuksen mukainen 9 % ja se on saajalleen veronalaista tuloa.

Tuloveron ennakonpalautuksille ja muutosverotuksen johdosta palautettavalle verolle maksetaan korkoa. Korko on valtiovarainministeriön vuosittain vahvistama viitekorko vähennettynä kahdella prosenttiyksiköllä. Esimerkiksi vuonna 2001 palautuskorko on 2 %. Korko ei ole veronalaista tuloa.

Verovuoden 1995 ja sitä aikaisempien vuosien verotusten muutosten perusteella palautettaville veroille maksetaan veronkantoasetuksen mukaan 9 %:n korko.

4.5 VIRHEELLISTEN ILMOITUSTEN JA MAKSUJEN SEURAAMUKSET VERONMAKSAJALLE

Puuttuva ilmoitus

Jos veronmaksaja ei anna oma-aloitteisesti verotuksessa tarvittavia tietoja, verovirasto yleensä kehottaa antamaan ne. Jos tiedot jäävät puuttumaan kokonaan tai ne todetaan epäluotettaviksi, verotus toimitetaan arvioverotuksena. Menettely on sama oma-aloitteisissa veroissa ja maksuunpantavissa veroissa. Ilmoituksen antamatta jättämisestä tai väärin tietojen antamisesta seuraa yleensä myös veronkorotus.

Myöhästynyt tai vajaa maksu

Vaikka verotusta varten olisikin annettu oikeat tiedot, mutta oma-aloitteista veroa ei ole maksettu määräajassa tai täysimääräisenä, verovirasto maksuunpanee puuttuvan määrän maksulipulla. Myöhästyneelle tai puuttuvalle määrälle lasketaan veronlisäys, jonka suuruus on valtiovarainministeriön vahvistama viitekorko lisättynä seitsemällä prosenttiyksiköllä. Ellei maksaja ole itse laskenut veronlisäystä maksaessaan myöhästyneen tai

puuttuvan maksun, verovirasto lähettää hänelle maksulipun myös puuttuvasta veronlisäyksestä ja mahdollisesta veronkorotuksesta.

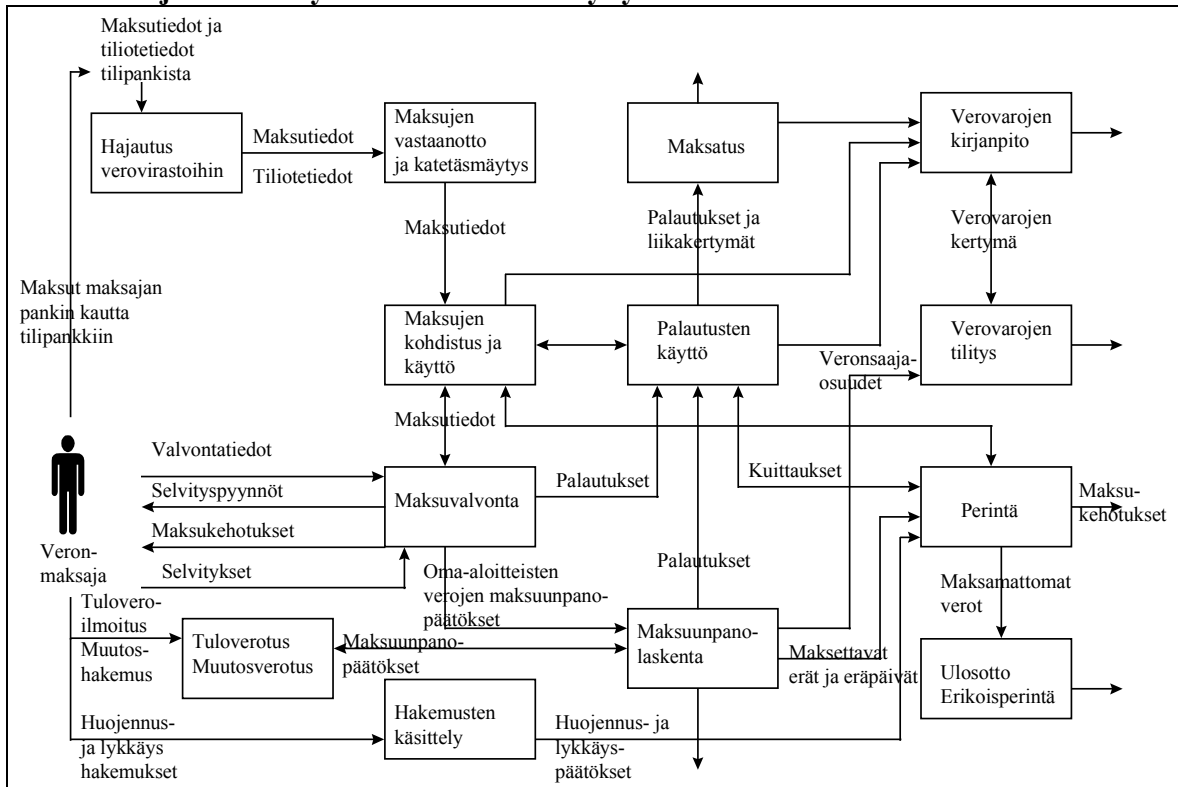
Ellei maksua makseta maksulippuun merkittynä eräpäivänä, maksaja saa maksumuistutuksen ja erääntyvälle maksamattomalle määrälle peritään viivekorkoa, joka on veronlisäyksen suuruinen eli valtiovarainministeriön vahvistama vuotuinen viitekorko lisättyinä seitsemällä prosenttiyksiköllä. Jos veroa ei makseta maksumuistutuksenkaan eräpäivänä, se lähetetään perittäväksi ulosottoimin ja voidaan lähettää julkaistavaksi myös luottolehdistä. Sama menettely koskee myös maksuunpantuja veroja.

4.6 MAKSUN LYKKÄYS, MAKSUSUUNNITELMAT JA HUOJENNUKSET

Verovelvollinen voi saada lykkäystä verojen maksuun tietyillä edellytyksillä. Myös maksamattomia veroja koskevan maksusuunnitelman tekeminen on mahdollista yhteistyössä veronmaksajan ja veroviraston kesken. Niin ikään eri veroihin on omat huojennussäännöksensä.

4.7 VEROJEN KÄSITTELY VEROHALLINNOSSA

Maksutietojen käsittely verohallinnossa. Nykytila.

Maksujen vastaanotto

Asiakkaan maksamat verot (rahat) välittyvät maksajan pankista verohallinnon tilipankkiin, joka on tällä hetkellä Sampo Pankki Oyj. Verohallinnon tililtä rahat siirretään päivittäin valtion tilille.

Maksun yhteydessä annetut yksilöintitiedot, viestitietoina annetut verolaji-, kausi ym tiedot välittyvät maksajan pankista nk. TITO- välityksenä (tositteettomana tiedon välityksenä) verohallinnon Jyväskylän atk-keskukseen (JAK), joka lajittelee tiedot verovirastokohtaisiksi tiedostoiksi ja toimittaa ne verovirastoille. Tämä tapahtuu päivittäin. JAK hakee verohallinnon tilipankista joka yö verovirastokohtaiset tiliotiedot ja toimittaa ne kullekin verovirastolle. Tämän jälkeen verovirasto tositenumeroi vastaanotetut maksut ja tulostaa tiliotteet paperille kirjanpidon tositteiksi. Ennen maksujen jatkokäsittelyä verovirasto tekee katetäsmäytyksen eli varmistaa, että tiliotetta vastaava markkäärä on saatu.

Maksujen kohdistus ja käyttö

Verovirasto tarkistaa maksujen kohdistumisen verolajeille ja maksukausille. Verovirasto kohdistaa maksun veronmaksajalle ja käyttää sen hänen oma-aloitteisen veronsa tai maksuunpannun veronsa hyväksi viite/viestitietojen perusteella. Jos maksun tiedot ovat puutteelliset, ne selvitetään ja korjataan. Maksuunpannon muutostilanteissa maksujen alkuperäiset käytöt puretaan ja maksut käytetään uudelleen muuttuneille erille. Jos maksujen käytön jälkeen todetaan rahaa olevan yli velvoitteen, liika määrä palautetaan sen jälkeen kun kuittausmahdollisuus on selvitetty.

Oma-aloitteisten verojen maksuvalvonta

Maksujen käytöstä ja kohdistuksesta oma-aloitteisten verojen maksutiedot siirretään maksuvalvontaan, jonne maksajan lähettämä valvontailmoitus on saapunut.

Valvontailmoitus vaaditaan markkamääriltään merkittävimmistä ja kuukausittain toistuvista oma-aloitteisista veroista eli arvonlisäverosta, ennakonpidätyksistä, rajoitetusti verovelvollisen lähdeverosta ja työnantajan sosiaaliturvamaksusta. Maksajan on annettava valvontailmoitus jokaisen kuukauden 15. päivänä. Valvontailmoituksella verot eritellään ja kuvataan tarkemmin kuin maksua suoritettaessa. Maksuvalvonta vertaa valvontailmoituksen ja maksujen tietoja sekä selvittää, korjaa ja kohdistaa oikein väärillä viite- tai viestitiedoilla saapuneet maksutiedot ja välittää tiedot uudelleen maksujen käyttötoimintoon.

Maksuvalvonnan perustehtävä on kuitenkin oma-aloitteisten verojen oikea-aikaisuuden ja -määräisyyden valvonta. Jos maksut tai valvontailmoitukset ovat myöhässä tai puuttuvat kokonaan tai ovat keskenään ristiriitaisia, maksuvalvonta karhua puuttuvat ilmoitukset, pyytää maksajalta selvityksen ristiriitaisista tiedoista ja tekee maksuunpanopäätökset myöhästymisten seuraamuksista, puuttuvista maksuista sekä tekee päätökset liikaa maksettujen verojen palautuksista.

Maksuunpantujen verojen maksuvalvonta

Maksuvalvonnan tekemät päätökset seuraamuksista, puuttuvista määristä ja palautuksista siirtyvät verovirastossa maksuunpantaviksi maksuunpanojen ja erien käsittelytoimintoon (maksuunpanolaskentaan), jossa muodostetaan puuttuvista määristä maksu, määritellään maksuerät ja eräpäivät, joita tarvitaan perintätoiminnon tehtävänä olevassa verojen maksamisen valvonnassa. Liikasuorituksista muodostetaan palautus palautuskäsittelyä varten.

Maksuunpantavien verojen verotuspäätökset, kuten yhteisöjen ja luonnollisten henkilöiden tuloverojen verotuspäätökset ja muutosverotuspäätökset, ohjautuvat myös maksuunpanojen ja erien käsittelyyn maksuerien tai mahdollisten palautusten muodostamista varten. Liikakertymät ja palautettavat määrät siirtyvät palautusten käyttö- ja maksuskäsittelyyn.

Maksujen perintä

Maksuunpanokäsittelytoiminnon muodostamia maksuja valvotaan perintätoiminnossa. Ellei maksuja ole maksettu määräaikana, niistä lähetetään maksajille maksumuistutukset. Maksamattomat verot siirtyvät ulosottoon tai niiden suhteen voidaan ryhtyä erikoisperinnän toimenpiteisiin, joita ovat mm. julkaiseminen luottolehdistä, maksusuunnitelman teko ja konkurssiin hakeminen.

Palautusten maksatus

Kun palautettavan veron määrä on ratkaistu joko verotus- tai muutospäätöksellä tai veronmaksajan tekemään hakemukseen annetulla päätöksellä, voidaan palautus maksaa veronmaksajalle. Ennen maksatusta veronpalautuksella kuitataan maksamattomia veroja, jos niitä on. Sen jälkeen verovirasto palauttaa veron mahdollisine korkoineen veronmaksajan ilmoittamalle pankkitilille. Jos tilinumero ei ole verohallinnon tiedossa, palautus maksetaan postiosoituksena, jolloin palautus on noudettavissa postista.

Verovarojen kirjanpito

Kertyneet ja palautetut verovarat kirjataan verovirastoissa valtion kirjanpidon mukaisille liikekirjanpidon tileille ja talousarviokirjanpidon tileille päivittäin. Tiedot kertyneistä ja palautetuista veroista saadaan kirjanpitoon maksujen ja palautusten käsittelystä sekä maksatuksesta.

Verovarojen kirjanpitokäsittelyssä kootaan tilitettävien verojen¹ kertymätiedot kertymäjakoittain tilityskokonaisuuksiksi² ja siirretään ne tilityskäsittelyyn Uudenmaan verovirastoon. Uudenmaan verovirasto suorittaa tilityksen tietokoneajot, joissa lasketaan tilitettävät määrät veronsaajittain ja muodostetaan aineistot maksatuskäsittelyyn. Valtion osuudet tuloutetaan valtiolle verovarojen kirjanpidossa.

Veronsaajatilitykset

Kunkin veronsaajan osuus verokertymästä kootaan tilityskäsittelyssä verovuositaisista veroista ja verojen seuraamuksista. Kullekin veronsaajalle tilitettävät määrät perustuvat valtiovarainministeriön vahvistamiin veronsaajakohtaisiin jako-osuuksiin. Ennakkoperinnässä kertyvien verojen jako-osuudet määräytyvät sen mukaan, millaiseksi valtiovarainministeriö arvioi osuuksien muodostuvan verovuodelta toimitettavassa lopullisessa verotuksessa. Jako-osuuksia voidaan tarkistaa, jos verotustiedot tai muut muutokset osoittavat, että osuuksiin on tulossa olennaisia muutoksia. Kun lopullinen verotus on vahvistettu, veronsaajille tehdään maksuunpanon mukainen tilitys, jossa jako-osuudet on muutettu vastaamaan verotuksessa vahvistettuja veroja. Tämän jälkeen tehdään vielä vuosittain oikaisutilitys, joissa veronsaajien jako-osuudet tarkistetaan vastaamaan muutos- ja jälkiverotuksia. Maksamattomat verot otetaan tilityksissä huomioon veronsaajakohtaisesti toisesta oikaisutilityksestä alkaen. Kaikkiaan muutos- ja jälkiverotuksesta johtuvia verovuosikohtaisia oikaisutilityksiä on yhteensä seitsemän. Toisesta oikaisutilityksestä alkaen oikaisutilitysten yhteydessä veronsaajilta peritään myös korkoa veroille, joita veronsaaja on saanut liikaa, ja maksetaan korkoa veroille, joita veronsaaja ei ole saanut oikeaan aikaan.

Tilitykset tehdään ja tilitettävät määrät maksetaan kertymisjaksoa ja palautusten maksukuukautta seuraavana kuukautena. Kertymisjakso on se kalenterikuukausi, jonka aikana maksut on kirjattu veroviraston tilille. Oma-aloitteesesti maksettavien ennakonpidätysten, työnantajan sosiaaliturvamaksujen sekä kiinteistöverojen tilittämiseen on säädetty omat tilitysajankohdat. Ne on tilitettävä sinä kalenterikuukautena, jona kertymisjakso päättyy. Valtiovarainministeriön päätöksen mukaan mainitut verot on maksettava veronsaajille kunkin kuukauden 28. päivänä. Ellei se ole pankkipäivä, verot on maksettava veronsaajille kuitenkin viimeistään kuukauden toiseksi viimeisenä pankkipäivänä. Yhteisöverot tilitetään myös kertymäjaksolta kuukausittain ja maksetaan veronsaajille yhdessä muiden tilitettävien verojen kanssa.

Verojen vanheneminen

Eri veroilla on jossain määrin toisistaan poikkeavat vanhenemissäännökset, jotka on säädetty ao. verolajia koskevassa laissa. Jäämiksi siirtyneiden maksamattomien verojen

¹ Tarkoittaa eri veronsaajille jaettavia veroja, joita ovat mm. luonnollisten henkilöiden ennakot, jäännösverot, ennakonpidätykset, työnantajan sosiaaliturvamaksut ja vakuutetun sairausvakuutusmaksut, kiinteistöverot, yhteisöverot, metsänhoitomaksut, ja Ahvenanmaalle maksettavat lähdeverot.

² Tilityskokonaisuuksia ovat ansio- ja pääomatulot, yhteisöverot, kiinteistöverot, Ahvenanmaan lähdeverot ja Kansaneläkelaitokselle tilitettävät sosiaalivakuutusmaksut.

vanheneminen on säädetty kaikkien verojen osalta laissa verojen ja maksujen perimisestä ulosottoihin. Jäämiksi kirjattujen verojen vanheneminen on lähes yhdenmukainen kaikkien verolajien osalta. Vero vanhenee viiden vuoden kuluessa sitä seuranneen vuoden alusta lukien, jona saaminen on määrätty tai maksuunpantu.

5. HAVAINTOJA NYKYJÄRJESTELMÄN TOIMIVUUDESTA

Seuraavassa esitetyt havainnot nykyisestä verojen maksamis- ja ilmoittamismenettelystä perustuvat selvitystyön aikana veronmaksajia edustavien järjestöjen ja verohallinnon eri yksiköiden kanssa käytyihin keskusteluihin sekä yksittäisiin veronmaksajapalautteisiin.

Havainnot on esitetty veronmaksajien, verohallinnon ja veronsaajien näkökulmasta. Veronmaksajien näkökulma on pitkälti yritysten ja yrittäjien näkökulma, koska heillä on verojen maksu- ja ilmoitustapahtumia yleensä muita veronmaksajia enemmän. Esille on tullut lähinnä yksittäisiä haittoiksi koettuja seikkoja.

5.1 YRITYSTEN NÄKÖKULMA

Varsinkin pienet ja keskisuuret yritykset ovat pitäneet verojen maksamista kuukausittain toistuvien erilaisten ilmoitusten ja maksujen vuoksi hallinnollisesti ja myös taloudellisesti raskaana. Tilalle on esitetty harvennettua maksu- ja ilmoittamismenettelyä, joka toteutettaisiin yhdistämällä eri verolajien maksaminen sekä verojen ja muiden pakollisten maksujen maksaminen.

Yksittäisissä tapauksissa verolajeittain ja veroerittäin maksaminen on koettu hankalaksi monien maksun yhteydessä annettavien tietojen vuoksi. Maksaminen verolajeittain on antanut yritykselle kuitenkin mahdollisuuden valita, mitä veroa se haluaa kulloinkin maksaa. Ilmoittamalla maksavansa esimerkiksi ennakon täydennysmaksua, yritys on voinut ohjata maksuja yrityksen omien verojen katteeksi, vaikka sillä olisi työnantaja-suorituksia maksamatta.

Maksamisen yhteydessä annettavien tietojen tunteminen on tullut entistä tärkeämmäksi sähköisen maksamisen aikana, koska maksaja ei voi silloin käyttää esitäytettyjä tilisiirtokortteja muutoin kuin ohjeena vaikka hän olisi saanutkin ne. Yrityksissä verojen maksamisen hoitaa monesti eri yksikkö kuin se, joka on tuottanut kirjanpidosta tiedot maksamisen pohjaksi. Maksatuksesta vastuussa oleva ei näin ollen ole aina selvillä verolajien ilmoittamisen merkityksestä eikä osaa välttämättä myöskään yhdistää maksutapahtumaan kirjanpidosta tuotettuja tietoja, esimerkiksi niitä jotka oma-aloitteisista veroista pitää verohallintoon ilmoittaa.

Maksuja koskevien tietojen ilmoittaminen kahdella eri kerralla (maksettaessa ja valvontailmoituksella) on myös koettu yrityksissä turhauttavaksi. Useasti on esitetty, että kirjanpidosta kerättyjen tietojen pitäisi riittää maksamisen pohjaksi. Kahteen kertaan ilmoittaminen myös maksaa, joskaan kustannukset eivät jää kaikilta osin yritysten maksettaviksi. Verohallinto maksaa maksutietojen välityksen pankeilta verohallintoon ja valvontailmoitusten sähköisen välityksen tiedonsiirtokustannukset.

Eri verolajien omat eräpäivät on koettu jossain määrin hankaliksi - jopa muistaa - vaikka eri ajankohtiin hajautettua maksamista on toisaalta pidetty yritysten likviditeetin kan-

nalta perusteltuna. Useat maksut ja maksuerät aiheuttavat kuitenkin yrityksille myös lisäkustannuksia. Suomen Yrittäjien 30.9.1999 laatimassa ehdotuksessa yritysten vero- ja maksujärjestelmien yksinkertaistamiseksi on todettu, että 2-3 kertaa kuukaudessa tapahtuva verojen maksaminen aiheuttaa yrityksille vuositasolla yhteenlaskettuna noin 250-450 miljoonan markan hallintokustannukset.

Myös maksamisen ja ilmoittamisen tiheys, esimerkiksi arvonlisäveron ja työnantajasuoritusten maksaminen ja ilmoittaminen kuukausittain, on kyseenalaistettu pienten yritysten osalta. Se on työlästä ja kallista paitsi yrityksille myös verohallinnolle. Esimerkiksi yritykset, joiden liikevaihto on alle 750 000 markkaa, maksavat arvonlisäverokertymästä viisi prosenttia ja työnantajasuoritusten kertymästä kolme prosenttia. Kuitenkin yli puolet verohallinnon pyytämistä erilaisista kehotuksista ja selvityksistä kohdistuu juuri näihin yrityksiin.

Yritykset ovat useasti toivoneet, että ne voisivat maksamisen yhteydessä oikaista liikaa maksamaansa veroa toisen verolajin verosta tai itse kuitata negatiivista arvonlisäveroa esimerkiksi työnantajasuorituksista. Tämä ei ole nykyisin mahdollista, koska sekä maksamisen että verojen oikaisemisen on tapahduttava verolajeittain. Yritysten mielestä hakemuksen perusteella tapahtuva rahojen palauttaminen kestää usein liian kauan. Palautuksen jälkeenkään yritys ei voi olla täysin vakuuttunut palautuksen oikeellisuudesta, koska hakemusten oikeellisuutta tai aiheellisuutta ei voida aina tutkia hakemuksen käsittelyn yhteydessä verohallinnossa. Tämän vuoksi palautushakemusten aiheellisuutta tutkitaan myös jälkikäteen verotarkastuksissa.

Yritykset haluaisivat usein saada tietää verojensa kokonaistilanteen myös verohallinnosta, vaikka se on saatavissa yrityksen omasta kirjanpidosta. Tarve johtuu ilmeisesti siitä, että verohallinto lähettää yrityksille lukuisia veronmaksua koskevia selvityspyynnöitä, jotka eivät aina johda verohallinnossa päätöksiin tai seuraamuksiin, jolloin yritys ei saa palautetta selvityksen lopputuloksesta ja tilanne jää epäselväksi. Monissa kuittaus-tilanteissa veronmaksajalle saattaa jäädä niin ikään epäselväksi, miten maksu on verohallinnossa kohdennettu, erityisesti tapauksissa joissa veronmaksaja on kuittauksen jälkeen myös itse maksanut jo kuitatun veron. Esimerkiksi ennakonkantona maksuunpanulle ennakoverolle tullut veronmaksajan maksu viedään - kuittauksen kautta maksetuksi tulleen erän osalta - automaattisesti maksuunpanon seuraavalle erälle ilman, että maksaja saa siitä tietoa.

5.2 VEROHALLINNON NÄKÖKULMA

Yritysten haittoiksi kokemat asiat heijastuvat virheiden muodossa verohallintoon aiheuttaen lisätyötä maksujen ja ilmoitusten vastaanotossa sekä oikaisuvaatimusten ja palautushakemusten käsittelyssä. Muun muassa pienille yrityksille säädetty yhtä tiheä ilmoittamis- ja maksuvelvollisuus kuin suuremmillekin yrityksille on johtanut siihen, että pienyritysten valvonta ja neuvonta vaatii verohallinnolta siitä saatavaan hyötyyn nähden kohtuuttoman suuren työpanoksen. Esimerkiksi erilaisista kehotuskirjeistä yli 50 prosenttia kohdistuu pienyrityksiin. Vuonna 1999 tehtiin arvonlisäveron kuukausivalvonnassa kaikkiaan noin 370 000 erilaisia kehotusta ja selvityspyyntöä ja työnantajasuoritusten kuukausivalvonnassa noin 190 000. Lisäksi vuosivalvonnassa lähetettiin noin 170 000 erilaista selvityspyyntöä ja kehotusta. Näistä siis noin puolet kohdistuu yrityksiin, joiden liikevaihto on alle 750 000 markkaa vuodessa. On selvää, että työpanosta ei

näin ollen riittävästi sellaiseen valvontatyöhön, josta hyöty olisi todennäköisesti suurempi. Verohallinnon näkökulmasta valvonta tulisikin voida kohdentaa tehokkaammin ja sopeuttaa se veronmaksajan ilmoittamis- ja maksukäyttäytymiseen nykyistä paremmin.

Maksamiseen liittyviä yksittäisiä menettelyjä selvittäessä on käynyt ilmi, että maksujen valvonnassa tehtävä maksujen kohdentaminen on erityisen työllistävä vaihe. Maksumenettelyä muuttamalla siitä olisi mahdollista tehdä vähemmän henkilötyötä vaativa. Jos kohdistuksessa tarvittavat viite- tai viestitiedot ovat puutteelliset, maksu ei kohdistu oikealle veronmaksajalle eikä oikealle verolle. Virheelliset kohdistustiedot heijastuvat osittain aina veronsaajatiliksiin saakka. Näistä syistä kohdistustiedot selvitetään, yritetään korjata ja sen jälkeen kohdistaa maksu oikein. Joskus rahat kuitenkin ehditään jopa palauttamaan maksajalle aiheettomina, vaikka ne osoittautuvat aiheellisiksi myöhemmin siinä vaiheessa, kun käsitellään valvontatietoja, jotka toimitetaan verohallintoon maksuista erillään.

Oma-aloitteiset verot kohdistetaan toistamiseen, kun valvotaan maksujen oikea-aikaisuutta ja -määräisyyttä. Tässä vaiheessa verovirastolla on käytettävissään yritysten lähettämät kirjanpidosta kootut valvontatiedot. Arviolta puolet varsinaiseen oikea-aikaisuuden ja -määräisyyden valvontaan tarkoitettuun ajasta kuluu kuitenkin maksujen kohdentamiseen ja uudelleenkäyttöön. Puutteellisista- tai virheellisistä maksutiedoista yrityksiltä pyydetään selvitys joko kirjeitse tai puhelimitse. Vuonna 1999 kirjallisia selvityspyyntöjä lähetettiin 26 000 yritykselle yhteensä noin 35 000 kpl. Näistäkin yli puolet oli yrityksiä, joiden liikevaihto oli alle 750 000 markkaa. Vuonna 2000 Uudenmaan veroviraston maksuvalvonnasta lähetettiin pelkästään satunnaisesti työnantajina toimineille 4000 aiheetonta maksukehotusta, jotka johtuivat maksajien merkitsemistä vääristä verolajitunnuksista.

Pelkästään pienet yritykset eivät tee virheitä viitetietoja merkitessään. Konserniverokeskuksessa selvitettiin keskenään ristiriidassa olleita maksu- ja valvontatietoja. Virheellisten tietojen perusteella kaikkiaan noin 3 500 yrityksestä noin sadalle olisi syntynyt yhden kuukauden ajalta oma-aloitteisten verojen maksuunpanoja. Kun maksu- ja ilmoitustiedot selvitettiin, näistä sadasta yrityksestä vain noin 30 yritykselle jäi maksuunpantavaa veroa, eli noin 70 yritykselle olisi tullut aiheeton maksuunpano. Selvitystä tehtäessä osoittautui, että maksun viitetiedot eivät vastanneet valvontailmoituksella annettuja tietoja. Valvontailmoituksen tiedot osoittautuivat useammin oikeiksi kuin maksamisen yhteydessä annetut tiedot.

Näyttäisi siltä, että yritykset koosta riippumatta antavat tahtomattaan maksamisen yhteydessä virheellistä tietoa. Tietojen oikeellisuuden selvittäminen työllistää tarpeettoman paljon paitsi verohallintoa myös yrityksiä, sillä molemmat osapuolet joutuvat sitä tekemään.

Maksamisen yhteydessä annettavat tiedot eivät kuitenkaan takaa selvittelyn jälkeenkään sitä, että verohallintoon tullut maksu käytettäisiin oikean veron katteeksi. Tähän vaikuttaa se, että läheskään kaikista oma-aloitteisista veroista maksajan ei tarvitse antaa verohallinnolle kirjanpitoon perustuvaa selvitystä vaan pelkät maksutiedot. Näin ollen erilaisia oikaisuja tehdään pitkin vuotta, mikä heijastuu luonnollisesti veronsaajatilik-

siin asti, koska veronsaajakohtaiset kertymät saadaan maksujen ja palautusten käyttöiedoista.

Verohallintoa työllistävät myös lukuisat palautushakemukset ja oikaisuvaatimukset. Vain oma-aloitteisten verojen palautushakemuksista on käytettävissä tilastotietoa. Koko maassa muiden oma-aloitteisten verojen kuin arvonlisäveron palautushakemuksia oli vuonna 1999 noin 10 700 ja arvonlisäveron ennakkopalautushakemuksia noin 31 600 sekä arvonlisäveron tilikausipalautushakemuksia 16 635. Arvonlisäverovelvollisia oli vuonna 1999 noin 219 500. Arvonlisäveron vuotuisista ennakkopalautushakemuksista noin 3000 tulee Konserniverokeskukseen ja noin 7 500 Uudenmaan veroviraston yritysverotoimistoon. Loput noin 21 100 hakemusta jakaantuu muiden verovirastojen osalle. Tilikausipalautushakemuksista noin 5 000 tuli Uudenmaan veroviraston ja Konserniverokeskuksen ratkaistavaksi.

Verojen liikasuuritukset ja palautukset maksetaan verohallinnosta rahana. Vain jos veronmaksajalla on verojämiä, palautettava määrä voidaan käyttää maksamattomien verojen kuittaamiseen.

Palautushakemusten käsittelyn lähtökohta on, että hakemuksen aiheellisuus voidaan todeta ja palautettavan rahamäärän oikeellisuus varmistaa. Useimmissa tapauksissa hakemusta käsiteltäessä joudutaan kuitenkin tyytymään asiakkaan hakemuksessa ilmoitamiin tietoihin hakemuksen aiheellisuudesta ja hyväksymään haetut määrät palauttaviksi sellaisenaan.

Verohallinnon tavoitteena on arvonlisäveron palautusten osalta, että ainakin uusien yritysten ja ensi kertaa hakevien hakemukset käydään läpi huolellisesti ja tarvittaessa hakemuksen aiheellisuus tarkistetaan hakijan kirjanpidosta ennen kuin palautuspäätös tehdään. Esimerkiksi Konserniverokeskukseen tulevista arvonlisäveron palautushakemuksista Konserniverokeskus on pyytänyt lisäselvityksiä noin 10 prosenttiin ja noin 1 prosenttia hakemuksista on hylätty. Uudenmaan veroviraston yritysverotoimistoon tulleista noin 7 500 arvonlisäveron ennakkopalautushakemuksesta verovirasto on pyytänyt lisäselvitystä 25 prosenttiin ja noin kaksi prosenttia on hylätty. Muualta Suomesta vastaavat tiedot pyydettiin Länsi-Suomen verovirastosta. Siellä käsitellään ennakkopalautushakemuksia vuosittain noin 3 200. Kielteisiä päätöksiä on annettu vajaat viisi prosenttia. Länsi-Suomen ennakkopalautushakemuksista ehditään tutkia noin 20 prosenttia. Myönteisiä tilikausipalautuspäätöksiä on koko Suomessa tehty 15 340 ja kielteisiä 1 295. Tilikausipalautuksille maksettiin korkoja oli noin 59,5 miljoonaa markkaa vuonna 1999 ja noin 67 miljoonaa markkaa vuonna 2000.

Verolajeittain maksaminen ei ole verovalvonnan eikä verojen perinnänkään kannalta paras mahdollinen tapa. Parempi olisi veronmaksajan maksujen kokonaistilanteen näkyminen, joka onkin nykyisin jo saatavissa valvonnan käyttöön. Valvonta kuitenkin tapahtuu vielä laajalti verolajeittain, jopa hajautuneena eri organisaatioyksiköihin, jolloin valvonnan ja maksujen perinnän kannalta merkityksellinen asiakkaan kokonaistilanne jää helposti katsomatta ja keskenään ristiriitaiset tiedot huomaamatta.

Maksaminen verolajeittain ja veroerittäin merkitsee kustannuksia, sillä jokaisesta erästä tai verolajista ja niihin liittyvistä tiedoista maksetaan rahalaitokselle tiedonsiirtokorvaus. Vuonna 2000 rahalaitoksille maksettiin tiedonsiirtokorvauksia yhteensä 11,8 miljoonaa

markkaa. Mitä useammassa erässä veroja maksetaan sitä enemmän verohallinto maksaa. Liikasuoritusten ja palautusten maksamisesta ei rahalaitoksille yleensä makseta korvauksia. Palautuksista koituneet kulut olivat kuitenkin vuonna 2000 noin 12,2 miljoonaa markkaa.

Verohallinto saa sekä maksutiedot että osan oma-aloitteisten verojen valvontatiedoista sähköisessä muodossa. Valvontatiedot otetaan verohallintoon vastaan pääosin skannattuina. Skannattuna saadaan vuodessa noin 2,4 miljoonaa valvontailmoitusta. Jo noin 18 000 valvontailmoitusta kuukaudessa tulee suoraan yrityksistä linjasiirtoina nk. TYVI-välityksenä internetin kautta. Osa ilmoituksista kuitenkin tallennetaan edelleen verohallinnossa. Kustannukset valvontatietojen välityksestä ja tallentamisesta ovat yhteensä noin 10 miljoonaa markkaa vuodessa.

5.3 VERONSAAJAN NÄKÖKULMA

Veronsaajat ovat pitäneet turvallisena ratkaisuna, että verot vastaanotetaan ja palautukset maksetaan verolajeittain useina eräpäivinä ja erinä. Maksun yhteydessä ilmoitettavan verolajin tarkoituksena on, että maksu voidaan kohdentaa ja käyttää heti sille verolle, jolle maksaja on sen tarkoittanut, ja että se voidaan siirtää sellaisenaan veronsaajien tilityskertymiin vaikuttavaksi määräksi. Näin eri verolajien kertymä on päivantasaisesti tiedossa ja kertymäennusteet on tehtävissä jatkuvasti ja nopeasti. Vastaavasti palautusten käsitteleminen verolajeittain takaa sen, että maksatus voidaan toimittaa kertymien puitteissa, kertymää seuraavana päivänä. Usealle päivälle hajautettua maksujen vastaanottamista on pidetty turvallisena myös siksi, että verohallinnolla on toistaiseksi ollut vain yksi tilipankki, jonka kautta maksut kulkevat. Tilipankin kannalta maksujen hajuttaminen useisiin eriin ja eräpäiviin on taannut rahavirran hallinnan, joskin hallinnan kannalta merkitystä on vain maksajien lukumäärällä ei niinkään maksetulla markkamäärällä.

Nykymenttelyn heikkoutena voidaan veronsaajien näkökulmasta pitää sitä, että verolajien virheet voivat vaikuttaa veronsaajatilityksiin, ellei vastaanotettua maksua kyetä ajallaan kohdistamaan oikealle veronsaajalle. Veronsaajatilitysten oikea-aikaisuutta edesauttaisi myös se, että maksaja voisi nykyistä laajemmin tehdä itse oikaisuja veroja maksaessaan.

Veronsaajan näkökulmasta nykymenttelyn heikkoutena voidaan pitää myös sitä, että palautukset maksetaan pääasiallisesti rahana. Palautuksen maksaminen rahana saattaa houkutella joitakin veronmaksajia hakemaan esimerkiksi arvonnisäveron ennakkopalautuksia perusteettomasti. Kun hakemusten perusteiden tutkiminen verohallinnossa on vain pieneltä osin mahdollista, palautuksia saatetaan myös maksaa aiheuttomasti.

6. VEROTILIJÄRJESTELMÄN PÄÄPERIAATTEET

Selvitystehtävän toimeksiannossa verotilijärjestelmän tavoitteeksi on asetettu verohallinnon kautta maksettavien verojen, työnantajan sosiaaliturvamaksun ja vakuutetun sairausvakuutusmaksun maksamisen yhdistäminen siten, että maksutapahtumia olisi mahdollisimman vähän.

6.1 TAVOITTEET

Edellä luvussa 5 kuvatun nykytilan ja sen ongelmien kartoitus osoittavat, että verojen maksamisenettelyjä on tarpeen kehittää.

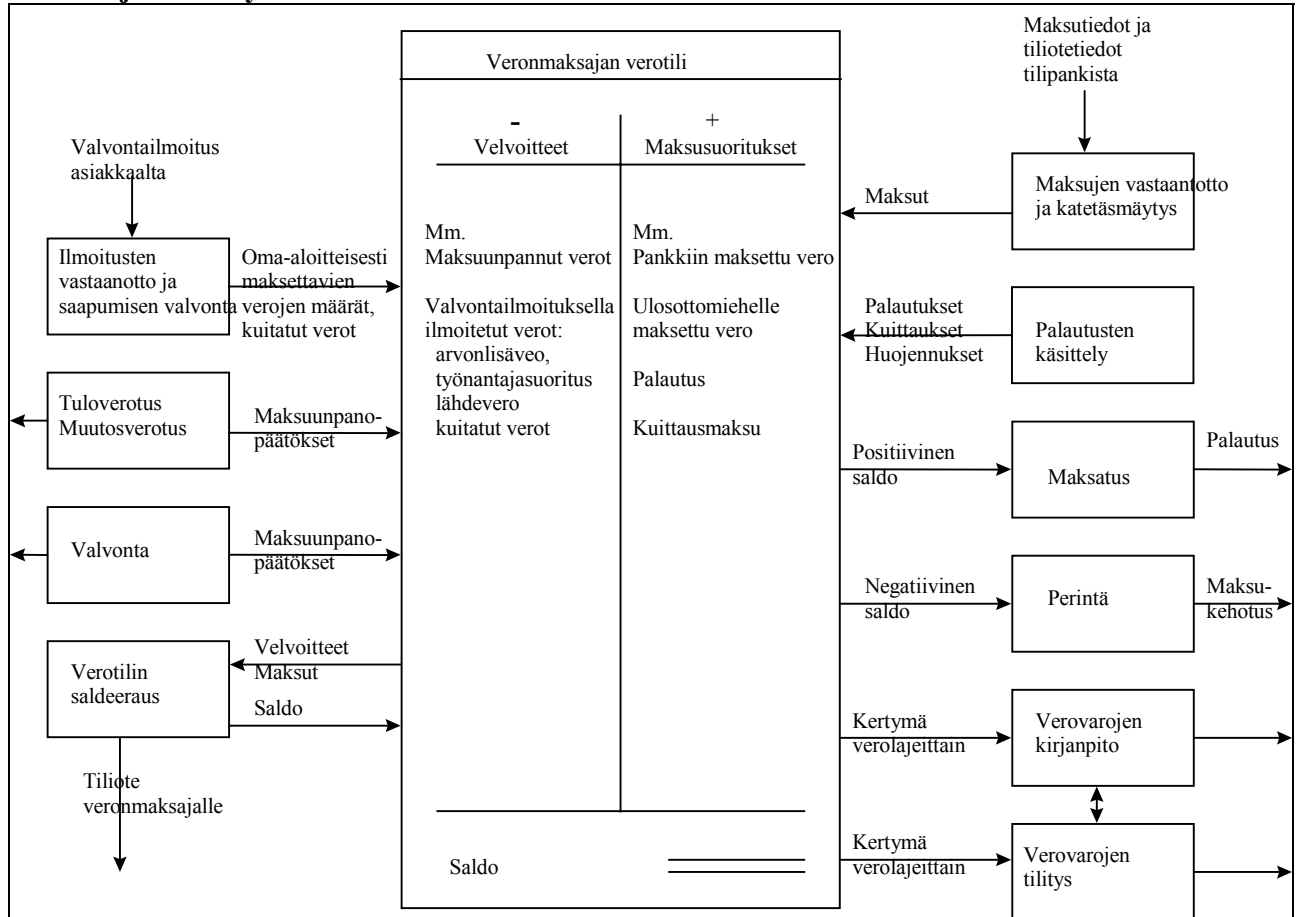
Kehittämisen tavoitteina tulisi olla

- maksutapahtumien vähentäminen
- ilmoitusten ja ilmoituskertojen vähentäminen
- edestakaisen rahaliikenteen minimointi yrityksen ja verohallinnon välillä, mistä seuraa, että
 - verojen oikaiseminen tulisi olla nykyistä joustavampaa
 - veronmaksajalle verohallinnosta palautettavia maksuja tulisi voida käyttää nykyistä joustavammin tulossa olevien verojen maksamiseen sen sijaan, että niitä palautetaan rahana
- oikeamääräisten ja oikea-aikaisten verotilitysten turvaaminen veronsaajille.

6.2 VEROTILIN PÄÄPERIAATTEET

Seuraavassa kuvauksessa on esitetty pääkohdat verotilimallista ja sen toiminnoista. Jäljempänä on erikseen esitetty verotilin toteuttamisesta aiheutuvat muutokset nykyjärjestelmään.

Verotili ja sitä käyttävät toiminnot. Verotilimalli.

Ei verolajeittaisia maksuja

Veronmaksaja ei yksilöi maksamaansa rahaa veroa maksaessaan, eli veronmaksaja ei enää ilmoita viesti- tai viitetietona maksamansa veron lajia eikä näin ollen voi enää valita, mitä veroa maksaa.

Verot maksetaan yhdelle valtakunnalliselle pankkitilille

Kaikkia verohallintoon maksettavia veroja varten on vain yksi valtakunnallinen tilinnumero, ellei verohallinnon tilipankkeja ole jatkossa useita.

Veronmaksajalla oikeus kuitata verojaan oma-aloitteisesti

Veronmaksaja voi kuitata oma-aloitteisesti maksettavanaan olevasta verosta toista veroa verolajista riippumatta. Esimerkiksi yritys voi kuitata negatiivista arvonlisäveroa työnantajasuorituksista tai omista ennakoveroistaan, mutta kuitenkin enintään siihen määrään asti kuin maksettava muu vero riittää. Kuittaukset tapahtuvat maksettaessa. Kuitta-

usten perusteet käyvät ilmi veronmaksajan kuukausittain antamalta valvontailmoituksesta.

Veronmaksajalla yksilöllinen verotili

Veronmaksajalla on verohallinnossa oma tili, jonka avulla verohallinto seuraa maksajan rahavirtoja vertaamalla maksusuorituksia maksajan valvontailmoitukseen ja verohallinnon verotuspäätösten tietoihin. Kaikki veronmaksajaa koskevat maksut, huojennukset ja palautukset näkyvät samalla tilillä ja maksutilanne on päiväkohtaisesti nähtävillä.

Veronmaksajan verotili					
Pvm	Veronmaksajan ilmoittamat tiedot	Verohallinnon maksuunpano- ja seuraamustiedot	Suoritettava määrä	Pvm	Maksettu määrä
			-		+
12.5.	Ennakonpidätys 04/200x		100 000		
12.5.	Työnantajan sotu 04/200x		20 000		
12.5.	Arvonlisävero 03/200x		- 10 000		
12.5.	Ennakkovero 05/200x		40 000		
12.5.	Yhteensä		150 000	12.5.	145 000
				15.5.	5 000
15.5.		Vajekorko 13.-15.5.	10		
31.5.		Korko korolle 16.5.-31.5.	0,0		
				Saldo	
				31.5.	-10
12.6.	Ennakonpidätys 05/200x		100 000		
12.6.	Työnantajan sotu 05/200x		20 000		
12.6.	Arvonlisävero 04/200x		10 000		
12.6.	Ennakkovero 06/200x		50 000		
12.6.	Vajekorot		50		
12.6.	Yhteensä		180 050	12.6.	180 050
30.6.		Ylijäämän korko 12.-30.6.	- 5		5
				Saldo	
				30.6.	45

Verolajit veronsaajatilityksiin verotilin tietojen perusteella

Veronsaajatilityksiä varten eri verolajit erotellaan verotilillä, oma-aloitteiset verot maksajan kuukausittain antaman ilmoituksen (valvontailmoituksen) perusteella ja maksuunpannut verot verohallinnon tekemien verotuspäätösten perusteella. Viimemainittuja ovat mm. ennakonkannon, jäännösveron, ennakon palautusten ja jälkiverojen maksuunpanot. Verotilille tehtävä erittely ilmaisee samalla veronmaksajan maksettavaksi kuuluvien verojen määrän.

Verosaatavat lyhennetään syntymisjärjestyksessä

Veronmaksajan maksusuoritukset luetaan verojen ja maksujen lyhennyksiksi verosaatavien syntymisjärjestyksessä. Veronmaksaja ei näin ollen voi enää valita missä järjestyksessä ja mitä veroja hän ensisijaisesti maksaa. Jos veronmaksaja haluaa maksaa esimer-

kiksi ennakkoverojen täydennystä (ennakon täydennysmaksua) mikä olisi edelleen mahdollista, maksu käytetään kuitenkin verotilin vajeen lyhentämiseen, jos vajetta on.

Verotilin täsmäytys kuukausittain ja vuosittain

Maksut täsmäytetään ilmoitus- ja verotustietoihin kuukausittain ja sen lisäksi vuosittain.

Veronmaksajalle tiliote kerran kuukaudessa

Veronmaksaja saa kerran kuukaudessa tiliotteen, josta selviää hänen veronmaksutilanteensa. Sen mukana hän saa kehotuksen maksaa, jos tilillä on vajetta. Veronmaksaja voi vaatia tilillä olevan ylijäämän palauttamista rahana. Jos valvontakausi on muu kuin kuukausi, esim. pienillä yrityksillä 4 kk, tiliote lähetetään valvontakauden mittaiselta ajalta. Tiliotteen lähettämistä voidaan myös rajoittaa niin, että se lähetetään vain, jos tili on yli- tai alijäämäinen. Niin ikään tilikyselyt on mahdollista järjestää nykytekniikkaa käyttäen itsepalveluna.

Tiliote 31.5.200x			
Siirtopäivä	Korkopäivä	Tapahtuma	Summa
		Edellisen kuukauden loppusaldo	0
12.5.200x		Ennakkonpidätys huhtikuulta 200x	- 100 000
12.5.200x		Työnantajan sotu huhtikuulta 200x	- 20 000
12.5.200x		Ennakkovero toukokuulta 200x	- 40 000
12.5.200x		Arvonlisävero maaliskuulta 200x	10 000
12.5.200x		Maksu	145 000
	13.5.200x		
15.5.200x		Maksu	5 000
		Tiliotejakson ali/ylijäämä	0
15.5.200x		Vajekorko ajalta 13.5.-15.5.	-10
31.5.200x		Jäljellä oleva ali/ylijäämä	-10
		Saldo	- 10

Tiliote 30.6.200x			
Siirtopäivä	Korkopäivä	Tapahtuma	Summa
		Edellisen kuukauden loppusaldo	-10
12.6.200x		Ennakkonpidätys toukokuulta 200x	- 100 000
12.6.200x		Työnantajan sotu toukokuulta 200x	- 20 000
12.6.200x		Ennakkovero kesäkuulta 200x	- 50 000
12.6.200x		Arvonlisävero huhtikuulta 200x	-10 000
12.6.200x		Maksu	180 050
	<i>12.6.200x</i>		
		Tiliotejakson ali/ylijäämä	40
12.6.200x		Ylijäämän korko ajalta 12.6.-30.6	5
31.6.200x		Jäljellä oleva ali/ylijäämä	45
		Saldo	45

Verotilin ylijäämälle ja alijäämälle korko

Jos tilillä on rahaa yli velvoitteiden, ylijäämälle maksetaan korkoa. Liika rahamäärä palautetaan veronmaksajalle hänen niin vaatiessa. Jos tilillä on vajetta eli vähemmän rahaa kuin veloitteet edellyttävät sille peritään korkoa. Kun maksamaton vaje ylittää säädetyt määrän se lähetetään välittömästi ulosottoon, ellei sitä makseta kehotuksen jälkeenkään. Maksukehotus, maksettavaksi tuleva määrä ja eräpäivä käyvät ilmi tiliotteesta. Erikseen määrätään korot riittämättömille tai ylisuurille ennakoille ja maksuunpannuille jälkiveroille ja oikaisun, esimerkiksi valituksen, vuoksi palautettaville veroille sen mukaan, missä vaiheessa virheen on katsottava syntyneen. Verotilin korko lasketaan päiväkohtaisesti veron palauttamisesta syntyneelle ylijäämälle siitä lukien, kun palautus on kirjattu verotilille ja ylijäämä on syntynyt, ja saataville (verotilin vajeelle) eräpäivää seuraavasta päivästä lukien vajeen maksamiseen asti.

Verolajien maksu- ja ilmoitusajankohdat yhdenmukaistetaan

Eri verolajien, myös maksuunpantujen verojen, maksuajankohdat samoin kuin omaaloitteisten verojen ilmoitusajankohdat yhdistetään, koska veroja ei enää makseta verolajeittain. Maksamisen eräpäivä on jokaisen kuukauden 12. päivä. Jotta verojen keskinäinen kuittaaminen tulee mahdolliseksi arvonlisäveron maksamisajankohta aiennetaan 15. päivästä ja työnantajasuoritusten maksupäivä myöhennetään 10. päivästä 12. päivään. Työnantajasuoritukset ja arvonlisävero maksetaan edelleenkin eri kuukausilta. - Arvonlisäveron selvittäminen edellyttää kirjanpidon osto- ja myyntikirjausten tekemistä ennen kuin maksettava määrä on selvillä. - On myös mahdollista, että suurille yrityksille voitaisiin vahvistaa arvonlisäveron kohdekuukautta seuraavan kuukauden loppuun arvonlisäveron maksamista varten toinen maksupäivä kuten Ruotsissa on tehty. Myös muiden omaaloitteisten verojen, kuten arpajaisveron ja varainsiirtoveron, eräpäivät tulisi siirtää samaan ajankohtaan. Ennakot maksetaan myös 12. päivänä nykyisen 23. päivän sijasta. Koska verohallinto maksaisi verotilin ylijäämälle korkoa, verojen maksaminen muulloinkin kuin eräpäivänä ei aiheuttaisi yritykselle sellaisia menetyksiä etkö maksaminen olisi tarkoituksenmukaista eräpäivän ulkopuolellakin, esimerkiksi yrityksen likviditeettiongelmiin välttämiseksi.

Ennakkoverot omaaloitteisiksi

Yritykset, jotka ovat mukana verotilijärjestelmässä, antavat omaaloitteisista veroista valvontailmoituksen kerran kuukaudessa kuten nykyisinkin. Ennakkoverot, jotka ovat nykyisin verohallinnon maksuunpanemia veroja, voitaisiin säätää omaaloitteisesti maksettaviksi. Niitä koskevat tiedot veronmaksaja ilmoittaisi kuten muutkin omaaloitteiset verot valvontailmoituksella. Verohallinto lähettäisi kuitenkin veronmaksajalle tiedon siitä, mikä on verohallinnon edellyttämä ennakkoveron vähimmäismäärä.

Valvontailmoituksen antamisajankohta aiennetaan

Valvontailmoitus on entistä tärkeämpi, koska verotilijärjestelmässä verojen jako veronsaajille tapahtuu pelkästään sen perusteella. Valvontailmoituksen antamisajankohta aiennetaan nykyisestä 15. päivästä 12. päivään, jotta veronsaajatilitykset on mahdollista tehdä saman kuukauden aikana. Valvontailmoituksen myöhästymisen ja antamatta jättäminen sanktioidaan.

Valvontailmoitukseen nykyistä useampia veroja

Verotilijärjestelmän valvontailmoituksessa on nykyistä enemmän ilmoitettavia tietoja. Arpajaisvero, korkojen lähdevero, varainsiirtovero yms. tulee myös ilmoittaa valvontailmoituksella.

Veronmaksaja ilmoittaa valvontailmoituksella tekemänsä kuittaukset ja oikaisut
Veronmaksaja ilmoittaa valvontailmoituksella myös yrityksessä tehdyt eri verolajien kuittaamiset ja oikaisut. Aikanaan maksamatta tai ilmoittamatta jääneitä verosuorituksia yritys ei kuitenkaan voi seuraamuksitta vähentää tiedossa olevista palautuksista. Valvontailmoituksella yritys voi myös hakea palautettavaksi verotilille syntyvää ylijäämää rahana. Esimerkiksi yritys voi hakea negatiivisesta arvonlisäverosta syntynyttä verotilin ylijäämää palautettavaksi rahana siltä osin kuin yritys ei ole voinut sitä itse kuitata muista veroista esimerkiksi sen vuoksi, ettei sillä ole maksettavana vastaavaa määrää muita veroja eikä verohallinto voi käyttää verotilille syntyvää ylijäämää välittömästi muiden verojen suoritukseksi. Nykymuotoisesta arvonlisäveron ennakkopalautuksesta ja tilikausipalautuksesta kuitenkin luovutaan.

Maksuunpanot ja korot kirjataan verotilille verohallinnon saataviksi

Jos veronmaksajalle joudutaan tekemään - esimerkiksi tarkastuksen perusteella - jälki-verotuspäätös, maksuunpantavat määrät kirjataan verotilille verohallinnon saataviksi. Tilille kirjataan myös päätökseen valmiiksi laskettu korko laskettuna verotilille kirjaamiseen asti eli lähinnä seuraavaan yleiseen eräpäivään asti (12. päivä) asti. Verotilin mahdollinen vajekorko lasketaan eräpäivää seuraavasta päivästä koko verotilin mahdolliselle vajeelle.

Verotilin saldo määrää maksettavan määrän

Verotuspäätöksen aiheuttamaa maksua ei lähetetä erillisenä maksettavaksi, vaan maksettava määrä määritellään verotilin maksutilanteen perusteella.

Maksuunpanoista erilliset päätökset veronmaksajalle

Veronmaksaja saa jälkiverotuksesta päätöksen kuten nykyisin samoin kuin muistakin verotiliin vaikuttavista verohallinnon päätöksistä. Päätöksistä käyvät ilmi tehdyt maksuunpanot verolajeittain. Päätökset ja muut tarvittavat asiakirjat kuten tarkastuskertomus sekä tieto erääntyvästä maksusta voidaan lähettää veronmaksajalle tiedoksi esimerkiksi maksun eräpäivää edeltävän tiliotteen liitteenä.

Verotilin vajeen maksuunpano sisältää puuttuvat ja myöhästyneet maksut

Puuttuvista ja myöhästyneistä maksuista aiheutuvat maksuunpanot eivät ole enää verolajikohtaisia vaan veronmaksajakohtaisia, koska veronmaksajalta peritään vain verotilin vajetta, ei jotakin veroa tai sen erää. Epäluotettavista tai kokonaan puuttuvista valvontatai veroilmoituksista aiheutuvat arviomaksuunpanot tehdään ja viedään verotilille verolajeittain, vaikka veronmaksajan tilanne on syytä arvioida kokonaisuudessaan kaikkien verolajien osalta samanaikaisesti. Myös veronmaksajalle lähetettävästä päätöksestä käy ilmi, mitä veroja on maksuunpantu arvioimalla.

Verotilin saldo ratkaisee ulosottoon lähetettävän määrän

Ulosottoon menee perittäväksi vain maksamaton verovaje ei tietty vero tai veron erä. Verot ovat verolajista riippumatta samanarvoisia, kun verovelka julkistetaan luottolehdissä. Verotilillä sallitaan väliaikaisesti pienehkö erikseen säädetyn suuruinen vaje. Vain tätä suurempi maksamaton vaje lähetetään ulosottoon, ellei sitä kehotuksen jälkeen

makseta. Jos veronmaksaja kuitenkin jatkuvasti ylläpitää sallitun suuruista tai pienempääkin vajetta, hänet voidaan velvoittaa maksamaan se uhalla, että se muutoin siirretään ulosotettavaksi. Ulosoton keskeytyksen saanut maksuunpanopäätös merkitään verotilille siten, ettei sille odoteta suorituksia.

Ulosoton kautta kertyvät verot kirjataan verotilille maksuiksi

Ulosotossa olevaa vajetta ei välttämättä tarvitse poistaa verotililtä. On kuitenkin ratkaistava, miten verotilille tulevat veronmaksajan maksut käytetään suhteessa ulosottoon lähetettyihin saataviin. Saattaa olla tarkoituksenmukaista, että myös ulosoton kautta kertyvät verot kirjataan verotilille maksuiksi. Erikseen on selvitettävä jääminä olevien vajeiden vanheneminen. Verotilin mahdollisen käyttöönoton hetkellä jääminä olevat verot peritään kuitenkin vanhoin säännöksiin.

Verotilin vaje ja ylijäämä jaetaan veronsaajille

Verotilillä oleva vaje tai ylijäämä voidaan jakaa veronsaajille. Vajeen tai ylijäämän jakamiseen voidaan käyttää vajeen tai ylijäämän kaavamaista jakamista eri veronsaajille tai jakamista suhteutettuna vaje tai ylijäämä veronmaksajan suoritettavakseen ilmoittamien verojen suhteessa samaan tapaan kuin nykyisin.

Verotili aluksi kirjanpito- ja muistiinpanovelvollisille

Verotilijärjestelmään otetaan aluksi kirjanpito- ja muistiinpanovelvolliset elinkeinon- ja maataloudenharjoittajat, joiden verotileille kirjataan kaikki verohallinnon kautta maksettavat verot, myös perintö-, lahja- ja kiinteistöverot.

Pienen liikevaihdon yrityksille neljän kuukauden maksu- ja ilmoitusjakso

Liikevaihdoltaan enintään 30 000 tai 50 000 euron yritykset voisivat maksaa ja ilmoittaa kaikki oma-aloitteiset verot neljän kuukauden ajalta, jolloin valvontakausi/saldeerauskausi olisi myös neljä kuukautta. Tuloveron ennakko, arvonlisäverot ja työnantajamaksut sekä muut oma-aloitteiset verot (samoin kuin muille tahoille maksettavat pakolliset sosiaalivakuutusmaksut) tulisi jaksottaa näin. Jotta yritys pystyisi ilmoittamaan ja maksamaan arvonlisäverot ja työnantajasuoritukset samalta kaudelta, valvonnan tulisi tapahtua tammi-helmi-maalis- ja huhtikuulta kesäkuun 12. päivän jälkeen, touko-kesä-heinä- ja elokuulta lokakuun 12. päivän jälkeen, syys-loka-, marras-, ja joulukuulta helmikuun 12. päivän jälkeen. Yritykset antaisivat helmikuun 12. päivänä myös edellisen vuoden palkanmaksuja koskevan yhteisen vuosi-ilmoituksen verottajalle, tapaturma- ja eläkevakuutusyhtiölle.

6.3 VEROTILISTÄ AIHEUTUVAT MERKITTÄVIMMÄT MUUTOKSET

Muutokset veronmaksajalle

- Verojen maksupäivät muuttuvat, 10. , 15. ja 23. päivän sijasta on vain yksi maksupäivä: jokaisen kuukauden 12. päivä. Myös arpajaisveron ja varainsiirtoveron eräpäivät muuttuvat kunkin kuukauden 12. päiväksi. Samoin verohallinnon maksuunpanemien verojen eräpäivä muuttuu 12. päiväksi.
- Valvontailmoituksen jättämisaika aikaistuu 15. päivästä 12. päivään.
- Veronmaksajalla on verohallinnossa verotili, josta hän saa tiliotteen kuukausittain.
- Maksajan ei anna verolaji- tai veroeräkohtaisia tietoja eikä kohdekuukauden tietoja veronmaksun yhteydessä eikä maksaja voi näin ollen valita, mitä veroa hän maksaa.

- Kaikki verot maksetaan samalle pankkitilille.
- Kaikki veronmaksajan maksettaviksi kuuluvat verot, veroja vastaavat suoritukset ja verojen palautukset sekä mahdolliset huojuukset kirjataan verotilille.
- Verotilin ylijäämälle maksetaan korkoa. Vastaavasti vajeelle peritään korkoa kuten nykyisinkin myöhästymisille ja vajeille.
- Veronmaksaja selvittää oma-aloitteisesti maksettavien verojen määrän verottajalle kuukausittain annettavalla valvontailmoituksella, jossa tietojen määrä on nykyistä laajempi.
- Maksaja voi tehdä kiittäviä eri verolajien kesken, minkä vuoksi hänen tarvitsee tehdä palautushakemuksia verohallintoon vain poikkeustapauksissa. Esim. arvonnäköveron ennakkopalautushakemuksia ja tilikausipalautushakemuksia ei enää nykyisessä muodossa tehdä ja tilikausipalautusten korosta voidaan luopua.
- Veronpalautuksia tai muita liikasuuorituksia maksetaan takaisin rahana vain erityisistä syistä ja aina verotilin kautta.

Muutokset verohallinnolle

- Verohallinto ylläpitää veronmaksajakohtaista verotiliä ja lähettää siitä tiliotteen kuukausittain veronmaksajalle.
- Maksupuutteista lähetetään maksajakohtaisia verotilin saldoa koskevia selvityspyyntöjä ja maksukehotuksia nykyisten verolajikohtaisten pyyntöjen ja kehotusten sijasta. Selvityspyyntöihin sisällytetään tarvittaessa verolajikohtaisia kyselyjä.
- Veronmaksajalle osoitetut maksuunpanot ja palautukset kirjataan aina verotilille. Tilillä näkyvät myös lykkäyksen saaneet vajeet, ulosottoon menneet vajeet ja ulosoton keskeytyksen saaneet maksuunpanot.
- Verojen maksuille on yksi verotulotili ja palautuksille yksi veromenotili, edellyttäen, että verohallinnolla on yksi tilipankki.
- Maksujen käytöstä ja kohdistuksesta nykyisessä muodossaan luovutaan.
- Veronmaksun lykkäykset myönnetään verovajeelle.
- Ulosottoon ilmoitetaan sallitun vähimmäismäärän ylittävä verotilin negatiivinen saldo eikä puuttuvia maksuja verolajeittain.

Muutokset veronsaajille

- Veronsaajatilitykset tehdään veronmaksajan tekemän valvontailmoituksen ja verohallinnon verotuspäätösten perusteella eikä enää maksujen kohdentamisen perusteella.
- Ennakkokannon veronsaajatilitykset tehdään kuukautta nykyistä aikaisemmin.
- Maksupäivien muutokset voivat aiheuttaa tarvetta tarkistaa myös muita veronsaajatilitysten aikatauluja.
- Maksamaton verovaje ja verotiliyli jäämä jaetaan veronsaajien kesken.
- Veronmaksajan aikaisempaa laajempi kiittävämahdollisuus tuottaa lähtökohtaisesti oikeampia veronsaajaosuuksia.
- Eri verolajien kertymäennusteet tehdään muualta kuin suoraan verotileistä.
- Verotiliyli jäämälle maksetaan korkoa, josta veronsaajat vastaavat samassa suhteessa kuin ovat saaneet ylijäämää. Tilikausipalautuksille maksettavasta korosta luovutaan.

6.4 VEROTILIN HYÖDYT JA HAITAT

Hyödyt ja haitat veronmaksajille

- + Veronmaksajan on helpompi saada kokonaiskuva veronmaksutilanteestaan silloin kun on paljon erilaisia tapahtumia.
- + Kahdenkertaisen ilmoittamisen loppumisesta ja selvittelyistä syntyvän työn väheneminen.
- + Useista maksuista aiheutuvien kustannusten väheneminen.
- + Liikasuoritusten joustava ja nopeampi oikaiseminen ja eri verojen kuittaaminen toisistaan.
- + Ei enää erillisiä palautushakemuksia.
- + Oma-aloitteisista oikaisuista ja kuittauksista johtuen verojen palautus nopeutuu.
- + Mahdollisuus saada korkoa ennen eräpäivää maksetuille suorituksille.

- Maksaja ei voi valita, mitä verolajia maksaa.
- Veron palautukset ja muut liikasuoritukset saa nykyistä harvemmin rahana.
- Valvontatiedot annettava myös muista kuin tavallisimmista oma-aloitteisista veroista.
- Maksujen yhdistäminen samalle eräpäivälle saattaa aiheuttaa likviditeettiongelmia.
- Vaikea hahmottaa maksettavaa määrää, jos verotilille maksaa katetta osissa eikä osaa silloin ottaa korkotekijää huomioon.
- Toimintatapoja muutettava yrityksissä, joissa verojen maksaminen on hajautettu verolajeittain hoidettavaksi jopa eri organisaatioyksiköihin.
- Verolajien merkitys saattaa hämärtyä.
- Joidenkin yksittäisten yritysten verojen maksu saattaa aikaistua nykyisestä.
- Valvontailmoituksen antaminen aikaistuu, sen oikeellisuus ja oikea-aikaisuus korostuu ja sen antamatta jättäminen tai myöhästyminen sanktioidaan.
- Arvonlisäveron tilikausipalautusten korkoa ei enää makseta.

Hyödyt ja haitat verohallinnolle

- + Kahdenkertainen, päällekkäinen työ maksujen kohdentamisesta ja käytöstä häviää.
- + Veronmaksajan veronmaksun kokonaistilanne on nykyistä paremmin valvottavissa ja toimenpiteisiin maksujen perimiseksi voidaan ryhtyä nykyistä nopeammin; toimenpiteet olisivat todennäköisesti oikeampia, esimerkiksi turhia arviomaksuunpanoja saataisiin edelleenkin vähennetyksi.
- + Erillisten palautushakemusten käsittely vähenee olennaisesti.
- + Palautettavaa veroa ei makseta pääsääntöisesti rahana.
- + Edestakainen rahaliikenne vähenee olennaisesti.
- + Veronmaksajille lähetettävän postin määrää on mahdollista vähentää kuukausittain postitettavasta tiliotteesta huolimatta.
- + Maksutapahtumien määrän vähetessä ja etenkin niiden yhteydessä välitettävien tietojen vähetessä tiedonsiirtokustannukset pienenevät.
- + Valvonta tehostuu myös sellaisten oma-aloitteisten verojen osalta, joista ei ole tähän mennessä vaadittu kuin maksutiedot verohallinto voi kohdistaa työpanoksensa enemmän valvontaan ja asiakaspalveluun.
- + Verohallinto voi kohdistaa työpanoksensa enemmän oikeaan valvontaan.

- Vastaanotettavien tietojen määrä kasvaa.
- Valvontailmoitusten vastaanottoa ja oikea-aikaista antamista tulee tehostaa nykyisestä.

- Verojen tilitysaikataulu veronsaajille tiukkenee nykyisestä.
- Verohallinto joutuu tuottamaan eri verolajien kertymien ennustamiseen tarvittavat tiedot, nyt ne saadaan suoraan eri verolajien tulo- ja palautustileiltä.
- Maksujen ja ilmoitusten vastaanotto- ja valvontamenettelyt joudutaan uudistamaan.
- Negatiivista arvonlisäveroa saatetaan ryhtyä aiheettomasti siirtämään muihin veroihin, mikä mm. edellyttää uudenlaista valvontaa.

Hyödyt ja haitat veronsaajille

- + Ennakkoverot kertyvät nykyistä nopeammin ja ne voidaan tilittää kunnille kuukautta nykyistä aikaisemmin.
 - + Veronsaajaosuudet ovat lähtökohtaisesti oikeampia siltä osin kuin verojen kuittauksia tehdään jo yrityksissä.
 - + Arvonlisäveron tilikausipalautuksille maksettavasta korosta voidaan luopua.
 - + Veronmaksaja ei voi ohjata, mitä veroa hän haluaa maksaa.
- Bruttoverokertymät pienenevät, koska maksut ovat jo negatiivisillä veroerillä oikaistuja.
 - Veronsaajat menettävät korkohyötyä; eniten korkohyötyä jäisi saamatta valtiolta, jos ennakot jaetaan kuukautta nykyistä aikaisemmin muille veronsaajille ja jos yritykset voivat nykyistä joustavammin kuitata mm negatiivista arvonlisäveroa. Suurimmat arvonlisäveron ennakonpalautukset maksetaan tosin nykyisinkin jo kohdekuukautta seuraavan kuukauden 10. päivään mennessä rahana. Valtion korkomenetykset tosin korvaisi tilikausipalautusten koron poistuminen.
 - Veronsaajatilitysten oikeellisuus voi vaarantua, jos maksajat jättävät valvontailmoituksia antamatta tai ne ovat puutteellisia tai myöhässä.
 - Liikasuoritusten oikaiseminen ja verojen kuittaminen jo yrityksessä voi johtaa aiheettomiin kuittauksiin ja oikaisuihin.

7. VEROTILIN TOTEUTTAMISEN EDELLYTYKSET

Verotilin toteuttamisen ehdottomana edellytyksenä on pidettävä sitä, että sen tulee yksinkertaistaa kaikkien osapuolten menettelyjä, jotka liittyvät verojen maksamiseen ja ilmoittamiseen, ja samalla on turvattava verojen oikea-aikainen ja oikeamääräinen kertyminen veronsaajille.

Verotilimallin toteuttaminen tulee olemaan iso menettely- ja lainsäädäntömuutos. Muutoksia aiheutuu kaikille osapuolille: verohallinnolle, veronmaksajille, veronsaajille ja ulosottoperintään. Mallin toteuttaminen merkitsisi verojen maksun kokonaisuudistusta, joka vaatii onnistuakseen muutaman vuoden, vähintään 2-3 vuoden suunnittelu- ja toteutusajan.

Verotilimallin pääpiirteistä eri osapuolten edustajien kanssa käytyjen keskustelujen perusteella näyttää siltä, että toteuttamiselle olisi olemassa - muutosten laajuudesta huolimatta - periaatteelliset edellytykset.

Verotilimallin kuvausta tulee kuitenkin vielä tarkentaa, ennen kuin lopullinen sitoutuminen verotilin toteutukseen, aikatauluille yms, on aikaansaataavissa. Verotilistä johtu-

vat muutokset ovat niin laajoja, että tämän selvityksen aikana ei ole voitu kartoittaa niistäkään kuin pääpiirteet.

Verotilin edellyttämät toimintojen muutokset verohallinnossa

Verotilin käyttöönotto edellyttää eniten muutoksia verohallinnolta. Se edellyttää muun muassa, että ainakin seuraavat toiminnot uudistetaan kokonaan

- maksusuoritusten vastaanotto
- valvontailmoitusten lähettäminen ja vastaanotto
- maksujen ja ilmoitusten kohdistaminen ja valvonta
- maksuunpanotoiminnot
- maksujen valvonta ja perintä
- asiakirjojen toimittaminen verohallinnosta veronmaksajille.

Lisäksi on uudistettava valvontailmoituksen tietosisältö ja varmistettava, että yritykset huomioivat maksumenettelyn muutosten vaikutukset omissa toiminnoissaan.

Edellä mainitut verohallinnon toiminnot ovat kiinteästi sidoksissa tietojärjestelmiin, joten verotiliä ei voida toteuttaa ilman sitä tukevia tietojärjestelmiä. Vanhojen tietojärjestelmien muuttaminen tuskin tulee kysymykseen, sillä verotili edellyttää järjestelmiltä sellaisia uusia piirteitä, joista nykyisten järjestelmien hallinta saattaisi vaarantua tai ylläpitotyö entisestään vaikeutua.

Muutokset lainsäädäntöön

Verotilin edellyttämä lainsäädäntötyö tulee olemaan vaativa. Yksityiskohtaisen säädös- muutosluettelon laatiminen on jokseenkin mahdotonta ilman verotilijärjestelmän yksityiskohtaisempaa kuvausta. Seuraavassa on kuvattu keskeisimmät aihe-alueet, joihin säädösmuutoksia jouduttaisiin tekemään.

Verolajikohtaisesta maksamisesta luopuminen ja siitä seuraava veronmaksajan valintamahdollisuuden rajoittaminen sekä sen vaikutus verojen maksamiseen ja hyväksilukemiseen edellyttävät muutoksia veronkantolakiin ja eri verolajeista annetuissa laeissa oleviin verojen maksamista koskeviin säännöksiin.

Verojen eräpäivien muuttamista koskevat säädökset joudutaan muuttamaan. Nämä säännökset ovat pääosin eri verolajeja koskevissa laeissa ja veronkantolaissa sekä sen nojalla annetuissa säädöksissä.

Verotilin käyttöönoton yhteydessä verotilin yli- ja alijäämälle olisi säädettävä korot. Ne olisi sovitettava voimassaoleviin verotuksen korkoihin, jotka tulisi samalla yhdenmu- kaistaa.

Ulosottoperintään, verojen maksamisen lykkäykseen, maksuunpanon ja ulosoton keskeytyksiin liittyvät säännökset olisi tarkistettava. Näitä koskevia säännöksiä on muun muassa laissa verojen ja maksujen perimisen turvaamisesta, verotusmenettelylaissa ja eri verolajeja koskevissa laeissa ja muissa säädöksissä.

Maksamattomien verojen veronsaajavastuut ja verotilin ylijäämän mahdollinen jakami- nen veronsaajille edellyttäisi muutoksia muun muassa verontilityslakiin.

8. VEROTILIJÄRJESTELMÄN TALOUDELLISET VAIKUTUKSET

Lukuunottamatta verotilijärjestelmästä veronmaksajille, verohallinnolle ja veronsaajille aiheutuvia tietojärjestelmä-, tehtävien uudelleen organisointi- ja muita järjestelmän perustamisesta seuraavia kustannuksia, taloudelliset vaikutukset eri osapuolille ovat uudistuksen laajuuteen nähden vähäiset. Muut taloudelliset vaikutukset syntyvät lähinnä eräpäivien muuttumisesta ja mahdollisuudesta kuitata veroa toisesta verolajista jo veroja maksettaessa. Taloudelliset vaikutukset ovat joko korkohyötyjä tai korkomenetyksiä ja ne ovat kertaluonteisia.

Vaikutukset veronmaksajille

Veronmaksajien kannalta useimpien verojen maksupäivän siirtäminen nykyisistä maksupäivistä kunkin kuukauden 12. päivään merkitsee kertaluonteisia korkohyötyjä tai korkomenetyksiä.

Merkittävimpien oma-aloitteisten veroerien, ennakonpidätysten ja työnantajan sosiaaliturvamaksujen, kokonaismäärä vuositasolla on noin 119 miljardia markkaa. Näiden eräpäivän myöhentämisestä 10. päivästä 12. päivään saisivat korkohyötyä kertaluonteisesti kaikki työnantajat.

Toisen merkittävän veroerän, arvonlisäveron, eräpäivä vastaavasti aikaistuisi 15. päivästä 12. päivään. Arvonlisäveron bruttokertymä on vuositasolla noin 75 miljardia markkaa ja nettokertymä noin 49 miljardia markkaa. Eräpäivän aikaistamisesta johtuva arvioitu korkomenetyks koskisi ensi sijaisesti niitä yrityksiä, jotka eivät voi välittömästi hyödyntää negatiivisen arvonlisäveron kuittaamista muista veroista, esimerkiksi sen vuoksi, että heillä ei ole työntekijöitä eikä näin ollen työnantajasuorituksia tai he eivät maksa tuloveron ennakoita taikka näiden verojen määrä ei riitä kuittaamiseen. Muilla yrityksillä korkomenetyksen korvaa mahdollisuus kuitata negatiivinen arvonlisävero muista veroista. Useat yritykset saisivat kuittaamisesta jopa korkohyötyä. Isoimmat vientiyritykset saisivat verotilimallissa negatiivisen arvonlisäveron hyödykseen suurin piirtein samassa ajassa kuin nykyisin arvonlisäveron ennakopalautuksen.

Ennakoiden eräpäivän siirto 23. päivästä 12. päivään aiheuttaa kertaluonteisen korkomenetyksen yhteisöille ja liikkeen- ja ammatinharjoittajille. Muiden yritysmuotojen ennakot on määrätty yhtiömiehille, eikä verotilijärjestelmä koske heitä.

Kokonaisuudessaan veronmaksajat hyötyisivät uudistuksesta. Kokonaiskorkohyöty yrityksille on arvioitu 20-40 miljoonaksi markaksi. Arvioitu määrä on saatu joko eräpäivien myöhentämisen tai aikaistamisen johdosta siirtyvien veroerien korkovaikutuksista ja negatiivisen arvonlisäveron välittömästä kuittausmahdollisuudesta syntyvästä korkovai-
kutuksesta.

Yksittäisten yritysten ja yrittäjien kohdalla korkohyödyt ja korkomenetykset voivat olla suuriakin. Korkomenetykset olisivat todennäköisesti suurimmat toimialoilla, joilla maksetaan arvonlisäveroa ja tuloveron ennakoita, mutta joilla ei ole merkittävästi palkattua henkilöstöä. Menettelystä hyötyisivät yritykset sellaisilla toimialoilla, joilla negatiivinen arvonlisävero voidaan välittömästi kuitata työnantajasuorituksista ja/tai tuloveron ennakosta.

Verojen pakollinen maksaminen vain yhtenä eränä ja joustava oikaiseminen säästää yrityksissä myös maksamiseen liittyviä hallintokuluja. Säästön määrää on vaikea arvioida.

Vaikutukset veronsaajille

Ne korkohyödyt, joita verotilijärjestelmään siirtymisen on arvioitu aiheuttavan veronmaksajille, ovat korkomenetyksiä veronsaajille. Hyödyt jakautuvat eri tavalla valtio- ja kuntaveronsaajien kesken, mikä johtuu siitä, että osa veroista on pelkkää valtion veroa ja vain osa on kaikille veronsaajille jaettavaa. Menetykset kohdistuisivat kuitenkin vain valtiolle, ellei oteta huomioon, että verojen eräpäivien muutokset saattavat vaikuttaa myös muihin maksuihin. Kansaneläkelaitokselle maksettavien tilitysten ja kunnille maksettavien valtionosuuksien tilitysten aikataulut perustuvat olemassa olevaan veronmaksuaikatauluun. Verojen maksupäivien yhdenmukaistaminen saattaa merkitä tarvetta tarkistaa myös näitä aikatauluja.

Menetysten kohdistuminen pääasiassa valtiolle johtuu siitä, että eräpäivien myöhentämiset eivät vaikuta muiden veronsaajien tilityksiin. Valtion menettämän määrän arvioidaan olevan yrityksille syntyneen hyödyn suuruinen, eli vuositasolla noin 20-40 miljoonaa markkaa. Jos kunnille jaettavan ennakkoveron tilitys nopeutuu nykyisestään kuukaudella, mihin verotilimalli antaisi mahdollisuuden, valtio saisi lisäksi 11 päivän kertaluonteisen korkohyödyn ennakkoverojen eräpäivän aientamisesta. Valtio saisi kuitenkin pitää ennakkoveroja tilillään nykyisen noin 35 päivän sijasta vain noin 16 päivää eli menettäisi noin 19 päivän korkohyödyn. Vuositasolla tämä merkitsisi arviolta 40-50 miljoonan markan korkomenetystä. Kunnat hyötyisivät vastaavalla määrällä. Valtion korkomenetykset olisivat yhteensä noin 60-90 miljoonaa markkaa, jota tosin korvaisi arvonlisäveron tilikausipalautuksista luopuminen, joiden vuosittainen määrä on noin 60 miljoonaa markkaa.

Vaikutukset verohallinnolle

Lukuunottamatta verotilijärjestelmän perustamiskustannuksia, jotka tulisivat olemaan useita kymmeniä miljoonia markkoja, verotilin aiheuttamat kustannukset tulisivat olemaan vähäiset. Maksujen monenkertaisen kohdentamistyön vähenemisestä on saatavissa kustannussäästöjä. Niin ikään erilaiset pankeille maksettavat tiedonsiirtokustannukset, joita on syntynyt maksamisen yhteydessä välitetyistä tiedoista, pienenisivät. Muuten kuin pankkien kautta kerättävien tietojen määrä todennäköisesti kasvaisi, joten kustannukset eivät ehkä tältä osin vähenisi. Sen sijaan veronmaksajille lähetettävän veropostin määrää saattaisi olla mahdollista vähentää ja saada tätä kautta kustannussäästöjä.

9. JATKOTOIMENPITEET

Lausunnot verotilimallista

Verotilimallin toteuttamisedellytykset on vielä syytä selvittää periaatetasolla lausunto-
kierroksen yhteydessä.

Verotilimallin yksityiskohtien kuvaaminen

Jos lausunnot ovat verotilin toteuttamiselle myönteisiä, mallin valmistelutyö voidaan
käynnistää verohallinnossa yksityiskohtaisella kuvauksella. Verotilin toteuttaminen tuli-
si aloittaa yhteisöistä (osakeyhtiöt, osuuskunnat yms).

Lainsäädäntömuutosten valmistelu

Mallista laadittavan yksityiskohtaisen kuvauksen kanssa samanaikaisesti tulisi laatia
tarvittavat lainsäädäntömuutosesitykset.

Muutokset tietojärjestelmiin

Alustava verohallinnon tietojärjestelmien muutuskartoitus tulisi käynnistää ennen sää-
dösmuutosesityksiä. Verohallinnossa selvitystyö voi käynnistyä kuitenkin aikaisintaan
euron toteutumisen jälkeen vuoden 2002 puolivälissä. Selvitystyö lainsäädännön val-
misteluineen kestäisi arviolta vuoden, minkä jälkeen voitaisiin aloittaa varsinainen tie-
tojärjestelmien toteutus- ja muutostyö vuoden 2003 jälkipuoliskolla.

Arvioitu aikaisin verotilin käyttöönottoajankohta voisi olla vuoden 2006 alusta lukien.

OSA III EHDOTUS PIENYRITTÄJIEN MAKSU- JA ILMOITUSJAKSON PIDENTÄMISEKSI

1. TAUSTA

Vuoden 2001 keväällä eduskunnassa oli käsiteltävänä kirjanpitolain muutos (HE 189/2000), joka tulee voimaan 31.12.2001. Osa muutoksista perustuu Euroopan neuvoston antamaan direktiiviin. Lainmuutoksella halutaan keventää pienten kirjanpitovelvollisten hallinnollisia rasitteita ja kustannuksia sallimalla muun muassa tilinpäätösdirektiivin mukaiset helpotukset lyhennetyn tuloslaskelman ja muun kevennetyn tilinpäätösinformaation laatimiseen. Niin ikään lainmuutoksella pidennetään kaikkien kirjanpitovelvollisten muiden kuin käteisellä rahalla suoritettujen maksujen kirjausaika kaksinkertaiseksi nykyisestä eli neljään kuukauteen.

Kirjanpidon laatimisajan pidentämistä koskevan muutoksen merkitys jää kuitenkin vähäiseksi, koska muun muassa arvonlisäverolaki ja -asetus edellyttävät ostojen ja myyntien kirjaamista kuukausittain siten, että maksettavan arvonlisäveron määrä on selvillä kohdekuukautta toiseksi seuraavan kuukauden 15. päivänä.

Edellä tässä muistiossa kuvattua selvitystyötä läheisesti sivuavana asiana liitän muistioon esityksen pienten yritysten maksu- ja valvontakauden pidentämisestä siten, että kirjanpitolain muutokset liiketapahtumien kirjaamisesta voisivat ainakin näiden yritysten osalta toteutua myös käytännössä.

2. AIKAISEMMAT SELVITYKSET

Mahdollisuutta siirtyä arvonlisäveron ja työnantajamaksujen kuukausittain annettavista valvontailmoituksista harvemmin tapahtuvaan maksajakohtaiseen tietojen antoon on selvitetty aikaisemmin Verohallituksen VALVO ja VALVO-3 työryhmien raporteissa. Viimeksi asiaa on selvitetty Verohallituksessa vuonna 2000 VALVO-3 työryhmän selvitysten perusteella. Tällöin lähtökohtana oli, että pidennetty jakso koskee vain arvonlisäverotusta ja että valvontajakso olisi tilikausi. Tämän mallin toteuttaminen merkitsisi sitä, että osa yrityksistä joutuisi maksamaan myös arvonlisäveron ennakkomaksua.

Tilikauden pituisen valvontajakson haittapuolina on tuotu esiin, että se mahdollistaisi harmaan talouden yritysten toiminnan, koska yrityksistä ei olisi saatavissa reaaliaikaista tietoa. Lisäksi on katsottu, että pidempi valvontajakso johtaisi siihen, että yritykset eivät huolehtisi kirjanpitolain mukaisesta ajantasaisesta kirjanpidosta. Näistä syistä esityksen toimeenpanosta on toistaiseksi luovuttu.

3. NYKYTILA

3.1 Verojen maksaminen ja ilmoittaminen

Tällä hetkellä työnantaja maksaa ennakonpidätykset ja työnantajan sosiaaliturvamaksun viimeistään palkanmaksukuukautta seuraavan kuukauden 10. päivä. Arvonlisävero suoritetaan kohdekuukautta seuraavan toisen kuukauden 15. päivänä.

Verohallinnon työnantajarekisteriin merkityt säännöllisesti palkkoja maksavat työnantajat ja kuukausivalvonnassa olevat, arvonlisäverovelvollisten rekisteriin merkityt ar-

vonlisäverovelvolliset antavat valvontailmoituksen. Valvontailmoitus on annettava jokaiselta kuukaudelta, jona verovelvollinen on edellä mainituissa rekistereissä.

Valvontailmoituksella ilmoitetaan työnantajasuorituksia koskevat tiedot palkanmaksukuukautta seuraavan kuukauden 15. päivänä ja arvonlisäveroä koskevat tiedot kohdekuukautta seuraavan toisen kuukauden 15. päivänä. Samalla valvontailmoituksella ilmoitetaan siten työnantajasuoritustiedot ja arvonlisäverotiedot eri kuukausilta.

Satunnaisesti palkkoja maksavan työnantajan ei tarvitse ilmoittaa valvontailmoituksella tietoja työnantajasuorituksistaan, vaikka arvonlisäverovelvollisena joutuu antamaan arvonlisäveroä koskevat tiedot.

Työnantaja antaa kalenterivuoden päätyttyä vuosi-ilmoituksen viimeistään tammikuun loppuun mennessä. Vuosi-ilmoituksella työnantaja ilmoittaa kullekin palkansaajalle maksetut palkat ja niistä toimitetut ennakonpidätykset. Myös satunnaisesti palkkoja maksava työnantaja antaa vuosi-ilmoituksen, mutta ei valvontailmoitusta, vaikka ennakonpidätys ja sosiaaliturvamaksu on maksettava kuukausittain.

Menettely on samanlainen kaikilla liike- tai ammattitoimintaa harjoittavilla riippumatta yritystoiminnan laajuudesta. Vain alkutuottajille on säädetty mahdollisuus olla arvonlisäverotuksessa niin kutsutussa vuosimenettelyssä, mikä tarkoittaa sitä, että alkutuotantoa harjoittavan luonnollisen henkilön, kuolinpesän tai yhtymän verokausi on kalenterivuosi. Alkutuottaja voi kuitenkin halutessaan siirtyä kuukausimenettelyyn.

Alkutuottaja, jonka ilmoittamisjakso on kalenterivuosi, maksaa kalenterivuodelta suoritettavan veron ja antaa veroilmoituksensa viimeistään kalenterivuotta seuraavan helmikuun loppuun mennessä.

Vuosimenettelyssä oleva säännöllisesti palkkoja maksava alkutuottaja ilmoittaa valvontailmoituksellaan vain työnantajasuoritusten tiedot.

3.2 Kirjaamista koskevat vaatimukset

Arvonlisäverolain 209 §:n mukaan verovelvollisen on järjestettävä kirjanpitonsa sellaiseksi, että siitä saadaan veron määräämistä varten tarvittavat tiedot. Verovelvollisen, joka ei ole kirjanpitovelvollinen on pidettävä sellaisia muistiinpanoja, joista saadaan veron määräämistä varten tarvittavat tiedot. Arvonlisäverolain 209 §:ssä olevan valtuutussäännöksen nojalla on arvonlisäveroasetuksen 2 §:ssä säädetty, että kirjanpitovelvollisen verovelvollisen on kirjattava suoritettavan ja vähennettävän veron määrään vaikuttavat liiketapahtumat kuukausikohtaisesti kalenterikuukautta seuraavan toisen kuukauden 15 päivään mennessä.

Palkkakirjanpitoa koskevat säännökset ovat ennakoperintälain 36 §:ssä ja ennakoperintäasetuksen 24 - 29 §:ssä. Työnantajan tulee pitää kustakin palkansaajasta vuosittain palkkakorttia. Työnantajan, jonka palveluksessa on vähintään 3 palkansaajaa, tulee pitää palkanmaksuittain palkkalistaa, josta käy palkansaajittain ilmi maksetut palkat. Ennakoperintälain 11 §:n nojalla ennakonpidätys on toimitettava palkkaa maksettaessa tai tilille merkittäessä. Palkkakortin ja palkkalistan tiedot syntyvät ennakoperinnän luonteesta johtuen ennakonpidätystä laskettaessa ja maksettaessa. Säännöllisesti palkkoja

maksava työnantaja pitää kalenterikuukauden aikana tapahtuneista palkanmaksuista palkkasuoritusten yhdistelmää, josta ilmenevät valvontailmoituksella ilmoitettavat tiedot.

4. KIRJANPITOLAIN MUUTOS

Hallituksen esityksessä kirjanpitolain muuttamiseksi (HE 189/2000) ehdotetaan mm. kirjanpitolain 2 luvun 4 §:n 2 momenttia muutettavaksi seuraavasti: Käteisellä rahalla suoritetun maksun kirjaaminen aikajärjestykseen on tehtävä viivytyksettä päiväkohtaisesti. Muut kirjaukset saadaan tehdä kuukausikohtaisesti tai neljän viikon jaksolta neljän kuukauden kuluessa kalenterikuukauden tai jakson päättymisestä. Kirjausaika kaksinkertaistuisi siitä, mitä kirjanpitolaissa on nykyisin vaadittu. Lain voimaantuloa on eduskuntakäsittelyn aikana ehdotettu siirrettävän hallituksen esityksen mukaisesta kesäkuun 30. päivästä 31. päivään joulukuuta 2001.

5. KUUKAUSIVALVONNASSA OLEVIA ARVONLISÄVEROVELVOLLISIA KOSKEVAT TILASTOT VUODELTA 1999

Kuukausivalvonnassa oli vuonna 1999 yhteensä 219 500 arvonlisäverovelvollista. Nämä jakautuivat liikevaihdon perusteella seuraavasti:

Liikevaihto mk	Alv-velvollisten määrä	Osuus alv-velvollisista %	Arvonlisäveron määrä milj. mk
Alle 180 000	68 768	31,3	485,7
alle 300 000	96 533	44,0	1 094,8
alle 750 000	146 480	66,7	3 170,4
yli 750 000	73 020	33,3	60 485,5

Yhteisömyyjiä oli yhteensä 7 843. Nämä jakautuivat liikevaihdon perusteella seuraavasti:

Liikevaihto mk	Yhteisömyyjien määrä	Osuus %
Alle 180 000	526	6,7
alle 300 000	810	10,3
alle 750 000	1 473	18,8
yli 750 000	6 370	81,2

Säännöllisiä työnantajia oli kuukausivalvottavista arvonlisäverovelvollisista 88 398. Nämä jakautuivat liikevaihdon perusteella seuraavasti:

Liikevaihto mk	Säännöllisesti palkkaa maksavia työnantajia	Osuus %	Palkkasumma milj. mk¹
Alle 180 000	7 777	8,8	1 562,4
alle 300 000	12 784	14,5	2 637,4
alle 750 000	30 502	34,5	6 860,3
yli 750 000	57 896	65,5	200 966,7

¹ Sisältää myös satunnaisten työnantajien maksamat palkat.

Satunnaisesti palkkoja maksavia työnantajia oli kuukausittain valvottavista arvonlisäverovelvollisista yhteensä 45 404. Nämä jakautuivat liikevaihdon perusteella seuraavasti:

Liikevaihto mk	Satunnaisesti palkkaa maksavia työnantajia	Osuus %
Alle 180 000	10 708	23,6
alle 300 000	18 699	41,2
alle 750 000	35 460	78,1
yli 750 000	9 944	21,9

Vuoden 1999 tilastojen mukaan verohallinnon tekemistä maksu-, ilmoitus- ja selvitysketohuksista 42,6 prosenttia ja oikaisuista 40,8 prosenttia kohdistui yrityksiin, joiden liikevaihto oli alle 180 000 markkaa. Niillä verovelvollisilla, joiden liikevaihto oli alle 300 000 markkaa vastaavat osuudet olivat 55,2 prosenttia ja 54,8 prosenttia.

6. VALVONTAJAKSON PIDENTÄMINEN

Valvontajakson pidentämistä koskevilla hankkeilla on ollut kaksi päätarkoitusta. Toisaalta tarkoituksena on parantaa pienyritysten toimintaedellytyksiä purkamalla tarpeettomia hallinnollisia ilmoittamismenettelyjä, ja toisaalta kohdistaa valvontaa tehokkaammin ja sopeuttaa se verovelvollisen ilmoittamis- ja maksukäyttäytymiseen sekä yritystoiminnan laajuuteen. Tavoitteena on ollut myös se, että päästäisiin veronmaksaja-kohtaiseen valvontaan, jossa on yhdistetty tuloverotuksen ja arvonlisäveron valvonta.

Valvontajakson pidentäminen ei olisi kuitenkaan aikaisemmin tuonut yrityksille - kirjanpitolain säännöksistä johtuen - tuntuva helpotusta velvoitteisiin. Nyt kun kirjanpitolain säännöksiä ollaan helpottamassa voitaisiin myös pienyritysten arvonlisäveron ja työnantajasuoritusten valvontakausi pidentää kuukaudesta neljään kuukauteen. Yhteenvetoilmoitus myynneistä toisiin EU:n jäsenvaltioihin tulee antaa tosin kolmen kuukauden mittaiselta jaksolta. Tämä puoltaisi kolmen kuukauden mittaista valvontajaksoa. Toisaalta yhteenvetoilmoituksen joutuu antamaan vain alle prosentti niistä yrityksistä, joiden liikevaihto on alle 180 000 markkaa tai alle 300 000 markkaa.

Valvontajakson pidentämisestä saataisiin suurin hyöty, jos pidennetyn valvontajakson piiriin otettaisiin ne yritykset joiden liikevaihto on alle 300 000 markkaa.

Valvontajakson pidentämisen tulisi koskea kaikkia yrityksiä yritysmuodosta riippumatta.

7. EHDOTUS

Niiden yritysten, joiden kalenterivuoden liikevaihto on enintään 50 000 euroa (300 000 markkaa), valvontajakso ehdotetaan muutettavan neljäksi kuukaudeksi. Valvontajaksoilla tarkoitetaan ajanjaksoa, jolta valvontailmoitus annetaan ja jolta vero maksetaan.

Valvontajakson pidentäminen koskisi kuukausimenettelyssä olevia arvonlisäverovelvollisia ja säännöllisesti palkkoja maksavia työnantajia. Myös satunnaisesti palkkoja maksava työnantaja, jolle arvonlisäverovelvollisuutensa vuoksi tulisi neljän kuukau-

den valvontajakso, saisi maksaa työnantajasuoritukset koko neljän kuukauden jaksolta yhdellä kertaa.

8. TOTEUTTAMISEN VAATIMAT LAINMUUTOKSET

Pienyritysten valvontajakson pidentäminen neljään kuukauteen edellyttää, että arvonlisäverotuksessa näiden yritysten osalta luovutaan tilikausisidonnaisuudesta, mikä merkitsee muutoksia säädöksiin joissa on ajallista kohdistamista, tilikausipalautuksia, jälki-verotusta ja muutoksenhakua koskevat säännökset. Näissä säännöksissä tarkasteluajan kohdaksi tulisi ottaa kalenterivuosi.

Myös arvonlisäveron ennakkopalautuksia koskevia säännöksiä jouduttaisiin muuttamaan. Palautukset maksettaisiin valvontajaksolta.

Työnantajasuoritusten osalta ennakoperintälaissa säädettäisiin valvontajaksosta, veronmaksupäivästä ja ilmoituksenantopäivästä. Pidennettyyn valvontajaksoon siirtymisen edellytyksistä tulisi myös säätää ennakoperintälaissa. Palkkakirjanpitoa koskevat säännökset tulisi samalla tarkistaa.

9. AIKATAULU

Pidennetty valvontajakso olisi käyttöön otettavissa aikaisintaan vuoden 2003 alusta. Tällöin verohallinnossa olisi käytössä myös sellaisia tietojärjestelmiä, jotka mahdollistavat poikkeavien valvontajaksojen käyttöönoton. Käyttöönoton toteutumisaikataulu edellyttää, että toteuttamiselle saadaan vuoden 2001 syksyllä periaatteellinen hyväksyntä ja että lainsäädännön valmistelu voidaan käynnistää valtiovarainministeriössä ja Verohallituksessa saman syksyn aikana.

ILMARINEN

TEL-palkka

TEL-vakuutukseen ilmoitettava palkka on yleensä sama kuin veron ennakonpidätyksen alainen palkka. Palkkana ilmoitetaan TEL-työsuhdeaikaan kohdistuva palkka. TEL-palkaksi ilmoitettavasta palkasta ei saa vähentää työntekijän eläkemaksuna pidätettyä osuutta.

TEL-palkkaan luetaan aikaan ja suoritteeseen perustuvat palkat, palkan lisät ja korotukset, yleensä sairausajan palkat, vuosilomaan liittyvät suoritukset työsuhteen kestäessä, luontoisedut ja läheisesti työsuhteeseen liittyvästä toiminnasta maksetut korvaukset ja palkkiot. TEL-palkkaan ei lueta työsuhteen päättyessä maksettuja lomakorvauksia eikä kustannusten korvauksia siltä osin kuin ne ovat verovapaita.

Palvelurahat, ulkomaantyöstä saatu palkka ja irtisanomisajan palkka ovat yleensä TEL-palkkaa.

Yhteiskunnan osittain kustantamien koulutus-, työllistämis- ja palvelutukien palkat ovat yleensä TEL-palkkaa.

Tulospalkkaukseen liittyvät erät ovat TEL-palkkaa, silloin kun ne eivät ole voitonjakoon rinnastettavia eriä.

Aikaan ja suoritteeseen perustuvat palkat		
Palkan laji	Ilmoitetaanko TEL-ilmoituksella?	Pidätetäänkö työntekijän eläkemaksu?
Peruspalkka		
* aika- tai suoritepalkka ja ylityökorvaukset	KYLLÄ	KYLLÄ
* palkkaturvalain perusteella työvoimapiiriin maksama sellainen palkka, jonka työnantaja maksamana olisi TEL-palkkaa	KYLLÄ	EI
* odotusajan palkka; korvaus palkanmaksun myöhästymisestä	EI	EI
* konkurssissa valvotut ennen konkurssia erääntyneet palkkasääntävät	KYLLÄ	EI
* palkat, jotka pienuutensa vuoksi eivät ole ennakonpidätyksen alaisia, esimerkiksi opiskelijain palkat	KYLLÄ	KYLLÄ
Palkan lisät ja korotukset, esim.	KYLLÄ	KYLLÄ
* ikä-, vuorotyö-, olosuhde-, ilta- ja yötyölisä		
* sunnuntaityö-, ylityökorotus		
* hälytysluonteisesta työstä tai seisokkityöstä maksettava korotus		
* varallaolo-, pekkaspäivävapaa- ja arkipyhäkorvaukset		
Työnantajan maksamat lahjarahat ja -kortit	KYLLÄ	KYLLÄ
* esinelahjat	EI	EI

Sairausajan palkat

Palkan laji	Ilmoitetaanko TEL-ilmoituksella?	Pidätetäänkö työntekijän eläkemaksu?
Sairausajan palkka * työntekijän muualta kuin työnantajalta, esim. Kelalta, saamat sairauteen liittyvät korvaukset	KYLLÄ EI	KYLLÄ EI
* täydennyspäiväraha; työnantajan sairauskassan tai työnantajan maksaman palkan ja päivärahan erotus	KYLLÄ	KYLLÄ
* lisäpäiväraha; sairausajan palkan tai täydennyspäivärahan päätyttyä maksettu lisäpalkka	EI	EI

Vuosilomaan liittyvät suoritukset

Palkan laji	Ilmoitetaanko TEL-ilmoituksella?	Pidätetäänkö työntekijän eläkemaksu?
Vuosilomapalkka	KYLLÄ	KYLLÄ
Vuosilomakorvaus * maksettu työsuhteen jatkuessa * maksettu työsuhteen päättyessä; ei myöskään aikaisempien lomarahakausien pitämättä jääneitten lomien korvaukset	KYLLÄ EI	KYLLÄ EI
Erilaiset lomarahat , esimerkiksi lomaltapaluu- raha, lomapalkan korotus * myös maksettaessa työsuhteen päättyessä	KYLLÄ	KYLLÄ

Luontoisedut

Palkan laji	Ilmoitetaanko TEL-ilmoituksella?	Pidätetäänkö työntekijän eläkemaksu?
Luontoisedut , esim. * asuntoetu, ruokaetu, autoetu, puhelinetu yms., raha-arvo määrätään verohallituksen vahvistamien ohjeiden mukaan	KYLLÄ	KYLLÄ
Ansiot, joka muodostuu pelkästä luontoisedusta	KYLLÄ	EI

Kustannusten korvaukset ja läheisesti työsuhteeseen liittyvästä toiminnasta maksetut korvaukset ja palkkiot

Palkan laji	Ilmoitetaanko TEL-ilmoituksella?	Pidätetäänkö työntekijän eläkemaksu?
Kustannusten korvaukset * verovapaat päivärahat ja korvaukset	EI	EI
* päivärahat siltä osin kuin ne ovat veronalaista tuloa	KYLLÄ	KYLLÄ
* työkalu- ja pukukorvaukset siltä osin kuin ne ovat veronalaista	KYLLÄ	KYLLÄ

tuloa

Läheisesti työsuhteeseen liittyvästä toiminnasta maksetut korvaukset ja palkkiot KYLLÄ KYLLÄ

* esim. aloite- ja kirjoituspalkkiot

* työnantajan maksamat korvaukset luottamustoimista

Ei työsuhteessa oleville luottamustoimesta maksetut palkkiot, KYLLÄ EI

jos TEL-eläketurva on järjestetty vapaaehtoisesti

Palvelurahat, ulkomaantyöstä saatu palkka, irtisanomisajan palkka

Palkan laji	Ilmoitetaanko TEL-ilmoituksella?	Pidätetäänkö työntekijän eläkemaksu?
Palvelurahat	KYLLÄ	KYLLÄ
* yleisöltä saadut palvelurahat saman suuruisina kuin viimeksi toimitetussa verotuksessa, jos ei muuta selvitystä esitetä		
Ulkomaan työstä saatu palkka	KYLLÄ	KYLLÄ
* jos ulkomaantyö on alkanut vuonna 1994 tai sen jälkeen, TEL-ansiona käytetään nk. vakuutuspalkkaa, jonka määrä perustuu vastaavasta työstä Suomessa maksettavaan palkkaan		
* jos ulkomaantyö on alkanut ennen vuotta 1994, TEL-palkka on maksettu palkka lisineen ja luontoisetuineen.		
Irtisanomisajan palkka	KYLLÄ	KYLLÄ
* sopimuksen mukaiselta irtisanomisajalta, enintään 6 kuukaudelta riippumatta siitä, onko työntekijä töissä vai ei		
* vahingonkorvauksena maksettu irtisanomisajan palkka	EI	EI
* korvaus irtisanomisesta lomautuksen aikana (ei liity työntekovelvollisuutta)	EI	EI
* korvaus laittomasta irtisanomisesta	EI	EI

Koulutus-, työllistämis- ja palvelutuet

Palkan laji	Ilmoitetaanko TEL-ilmoituksella?	Pidätetäänkö työntekijän eläkemaksu?
Oppisopimus- ja koulutusopimusajalta maksettu palkka	KYLLÄ	KYLLÄ
* kun työsopimus on solmittu työnantajan ja työntekijän välillä		
* jos sopimus on pelkästään työnantajan ja koulutuslaitoksen välinen, kysymys ei ole työsuhteesta	EI	EI
Työllistämistuen avulla palkatun työntekijän kokonaispalkka	KYLLÄ	KYLLÄ
* työllistämistuki, työmarkkinatuki, yhdistelmätuki		
Työttömälle itselleen maksettu tuki	EI	EI
* työharjoittelu työmarkkinatuella		
* työharjoittelu työllisyysasetuksen nojalla		
* vuorotteluvapaakorvaus		
* osa-aikaisä osa-aikatyöhön siirtyneelle työntekijälle		
Vammaispalvelulain perusteella hoitajalle maksettu korvaus	KYLLÄ	KYLLÄ
* 31.12.1997 jälkeen alkaneet työsuhteet vakuutetaan TaEL:n mukaan		

Tulospalkkaus		
Palkan laji	Ilmoitetaanko TEL-ilmoituksella?	Pidätetäänkö työntekijän eläkemaksu?
Provisio * siltä osin kuin se on ennakonpidätyksen alainen, eikä kysymys ole yrittäjästä	KYLLÄ	KYLLÄ
Bonus	KYLLÄ	KYLLÄ
Tantieemi		KYLLÄ
Tuotantopalkkio, tuotantolisä	KYLLÄ	KYLLÄ
Suoritukset henkilörahastoon	EI	EI
Käteinen voittopalkkio * kun se korvaa henkilöstörahastomenettelyn	EI	EI
Voitonjako	EI	EI
Osakeoptiot ja optiolainajärjestelyt	EI	EI
Työntekijöille suunnattu osakeanti	EI	EI
Muut erityiset erät		

Palkan laji	Ilmoitetaanko TEL-ilmoituksella?	Pidätetäänkö työntekijän eläkemaksu?
Rojalti, käyttökorvaus, korvaus työsuhdekeksinnöstä	EI	EI
Työnantajan työntekijälleen ostaman säästöhenkivakuutuksen vakuutusmaksut	KYLLÄ	KYLLÄ
Työnantajan kustantamat vapaaehtoisen yksilöllisen eläkevaakuutuksen vakuutusmaksut * siltä osin kuin ne tuloverolain 68 §:n nojalla luetaan työntekijän palkaksi (ns. normaalin eläketurvan ylittävä taso)	EI	EI
Henkilökuntaetuudet, kun niitä ei saada vastikkeena työstä	KYLLÄ	KYLLÄ
Lähdeverotuksen alaiset palkkatulot	EI	EI
	KYLLÄ	KYLLÄ

LUETTELO VAKUUTUSMAKSUN PERUSTEENA OLEVISTA PALKOISTA**Työstä saatu vastike**

Palkka

- peruspalkka
- ylityöpalkka
- kuukausi- tai tuntipalkka
- urakkapalkka
- sairausajan palkka

Vuosilomapalkka ja lomakorvaukset

- lomaraha
- lomallelähtöraha
- lomaltapaluuraha
- lomapalkan korotus
- työsuhteen päättyessä maksettu vuosilomakorvaus

Luontoisedut

- asuntoetu
- ravintoetu
- autoetu
- puhelimen käyttöetu
- autotallin käyttöetu
- muut luontoisedut

Palkanlisät

- henkilökohtaiset tai tehtäväkohtaiset lisät
- olosuhdelisä
- vuorotyölisä
- ilta- ja yötyölisä
- hälytyslisät

Erilaiset korotukset

- seisokkikorotus
- sunnuntaityökorotus
- ylityökorotus

Muut palkkaerät

- työajan lyhentämiskorvaus (pekkasvapaa)
- varallaolokorvaus
- arkipyhäkorvaus

Ulkomailla tehdyn työn ns. TEL-vakuutuspalkka
Päivärahat (veronalaiset)
Palvelurahat
Provisio
Tantiemi, bonus ja niitä vastaavat tulokseen perustuvat palkkiot
Tuotantopalkkio
Kustannuspalkkio
Tuotantolisä
Lahjaraha
Irtisanomisajan palkka
Luottamus- ja ennakkoilmoitusajan palkka
Työnantajan kustantaman vapaaehtoisen eläkevakuutuksen maksut normaalin eläketurvan tason ylittävältä osalta
Työnantajan ottaman säästöhenkivakuutuksen vakuutusmaksut

Muut työtoimintaan liittyvät korvaukset

Aloite- ja kirjoituspalkkiot
Työpaikan henkilöstön luottamusmiehelle maksetut korvaukset
YT-lain mukaisten toimikuntien palkkiot

Kotitaloustyönantajan palkka- ja maksu-ilmoitus

Ilmoituksen saaja _____

Lue ensin ohjeet takasivulta.

Työnantaja

Nimi _____ Henkilötunnus _____
Osoite _____ Kotikunta _____

Työntekijä

Nimi _____ Henkilötunnus _____
Osoite _____ Kotikunta _____

Työsuhde

Alkamispvm _____
Loppumispvm _____
Työsuhde jatkuu Kyllä

Työn luonne
Kotitalous-, siivous- tai hoitotyötä (TaEL)
Rakennus-, metsä- tai puutarhatyötä (LEL)

Palkkatiedot

Palkka ajalta _____ - _____
Palkanmaksupäivä _____ Rahapalkka (bruttona) _____ mk
Luontoisedut
Ateriaetu Asuntoetu Autoetu Luontoisedut yhteensä _____ mk
Verovapaat päivärahat _____ mk
Verovapaat kilometrikorvaukset _____ mk
Bruttopalkka = _____ mk
rahapalkka + luontoisedut
yhteensä _____ mk

Työntekijän palkasta pidettävät verot ja maksut

	%:a bruttopalkasta		
Ennakkonpidätys verokortin mukaan	_____ %	_____	mk
Työntekijän eläkevakuutusmaksu	4,5 %	_____	mk
Työttömyysvakuutusmaksu	0,7 %	_____	mk
Eläkevakuutus- ja työttömyysvakuutusmaksut yhteensä		_____	mk
Palkasta vähennettävä määrä yhteensä		_____	mk

Työnantajan vakuutusmaksut

	%:a bruttopalkasta		
TaEL-eläkevakuutusmaksu*	17 %	_____	mk
LEL-eläkevakuutusmaksu*	21,8 %	_____	mk
Tapaturma-, työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksu vakuutusyhtiön laskun mukaan		_____	mk
Työnantajan sosiaaliturvamaksu	3,6 %	_____	mk
		_____	mk
		_____	Maksut yhteensä
		_____	mk

*sisältää työntekijältä perityn eläkevakuutusmaksun

Maksettavat määrät

Veroviraston tilille	Nro _____	Maksupäivä* _____	
	Työntekijän ennakonpidätys + työnantajan sosiaaliturvamaksu		_____ mk
Vahinkovakuutusyhtiön tilille	Nro _____	Maksupäivä _____	
	Työntekijän työttömyysvak.maksu + työnantajan työttömyysvak. maksu + tapaturmavakuutusmaksu + ryhmähenkivakuutusmaksu		_____ mk
Eläkevakuutusyhtiön tilille	Nro _____	Maksupäivä** _____	
	Työnantajan eläkevakuutusmaksu		_____ mk
Palkansaajan tilille	Nro _____	Maksupäivä _____	
	Nettopalkka (= bruttopalkka - palkasta vähennettävä määrä) + päivärahat ja kustannusten korvaukset		_____ mk
Maksettavat määrät yhteensä			===== mk

* maksettava viimeistään palkanmaksua seuraan kuukauden 10. päivänä

** maksettava viimeistään palkanmaksua seuraavan kuukauden 20. päivänä

Maksatus

Maksetaan tililtä	Tilin numero _____	_____ mk
	Maksupäivä _____	
Allekirjoitus	_____	

OHJEITA**Mihin lomaketta voi käyttää?**

Tällä lomakkeella työnantajana toimiva yksityinen henkilö tai perhe (kotitalous) voi laskea työn teettämisestä aiheutuvat kulut: maksettavaksi tulevan veron ja vakuutusmaksut. Lomaketta voi käyttää myös maksatukseen ja palkka- ja maksutietojen ilmoittamiseen vakuutuslaitoksille ja verohallintoon.

Kuka on työnantaja?

Henkilö tai perhe on työnantaja silloin, kun se maksaa palkkaa yksityistaloudessaan työskentelevälle henkilölle. Jos työn tekijä on itsenäinen yrittäjä tai tekee työn yrityksen palkkaamana, kotitalous ei ole työnantaja, tällöin työntekijän palkan ja vakuutusmaksut hoitaa yritys. Jos valitsemasi yritys tai yrittäjä ei ole rekisteröity verohallinnon ennakkoperintärekisteriin, joudut perimään maksamastasi korvauksesta (palkasta) veron. Ennakkoperintärekisteriin rekisteröidyt voit tarkistaa internetissä olevasta Yritystietojärjestelmästä, osoitteessa www.ytj.fi tai soittamalla palvelunumeroon

Kun toimit työnantajana toimi näin

Tee työntekijän kanssa **työsopimus**. Työsopimuksen ei tarvitse olla kirjallinen, mutta se on suositeltavaa. Tämän lomakkeen kohdissa 'Työsuhde' ja 'Palkkatiedot' näkyvät tärkeimmät sovittavat asiat. Työsuhteeseen liittyvistä asioista, kuten työajoista, vuosilomasta jne. saat neuvoja työnantaja-, ja työntekijä-järjestöistä sekä työsuojelupiireistä.

Pidätä työntekijän bruttopalkasta hänen veronsa (ennakonpidätys) ja eläke- ja työttömyysvakuutusmaksunsa.

Ennakonpidätys määräytyy hänen verokortissaan olevan prosentin perusteella. Ellei työntekijä anna verokorttia, voit pidättää veroa 60 %. **Työntekijän eläkevakuutusmaksun** määrä on 4,5 % laskettuna hänen bruttopalkastaan ja **työttömyysvakuutusmaksun** määrä 0,7 % bruttopalkasta laskettuna.

Laske ja maksa työnantajan vakuutusmaksut. **Eläkevakuutusmaksut** maksat LEL-työeläkekassaan.

Voit laskea vakuutusmaksut itse tätä lomaketta käyttäen, tai kun soitat LEL-työeläkekassaan, puh. 09-1506702, saat maksusta laskun. **Työnantajan eläkevakuutusmaksu** on 17,0 % työntekijän bruttopalkasta, kun työ on kotitalous-, siivous- tai hoitotyötä (TaEL), ja 21,8 % kun työ on rakennus-, metsä- tai puutarhatyötä (LEL). Jos teetät työtä enemmän kuin 12 työpäivää vuodessa, tee heti **tapaturmavakuutus sopimus** jonkin vahinkovakuutusyhtiön kanssa. Vakuutusyhtiö lähettää **tapaturmavakuutusmaksusta** laskun.

Tarvittaessa saat laskun myös **työnantajan työttömyysvakuutusmaksusta** ja **ryhmähenkivakuutusmaksusta**.

Työnantajan sosiaaliturvamaksu on 3,6 % työntekijän bruttopalkasta.

Huom! Jos maksat samalle työntekijälle palkkaa enintään 8000 mk koko kalenterivuoden aikana, sinun ei tarvitse maksaa ennakonpidätystä eikä työnantajan sosiaaliturvamaksua, mutta eläkevakuutus- ja tapaturmavakuutusmaksut on maksettava.

Maksa eläkevakuutusmaksut LEL-työeläkekassan tilille, tapaturma-, työttömyys- ja ryhmähenkivakuutusmaksut valitsemasi vakuutusyhtiön tilille ja ennakonpidätys ja työnantajan sosiaaliturvamaksut veroviraston tilille. Lähetä kopio täytetystä lomakkeesta kullekin maksunsaajalle. **Lisätietoja** tilinnumeroista, osoitteista ym. verohallinnon, vakuutusyhtiöiden ja LEL-työeläkekassan palvelunumeroista, [www-sivuilta](http://www.sivuilta) ja julkaisusta 'Kotitalous työnantajana', jota saa vakuutusyhtiöistä ja verotoimistoista. Maksut ja ilmoitukset voit teettää maksua vastaan Pientyönantajien palvelukeskuksella. Sen palvelunumero on 0200 6600 (8,95 mk/min + pvm).